

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ET STYKKE DANMARK

ET STYKKE DANMARK

UDGIVET AF

ØERNES ANDELSSELSKAB FOR INDKØB
AF FODERSTOFFER

A. m. b. A.

VED

ANDERS UHRSKOV

HILLERØD BIBLIOTEK

KØBENHAVN 1951

ØERNES ANDELSSELSKAB

1901 — 1951

FORORD

Der er en Digter i ethvert Menneske. Der er Fantasi og skabende Trang. Men Evnerne giver sig forskelligt Udslag. Nogle digter i Ord, andre i Stof. Bonden digter i Jord, Haandværkeren i Træ, Sten eller Jern, Handelsmanden i Varer og Industrimanden i Hjulenes Snurren. Arbejderen digter i sin Kolonihave. Husmoderens Felt er Madens Tillavning, Farvernes Sammenspil i sin egen og Børnenes Paaklædning. I sin Fritid digter hun i Strikketøj og Korssting.

Andelsbevægelsen er en Digtning i Fællesskab og gensidig Tillid. Men den er andet end Digtning, den er ogsaa Historie. Der er mange Blade i Historiens Bog. Der er Rigets Historie i Form af Folkets fælles Oplevelser. Der er Aandslivets, Næringsvejenes, de sociale Bevægelser og de enkelte Menneskers Historie for blot at nævne nogle af de betydningsfuldeste.

Et vist Sammenspil er der i det altsammen. Havde vi ikke haft en rig og blomstrende Guldalderdigtning, og havde vi ikke haft en folkelig Vækkelse med Grundtvig, Kold og den danske Folkehøjskole i Spidsen — ved Siden heraf Landbrugsskolen — da havde vi heller ikke haft nogen Andelsbevægelse. Digtningen og den folkelige Vækkelse dannede Undervarmen i den Jordbund, hvorefter Andelsbevægelsens forskellige Skud groede frem.

Et af disse Skud er *Øernes Andelsselskab for Indkøb af Foderstoffer*. Om denne Virksomhed skal her fortælles, men vi vil ikke nøjes med det alene. Vi vil bringe Bud om det Aandsliv — den Digtning og den Kultur — hvormed den er beslægtet. Vi gengiver

Digte fra de to Øer, Sjælland og Bornholm, hvor vort Andelsselskab har sit Virke, og vi bringer et Mylder af Billeder fra Borg og Hytte som Udtryk for vore to store Øers Historie i tusind Aar, Billeder, hvis Tekster i de fleste Tilfælde er affattet af de tre Fagmænd, Lektor, Dr. phil. *Jan Steenberg*, Hillerød, Overinspektør, Dr. phil. *Axel Steensberg* samt Dr. phil. *Ole Klindt-Jensen*, begge Nationalmuseet. Og vi afrunder dette Afsnit med *Johannes V. Jensens* Danmarkssangen.

Saaledes opbygget har vi dristet os til at kalde denne Bog ikke et Festskrift, men *Et Stykke Danmark*, idet vi haaber, at den — helt eller delvis — kan blive til Udbytte ikke blot for de i Andelsbevægelsens Historie særligt interesserede, men ogsaa for Landsmænd i forskellige Aldre, lige fra den, der kun »ser Billeder«, og til den, der tager Teksten med i større eller mindre Udstrækning.

Jeg takker Bestyrelsen for *Øernes Andelsselskab*, fordi man har vist mig den Tillid at overdrage mig dette Arbejde, ligesom jeg takker alle de Institutioner og Enkeltmænd, der har ydet mig Hjælp under Indsamlingen af Stoffet.

Anders Uhrskov.

SJÆLLAND

Jeg synger, som jeg kan,
men ej altid, som jeg vil, —
jeg ved det, Venner! tidt
var falsk mit Strengespil;
men vandt jeg blot et Haandtryk,
et blaaøjet Smil,
saa takked jeg Vorherre —
og lod saa staa til.

At svinge mig til Gudhjem
jeg ikke Vinger fik,
for Afgrundens Rædsel
jeg vender sky mit Blik;
men Jorden, den lyse,
med Bjerg og med Dal,
med duftende Græsmark
og Bøgeskoven sval,

hvor Raabukken springer,
og Siskenen slaar
for friske Nordlandsmøer
med guldblond Haar, —
den lokker mig saa sødt
til sit moderlige Bryst,
der hviler sig mit Hjerte,
der synger jeg med Lyst.

SJÆLLAND

Men flakker nu paa Kloden,
saa rig og saa stor,
fra Vest til Øst mit Øje,
fra Syd og til Nord,
blandt Byer, Slotte, Lande,
Kyst, Dal og Bjerg og Havn,
det dvæler dog kærligst,
o Sjælland! ved dit Navn.

Der ligger du i Havet
med Byer og med Slot,
en rødmusset Glut
paa et Silkebolster blaat,
en blinkende Smaragd
i sin sølverne Karm,
en blussende Brud
i sin stærke Brudgoms Arm.

I fordums Tid da skygged
fast Bøgen overalt,
nu kryber Ploven langsomt,
hvor Stammerne faldt,
og Kilden er nu tilgroet,
og Banken er flak,
hvor Brøkken før var hjemme,
og Skovmusen drak.

Nu er der Liv i Bugten,
hvor før med sagte Slag
sig ensomt Bølgen vælted
i stille Sommerdag;
hvor Ulven før sig listed,
og Bjørnen havde Hi,
om Slottet breder Haven nu
sin Farveharmonie.

SJÆLLAND

Jeg priser ej det gamle
for at skæmme det ny,
ej Nutidens Glans
skal fordunkle Oldtids Ry;
men hvert et lille Træk
af din Skønhed er en Pynt,
jeg male vil i Sangen,
jeg her har begyndt.

Mod Nord bruser Kattegat,
ved Siden Sund og Bælt,
mod Syd sig spejler Skoven
i det vatrede Felt;
fra Krogen til Vølmers Slot,
fra Næs til Akselstad
er du med Eng og Skov og Vand
ét rigt broderet Blad.

Hver Bølge, som saa sagtelig
i Bugt sig sniger ind,
som knuser sig mod Klinten
i vildt, fortvivlet Sind,
ved god Besked om gamle Ting,
og Havfruens Sang
fortolker deres dunkle Sprog
ved Langlegens Klang.

Om Kæmpehøjen svæver
i Natten Skygger frem,
den gamle Helt besøger
sin fordums Storheds Hjem;
i Mosen danser Alferne
med straagule Haar,
mens Rørdrummen pavker,
og Nattergalen slaar.

SJÆLLAND

Paa Sletten knejser Egen
stolt af sin runkne Bark;
den hvide Elverpige
hensvæver over Mark,
hun danser omkring Træet,
og i den dybe Skrift
hun læser gamle Elskovskvad
og mangen stolt Bedrift.

Naar Porthunden sover,
og Maanen er i Seng,
de vævre Nisser drille
baade Pige og Dreng;
knap galer Morgenhanen
paa Bondegaardens Toft,
saa fjæler sig hver Pusling
i Kælder og paa Loft.

Hvor Skoven hælder ned
mod Søens grønne Rand,
der knejses røde Borgmur
og ser sig i Vand;
lig Sfinksen hviler Kirken
og stirrer vide ud
og værner fromt om Støvet
af mangen Ridder prud.

Fra Højden over Skoven
viser Gisselfeld sin Pragt,
i den friske, grønne Mose
er Holmegaarden lagt;
i Parken spiller Karpen
og Brasen saa bred,
i Dyrehaven Hinden
med Lænden trind og fed.

SJÆLLAND

I Skovklosters Haller,
hvor Munkebrødre sang,
der Peblingen vandrer
sin tunge Skolegang;
i Ringsted og Roskild'
bag broget Marmorsten
sødt hviler Drot med Dronning
de livstrætte Ben.

Den sommerglade Lærke
hun kvidrer højt i Luft,
og Jordbærret krydrer
Skovsletten med sin Duft;
mens Ræv og Hare pusle
rundt om i lune Krat,
den brune Hjort sig bryster
med sin kronede Hat.

Igennem Øresundet
der fejer Nordenvind
en Sværm af travle Snækker
i Havnens Favntag ind;
Søkrigens Kæmpe fører
med Slottet Passiar.
Fra Land Kanonen tordner,
og Fregatten giver Svar.

Naar Nattens Maane glider
over Himlens dybe Blaa,
og Frederiksborgens Taarne
som tavse Kæmper staa,
og Vinden kærligt hvisker
i Bøgens Løv og Gren,
da sætter den gamle Konge
sig paa sin hugne Sten.

I Hledres tætte Skove
der vandrer end hvert Aar
Gudinden Herthas Vogn
i den spirende Vaar;
forbavset Hyrdedrengen
med Hunden ser derpaa;
han hører sælsomme Sange
mod Skovens Hvælving slaa.

Ak, jeg vil tie stille,
jeg fik saa aldrig endt;
og hvad har jeg vel ogsaa
ved dit Kontrafej fortjent?
Hvad hjalp det mig, om Farvens Spil
var nok saa smukt og godt?
Det tykkes vel de fleste,
at det er altfor smaat! —

Naar alting er til Ende,
og Natten stunder til,
naar slukket er i Mulmet
Livssolens Straalespil, —
ak, kunde jeg da lægge
til Ro mig i din Eng,
dit Grønsværtæppe trække
over mig og min Seng!

Christian Winther.

Rasmus Villads Christian Ferdinand Winther er født 1796 i Fensmark Præstegaard ved Næstved, hvor Faderen Hans Christian Winther var Præst. Sin Kærlighed til det sjællandske Landskab og vel allerede dermed sin Indvielse som Digter fik han i de tidlige Barneaar. I sin høje Alderdom fortæller han, hvordan Moderen paa hans 5 Aars Fødselsdag fra Barnekammeret bar ham ned i Haven for fra Lindehøjen at vise ham Solopgangen over

det vide sydsjællandske Landskab. »Der stod en Stjerne paa Himlen — den Stjerne glemmer jeg aldrig. Lidt efter lidt kom Solen frem, og det Skuespil, som saa mange Poeter forgjæves have søgt at beskrive, oprulledes for mit barnlige Øje.« Christian Winther blev Student fra Nykøbing, Falster, 1815 og gav sig — uden egentlig Trang — til at studere Theologi. Kandidat blev han 1824, men Præst blev han aldrig. Hans Kald var Digtningen og de frie Studier. En af hans mest yndede Digte »Flyv, Fugl, flyv«, blev til i Sommeren 1826 paa Hjortholm ved Mølleaaens Udløb i Furesøen. Sit store Digt til sin Fødeøjs Pris, »Sielland«, skrev han 1835. I 1848 blev han gift med Julie Lütthans, den Kvinde, til hvem han havde skrevet Elskovsdigtene »Til Een«. I 1855 udkom »Hjortens Flugt«, der blev hans betydeligste Digterværk. Flere af hans Digte er blevet yndede Folkesange, foruden »Flyv, Fugl, flyv« især »Du, som har Sorg i Sinde« (fra Hjortens Flugt) og Digtet om 1807 »Ved Toldboden steg en Matros i Land«. Oluf Friis har med Rette betegnet Christian Winther som »en Digter med en Fuglestrube«. Han døde 1876.

Noter til Sjælland. Krogen, Kronborg. Næs, Refsnæs. Akselstad, København. Skovkloster, Herlufsholm. Den gamle Konge, Christian IV, der sætter sig paa Christian IV's Sten i Indelukket ved Frederiksborg Slot. Hledre, Lejre. Gudinden Hertha, d. s. s. Nerthus, der er nær sammenhængende med Njord, den Gud, som skænker Kvæget Trivsel. Kontrafej, Portræt.

BORNHOLMS DRAPA

Bornholm, du prude Vikingmø
med Sagnets gyldne Spang,
du Moderskød i stormig Sø,
vort Fædrehjem, vor Fødeø,
vor Øjsten, vor Odelsvang,
dig vies denne Sang!

Hvor er du dejlig, som du staar,
med højhvalt Klippebarm,
i Skrud, hvis Fold som Voven gaar,
med Granenaale i dit Haar
og Lyngblomst-Krans om Hals og Arm —
saa rank og rig og varm.

Hvo fik en Lod i Guds Natur,
mer værd at glædes ved?
Her gaber Kløft bag Klintens Mur,
hist fyger Sand og knejser Urd,
mens Eng og Ager bølger fed
om Lundens Grønsvær-Bed.

I denne Hygge færdes end
en Slægt af nordisk Kuld:
dèr vokser Svende op til Mænd
med Ild i Hu og Marv i Lænd;
dèr gemmer Pigelæben huld
paa Modersmaalets Guld.

Og her i Løn fandt Frihed Ly,
da fredløs om den drog;
selv Lyn fra Pavevældens Sky,
som tugted Land og tæmmed By,
kun sjælden hid en Omvej tog
og Skræk i Sjæle jog.

End mindre gøs vor Bondemand
for Ladefogdens Stok,
men dyrked sine Tønder Land
som fri og frels i Herrestand;
og frifødt var hans Børneflokk, —
det saa', det ser man nok.

Dog let er Arven ej, vi fik,
skal vi den løfte ret;
paa blodigt Dæk vor Vugge gik, —
og efter Bue Digres Skik:
at dø for Ære og for Ret
sig sømmer Heltens Æt.

Se derfor nu vi stande maa
som Stammens friske Skud;
som Frimands Afkom bør vi slaa
vort Slag for Lysets Sejr og gaa
med Blik paa Sagas Skjold forud
i Tidens Bølgebrudd.

Lucianus Kofod.

Lucianus Hansen Kofod (ved Daaben Koefoed) er født 1829 i Pedersker paa Bornholm og Søn af Skrædder Hans Koefoed Jensen. Hans Morfader var en paa Øen kendt og anset Degn. Kofod blev tidlig faderløs og voksede op i Fattigdom. Kun 6 Aar gammel kom han ud at tjene, først som Vogterdreng og senere

som »Plovkøring«. Der var baade Liv og Opdrift i Drengen, og 1846 blev han Korporal i Bornholms Milits. Da Treaarskrigen udbrød, meldte han sig frivillig og deltog med Hæder i Felttogene. I de følgende Aar var han ansat i det slesvigske Gendarmmeri til Hest. Hans Læselyst var imidlertid blev vakt, og efter et ihærdigt Selvstudium lykkedes det ham 1853 at tage Lærereksamen fra Jelling. Derefter virkede han nogle Aar i Jylland og gjorde sig kendt som Foredragsholder og Folketaler ved Grundlovsfester o. l. 1854-56 var han Forstander for den nyoprettede Højskole i Gjedved. Men han droges tilbage til sin Fødeø, og oprettede 1856 en Højskole i Aakirkeby, som han ledede til 1858. I 1856 blev han Sekondløjtnant i Bornholms Artilleri og deltog som frivillig i Krigen 1864. Men da Kofod, der var en kritisk og temperamentsfuld Natur, i et Foredrag i Stockholm havde kritiseret Hærledelsen, blev han 1865 slettet af Hærens Officerslister. 1879 fik han Afskedspatent som Kaptajn, 1881-1891 var han Tøjmester i Rønne. Imidlertid var han kommet ind i Politik. Efter 1854 at have været opstillet i Vejle blev han 1858 valgt til Folketingsmand for Rønnekredsen, som han repræsenterede til 1864. I 1866 var han opstillet i Nibe som Tilhænger af den reviderede Grundlov. 1869 blev han atter valgt i Rønne og bevarede Kredsen til 1881, da han faldt for Venstremanden M. P. Blem, Engegaard. I sin politiske Anskuelse havde Kofod efterhaanden bevæget sig fra Venstre Centrum til det yderste Højre. Kofod var et lyst Hovede og en energisk Agitator, men impulsiv og svingende. Han var meget interesseret i Sprogrensning og udgav en Sproglære og en Retskrivningsordbog. I 1871 udsendte han som selvstændigt Skrift et Digt paa 15 Vers »Bornholms Drapa«, der er blevet Øens Nationalsang. Den er gengivet ovenfor i den forkortede Form, hvori den findes i Højskolesangbogen. Kofod døde 1904.

Frederik IX, Danmarks Konge,
født den 11. Marts 1899, paa Tronen den 20. April 1947, formælet den 24.
Maj 1935 med *Ingrid*, Prinsesse af Sverige, født den 28. Marts 1910. (B 1).

KØBENHAVN

Amalienborg,

Christian VIII's Palæ med Frederik V's Rytterstatue. De 4 Palæer paa den ottekantede Plads — en af Europas skønneste — byggedes for Adelsmænd 1750-54 af Eigtved. Rytterstatuen, af Saly, fra 1773. Her vises Levetzaus Palæ, der senere beboedes af Christian VIII, og hvor Christian X døde 1947. (B 2).

Kongefamilien paa Altanen den 28. Marts 1950.

Dronning *Ingrid* hylles paa sin 40 Aars Fødselsdag af store Menneskeskarer paa Amalienborg Slotsplads. I Forgrunden ses Prinsesserne *Anne-Marie*, født den 30. August 1946, *Benedikte*, født den 29. April 1944, og *Margrethe*, født den 16. April 1940. (B 3).

KØBENHAVN

Christiansborg set fra Holmens Kanal.

Det første Christiansborg, der var opført af Christian VI i Aarene 1731-45, brændte 1794, det andet 1884. Dette tredje Christiansborg blev paabegyndt 1907 og fuldendtes 1928. Arkitekt: Th. Jørgensen. I Fløjen til venstre for Taarnet er Rigsdagens Lokaler siden 1918. Til højre findes Kongens Repræsentationslokaler samt Højesteret. (B 4).

KØBENHAVN

Københavns Raadhus,

Martin Nyrops berømte Værk, rejst i Nærheden af Byens gamle Vesterport 1892-1905. I Bygningens festlige Ydre findes Spor af Alverdens Arkitektur: italienske Paladser, nordiske Borge, danske Middelalderkirker — kun ikke rene klassiske Former i græsk-romersk Stil. Taarnet med Klokkespillet minder om Big-Ben i Londen. (B 5).

Rosenborg set fra Sydvest.

Christian IV's Lystslot uden for Byen var oprindelig meget mindre, en toetages Bygning fra Gavlen hen til det store Taarn. Paabegyndt 1606; flere Gange udvidet, indtil det 1624 fik den nuværende Form. (B 6).

Rosenborg,

som her ses fra Blomsterhaven, har altid ligget i frie, landskabelige Omgivelser, oprindelig med Udsigt til Sundet. Paa Tagryggen var der en lang Altan med frit Udsyn. Typisk nederlandsk Renæssance med høje Spir, røde Mure og Sandstensbaand. — Caroline Amalies Statue ses i Forgrunden. (B 7).

KØBENHAVN

Frihedsstøtten paa Vesterbrogade,
rejst 1797 til Minde om Bondefrigørelsen 1788, tegnet af N. Abildgaard.
Thomas Thaarups fyndige Indskrift og Monumentets klassiske Stil staar nu i
Modsætning til Storbyens hektiske Jag, men passede 1797 til de landlige
Omgivelser. (B 8).

KØBENHAVN

Rundetaarn,

Københavns mærkeligste Bygning, set fra Regensen; ejendommelig ved den indvendige Sneglegang, til at køre eller ride paa, ved det flade Tag med Observatoriet og et kunstfærdigt Gitter, samt ved Rebusindskriften: Styr, o Herre, Retfærd og Hjerter hos Christian IV, 1642. (B 9).

KØBENHAVN

Det kongelige Teater,

Danmarks Nationalscene, Nordens ældste og traditionsrigeste Skueplads. Opført 1874, Arkitekt: J. V. Dahlerup. Det ældste kgl. Teater laa lige til højre for det nuværende; det byggedes 1748 og var den Scene, hvor Holbergs, Oehlenschlägers og Heibergs Stykker tolkedes af Phister, Rosenkilde og Fru Heiberg.
(B 10).

KØBENHAVN

Universitetet

led ligesom Frue Kirke ved Branden 1728 og Bombardementet 1807. Hovedbygningen rejstes efter Frue Kirkes Fuldendelse og indviedes 1836. Arkitekten var Peder Malling, som her bevidst søgte bort fra den klassiske Stil og optog gotiske Motiver. (B 11).

KØBENHAVN

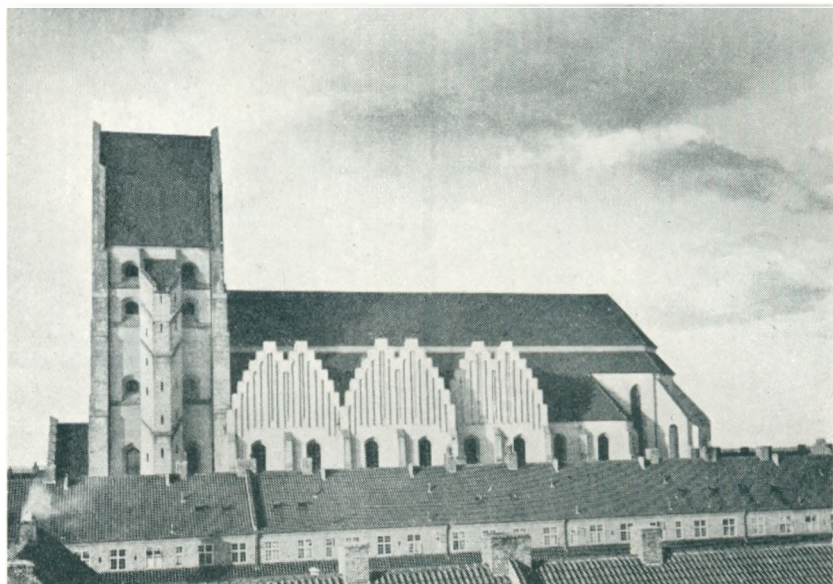
Nationalmuseet,

Nordens righoldigste Oldsagssamling, har siden 1854 haft til Huse i Prinsens Palæ, som byggedes til Bolig for Kronprinsen, den senere Frederik V, i Aarene 1743-44. Baade Palæet og Broen, den vestlige Indkørsel til Christiansborg, tegnedes i fransk Rokoko af Eigtved. Efter store Tilbygninger kunde man 1938 aabne det nye Nationalmuseum, som ud over Oldsagssamlingen rummer Minder fra den danske Middelalder og den nyere Tid, endvidere en righoldig Samling af Almuekultur og endelig fra andre Dele af Verden: Antiksamlingen og Etnografisk Afdeling. (B 12).

KØBENHAVN

Statens Museum for Kunst,
bygget 1889-96 for den kgl. Malerisamling, der blev hjemløs ved Slotsbranden
1884. Arkitekt: J. V. Dahlerup. Museet indeholder bl. a. en Malerisamling, hvis
Hovedstamme er dansk Kunst fra Guldalderetiden og nederlandsk fra 17. Aarh.,
desuden en alsidig Kobberstiksamling. (B 13).

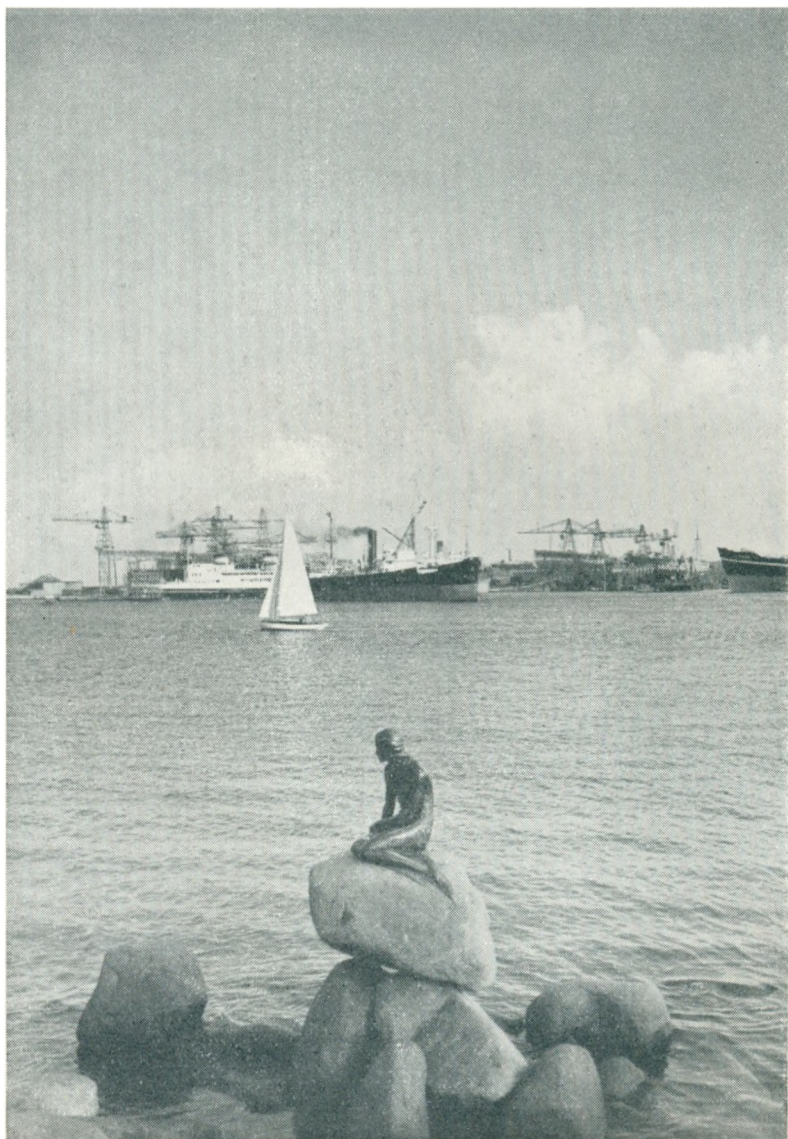

Grundtvigskirken paa Bispebjerg

indviedes 1940. Arkitekten var P. V. Jensen Klint. Kirken omgives af lave Husrækker og skal opfattes som en dansk Købstadkirke. Mens Taarnets Gavl er hentet fra Helsingør, stammer Langkirkens Form fra Næstved og de tredobbelte Gavle fra Præstø. Rent haandværksmæssigt er Kirken en Bedrift. (B 14).

Grundtvigskirkens Taarn,
paabegyndt 1921, taget i Brug som midlertidig Kirke 1927. Arkitekten P. V. Jensen Klint søgte ligesom sin Lærer Nyrop tilbage til Middelalderen, men virker mere moderne og enkel: kun eet Materiale, Teglsten, kun eet Stil, den sjællandske Gotik. (B 15).

Den lille Havfrue,

der er udført i Bronze, ligger paa en Sten i Strandkanten ved Langelinje. Den er udført af Edvard Eriksen og hans berømteste Værk, skænket af Brygger Carl Jacobsen 1913 og kendt langt ud over Landets Grænser. (B 16).

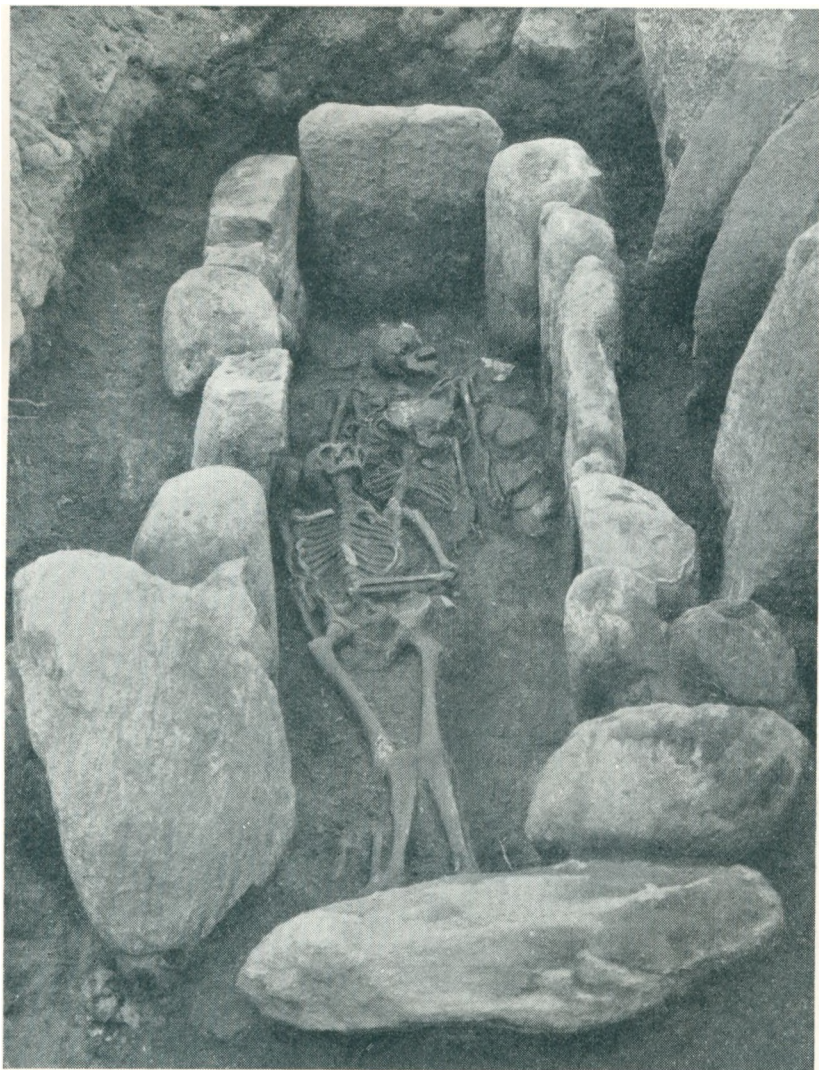
Højrække paa Bakkebjerg ved Raageleje.

Bronzealderfolket anlagde gerne Gravhøjene, saa de kunde ses, enten paa Bakketoppen eller langs Vejen. Højene her synes at markere en gammel Vejlinje gennem Landskabet. De kuplede Profiler fortøner sig mod Horizonten. (B 17).

Svært Stenkammer fra Stenalderens Slutning

afdækket i Lille Havelse. Ved Udgravningen har man først blottet Stenene, der vidner om Stenalderfolkets konstruktive Sans. Man tumlede ikke sjældent med tonssvære Sten og har formentlig benyttet runde Stammer og Løftestænger og anlagt Ramper af Jord, hvorpaa Stenene transporteredes op, hvorefter Jorden fjernedes. (B 18).

Lille Havelsekisten aabnet.

Ved den omhyggelige Fremgravning er afdækket to Lig, liggende udstrakte paa Ryggen. Man gav de døde Madvarer, Redskaber og Vaaben med i Graven, for at den videre Tilværelses Behov kunde dækkes. Fra Stenalderens Slutning træffes ofte udformede Dolke, prægede af de første importerede Metalsager. (B 19).

Langdyssen ved Dæmpegaard.

Omgivet af svære Randsten og bevokset med spredte Træer gør Dæmpegaard-dyssen et fornemt Indtryk. Der er fornyligt fremsat en interessant Tolkning, at Langdyssen, der jo har flere Kamre (Runddyssen blot eet), vidner om en kollektiv Samfundsform og efterlignede Datidens »Rækkehuse«, der kendes fra Udgravninger i Barkjær paa Mols. (B 20).

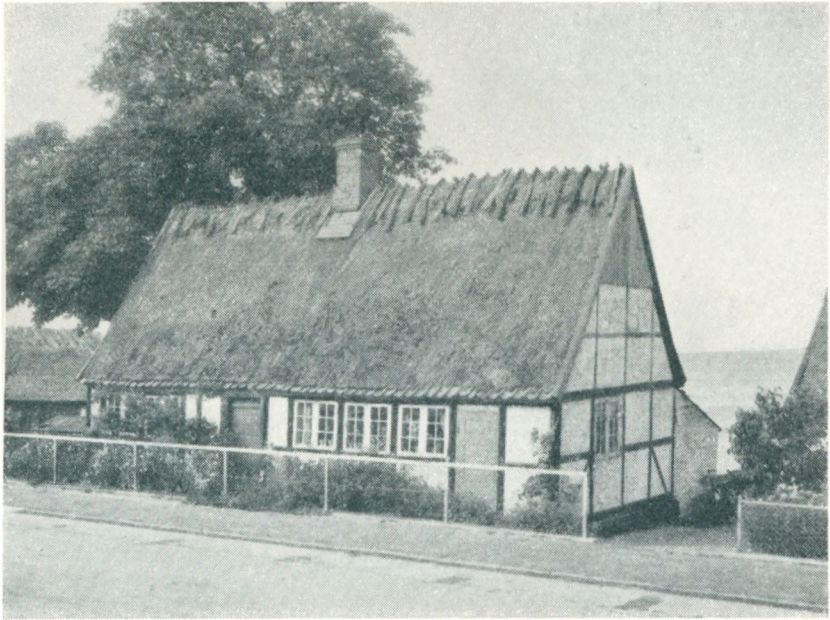

Den vestlige af Tvillinggaardene i Ferle,
Søborg Sogn. Jordbunden hælder saa meget, at Ladens Bindingsværk ved Syd-
vesthjørnet har maattet opføres paa en høj Kampestenssokkel. Formentlig fra
o. 1800. I ældre Tid fulgte Bygningerne Terrænets Hældning. (B 21).

Fisker Harald Petersens Hus i Gilleleje.

Bortset fra den nye Skorsten er Huset opført i typisk nordsjællandsk Bindingsværk med Bjælker, der er skaaret halvt ind i Stolperne, saa man ser deres nærmest kvadratiske Ender stikke ud under Tagskægget. (B 22).

Fisker Henrik Riffs Hus ved Hellebæk Kirke.

Opført 1810 af Fisker Hans Riff. Efter Traditionen er Husets Egetømmer hugget til i Domsten Nord for Kulla Gunnarstorp af gammelt Skibstømmer. Tavlene nu rødkalkede, men oprindeligt med hvide Fuger mellem Murstenene. (B 23).

Gaard i Sjælsmark, Bloustrød Sogn.

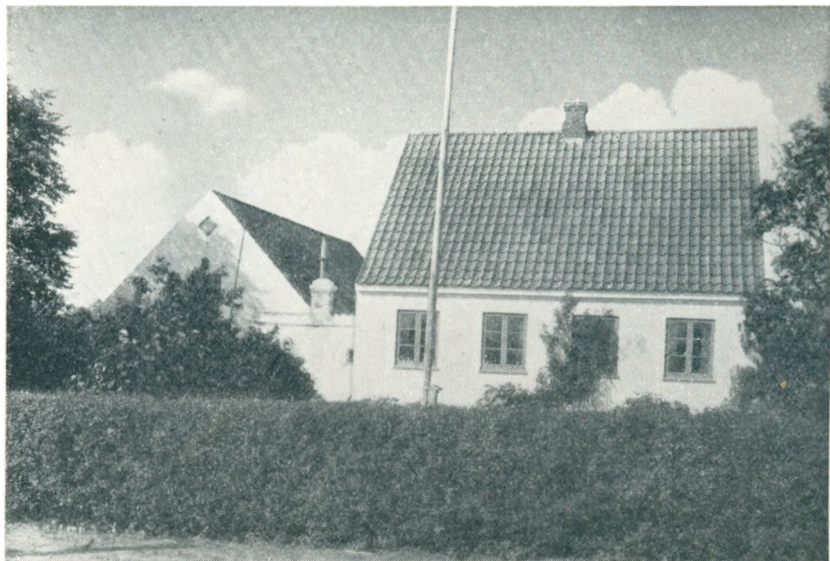
Stuelængen til højre har efter gammel sjællandsk Skik overkalket Bindingsværk, hvis Stolper staar paa Grundsten. Under Tagskægget stikker de firkantede Ender af Loftsbjælkerne frem; Rygtrærne, der holder Halmen fast paa Tagryggen, blev paa Sjælland almindelige o. 1800. (B 24).

Luthersk Missionsforenings Højskole ved Hillerød

(Arkitekt: Carl Lundqvist) er den eneste af sin Art her i Landet. Den Vækelse, der benævnes Luthersk Mission, stammer fra Bornholm og skyldes i væsentlig Grad Præsten Peter Christian Trandberg (1833-1896) og Smeden Hans Christian Møller (1834-1907). Bevægelsen har sine fleste Tilhængere paa Bornholm, i Vestjylland og i Nordsjælland, hvor Luthersk Missions Venner fra hele Landet ved storstilede Gaver rejste Højskolen 1923. Frits Larsen har været Skolens Forstander siden dens Aabning. (B 25).

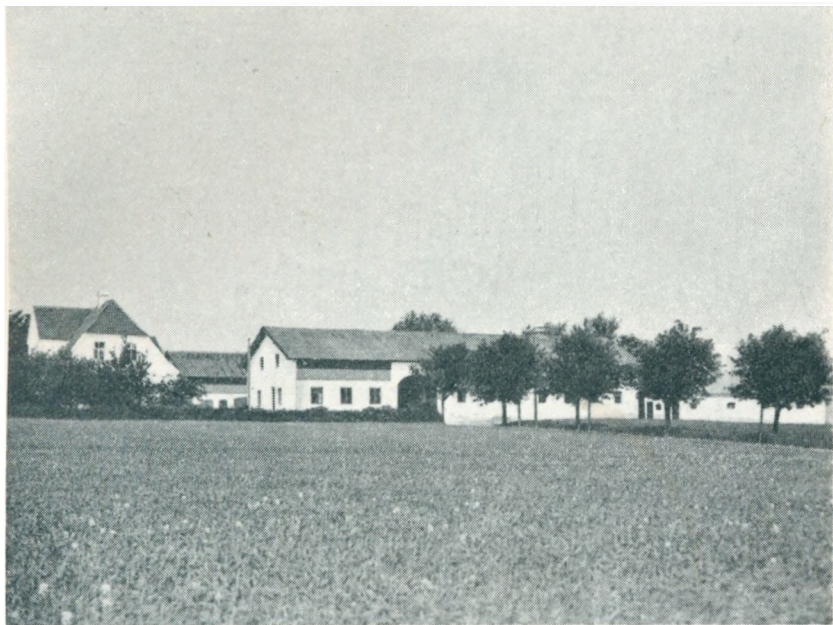
FREDERIKSBORG AMT

Statshusmandssted i Selsvang,

Frederiksborg Slotssogn ved Hillerød. Udstykket fra Hillerødsholm, fra hvilken Gaard der 1922 i Henhold til Jordloven af 4. Oktober 1919 blev udlagt 28 Statshusmandsbrug paa 10-15 Tdr. Land hver. (B 26).

FREDERIKSBORG AMT

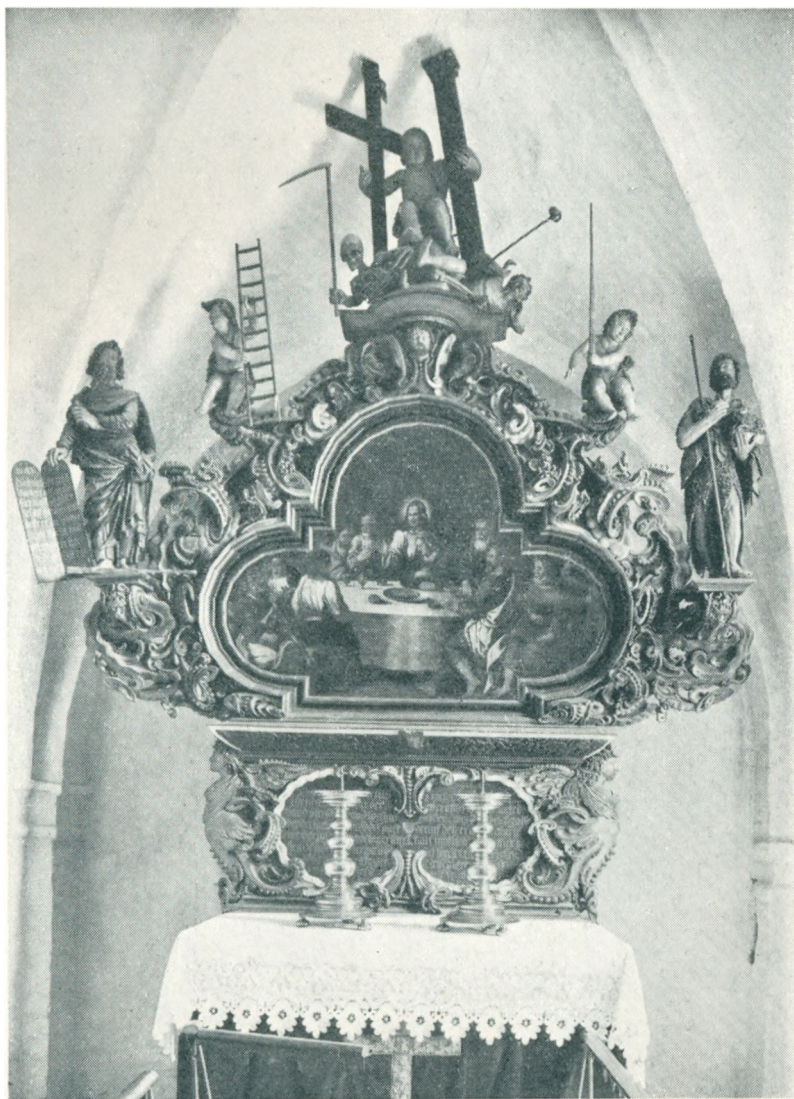

Gadegaard, Jørlunde.
Opført 1926. (B 27).

• *Gørlose Kirke. Parti af Prædikestolen.*

Snitværk fra 1630-40, efter Mønster med Buefelter og knækkede Profiler, der er almindeligt i Nordsjælland. Kilden er maaske et Snedkerværksted ved Frederiksborg (Hans Barchmand?); her dog nok et Elevarbejde. I Felterne Markus med Løven og Lukas med Oksen. (B 28).

Gørlose Kirkes Altertavle

er noget for sig. Dens lave Form skyldes Hvælvingen. Uden om Måleriet snør sig viltre Spiraler med Knopper (Bruskbarok fra ca. 1660). Figurerne giver Tavlen Rejsning: Moses og Johannes Døberen, derover Engle med Marterredskaber strittende mod Himlen. I Stil med Næstvedsnedkeren Abel Schrøder. (B 29).

Lykkehjulet i Gørløse Kirke.

Blandt Kalkmalerierne ses det gamle Motiv med Lykkehjulet, der lader Mennesker stige til Magtens Tinde og derfra atter nedstyrter dem. Lapsen til venstre stiger; Kongeparret har naaet Lykkens Top; men Hjulet drejer, og Manden til højre styrter. Kongen ligner Erik XIV. (B 30).

Kristoforus i Gørlose Kirke.

Kalkmaleri fra sen Middelalder paa Buen mellem Skib og Taarn. Den hellige Kristoforus bærer Kristusbarnet over Floden. Frelseren, kendetegnet ved Verdenskuglen, velsigner sin Færgemand, der tynges af den svære Byrde, og lader hans Stav skyde friske Skud. (B 31).

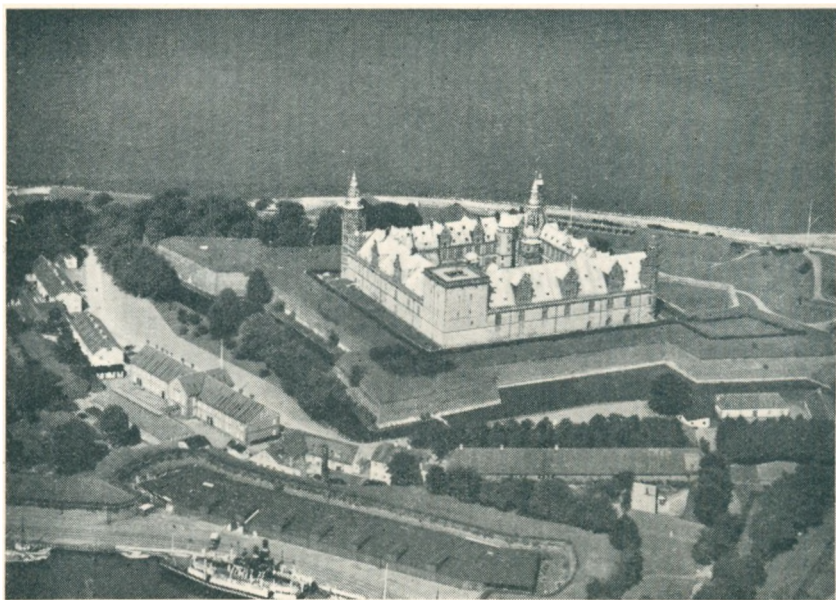
Gørlose Kirke.

er et ægte Stykke sjællandsk Landsbykunst med den gamle Kærne af Kampsten (12. Aarhundrede), udvidet med mange Tilbygninger — Kor af Munkesten (13. Aarhundrede), Taarn med gotisk kamtakket Gavl fra ca. 1500 af en Type, der genfindes paa andre sjællandske Kirker i Lellinge og Haslev, Vaabenhus fra tidlig Renæssance ca. 1600. (B 32).

Karmeliterklostret i Helsingør.

Klostergaardens sydøstre Hjørne, i Baggrunden Kirken med det høje Tag. Grundlagt 1430, de nuværende Bygninger godt 50 Aar yngre, opført med gavmild Hjælp af Rigshovmesteren Poul Laxmand. Udpræget gotisk Anlæg og Nordens bedst bevarede Klosterkompleks trods en haard Restaurering i ny Tid. (B 33).

Kronborg, bygget 1574-85.

Fire sammenbyggede Fløje med Hjørnetaarne. Længst borte mod Nord Kongefløjen, med »Grønne Karnap« til venstre, og den nu til Fyrtaarn omdannede »Dronningens Karnap« til højre. I Forgrunden Kirkefløjen med den mægtige Riddersal mellem »Telegrafternet« og »Kackelborg«. Kronborg er Danmarks berømteste Fæstning, dejligt beliggende paa Sjællands fremskudte skarpe Hjørne ved Øresunds Hals. Erik af Pommern valgte Borgens Plads, men Frederik II byggede Slottet om som et Renæssancepalads i kølige Toner med graagule Mure og lyse irgrønne Tage. (B 34).

Kronborg. Kirkegavlen med Hjørnetaarnet »Kackelborg«, Slottets skønneste Parti, skyldes Frederik II's Bygmester Antonis van Opbergen; de stærkt svungne Konturer fornyedes dog efter Brand 1629. Mærk det fine Spil mellem den ottekantede Karnap og den runde Overbygning. Den strenge Militærarkitektur har Raad til dette lille Smil. (B 35).

Helsingør. Stengade 64,
Raadmand Nicolaj Dahls Gaard, 1739, et af de Borgerhuse, der giver Helsingør
et fornemt Præg fra Øresundstoldens Glanstid. De lagdelte Gesimser, den
tunge Frontispice og de lunerige Ornamente minder om det samtidige Øst-
asiatiske Kompagnihus paa Christianshavn. (B 36).

Helsingør. Stengade 76,

Tolder David Hansens kamtakkede Gaard fra 1579. Trods middelalderligt Udseende er Huset fra Renæssancen med Vinduesgavle og Sandstensbaand i røde Mure, opført af Bygmestre fra Kronborg. Til højre den skotske Slægt Lejels Gaard med Indskriftbaand. (B 37).

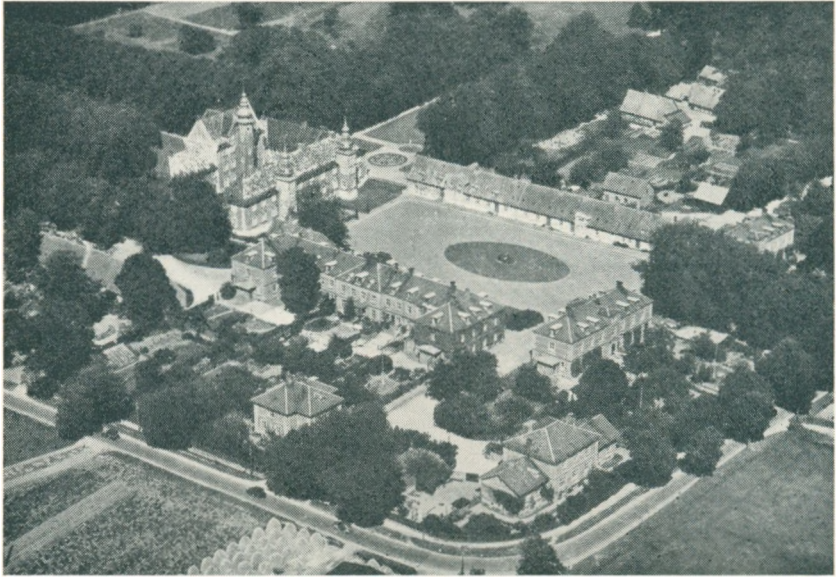
Helsingør. Stengade 20,
gammelt Bindingsværkshus fra ca. 1600. De mange Knægte og andre udsmyk-
kede Lød (særlig de vandrette Profiler) staar særdeles tydeligt, men skyldes
dog delvis en Istandsættelse fra 1910, der har fastholdt Præget af gammel
dansk Købstadtradition. (B 38).

Helsingørs gamle Færgestræde,

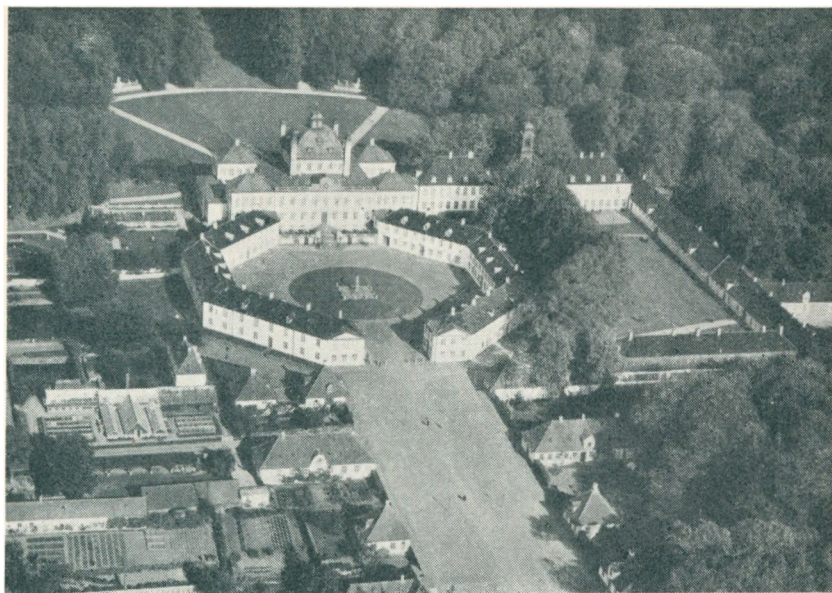
en karakteristisk Gyde; Rendesten i Midten fandtes endnu i Mands Minde. Til højre: den gamle Toldgaard, knægtbygget, og nederst Apoteket. Til venstre: senere, næsten helt glat Bindingsværk fra Slutningen af 17. Aarhundrede. Ældre Foto, med nu forsvundne Wrights Gaard (1791) i Strandgade for Enden af Gyden. (B 39).

FREDERIKSBORG AMT

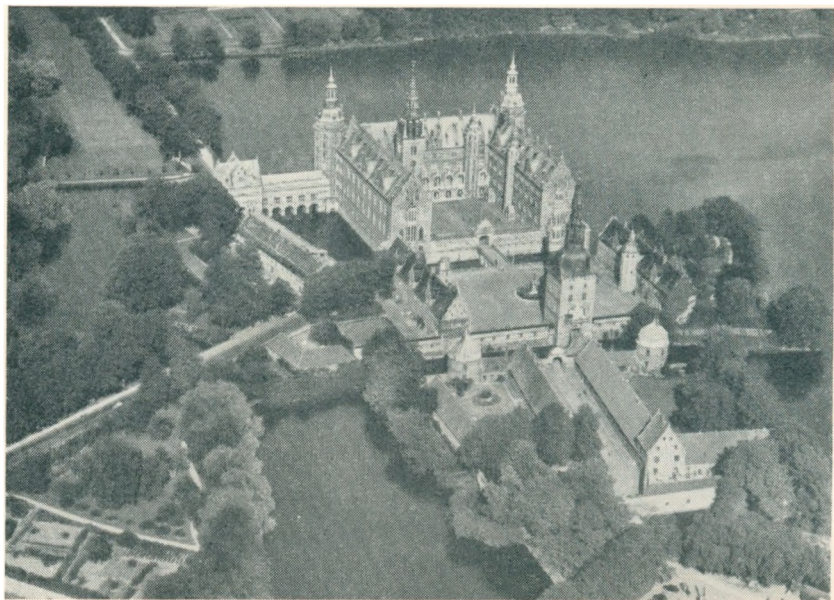
Jægerspris,

det gamle Abrahamstrup med ældgamle Mure gemt i Nordfløjen bag det ottekantede Taarn; udvidet under Christian IV (forreste Fløj) og Christian VI (Forbindelsesfløjen). I 19. Aarhundrede Enkesæde for Grevinde Danner, ved dennes Testamente 1874 omdannet til Plejehjem med Skole for Piger. (B 40).

Fredensborg.

Fra et lille Jagtslot (Kuplen med den ottekantede Gaard), anlagt 1720-22, udvidedes Slottet gradvis i 18. Aarhundrede med Kirken, Stald- og Kavalersfløjene (til højre). Den charmerende hvide Bygning med Ottekantens Knibtangbevægelse og Parkens vifteformede udspilede Alléer er nu Kongens og Danmarks traditionsrigeste Landslot. (B 41).

Frederiksborg i Fugleperspektiv.

Flyverfotoet viser de store Linier i Christian IV's Slot: forrest den borgerlige Holm med Boliger for Haandværkere o. l., i Midten det adelige Slot med Lensmandsbolig og Kancelli, og sidst det knejsende Slot, kun beboet af fyrstelige Personer. (B 42).

Frederiksborg. Port- og Fangetaarn, med S-Broen,
 der forbinder Frederik II's Slot paa første Holm (til højre) med Christian IV's.
 Taarnet skyldes Hans Steenwinckel den Yngre, der satte Kronen paa Værket
 1623. Taarnet er Slottets dejligste Parti, kongelig og storslaet Barokstil. —
 I Kælderen er der Fangehuller. (B 43).

FREDERIKSBORG AMT

Frederiksborg set fra Jægerbakken.

Kongefløjen (i Skygge) opført fra 1602. Kirkefløjen (kun Spiret ses) paabegyndt 1606. Prinsessefløjen til venstre — Køkken for neden, derover Bolig for Kongens Børn — fra 1608. I Baggrunden skimtes Kancelliet fra 1614 og det store Porttaarn, 1618-23. (B 44).

»Hylledysse« ved Roskilde

er en imponerende Runddysse med femkantet Gravkammer og svær Overligger. Dysserne er ligesom Jættestuerne Vidnesbyrd om tidlige Forbindelser med Vesteuropa, hvis mægtige Stenkamre er blevet efterlignede. (B 45).

Parcelliststed paa Kamstrup Mark ved Roskilde.

Udfor Skorstenen stikker den lerklinede, afrundede Bagerovn frem under et lille Halvtag. Bindingsværket styres af »udvendige Sidebaand«, d. v. s. Lægter, der skaaret ind i Ydersiderne af Stolperne rækker over flere Fag, i Stedet for de i Sydsjælland sædvanlige Løsholter. (B 46).

Lindemborg Kro, Gevninge Sogn.

Kroen, der ligger ved Landevejen Roskilde-Kalundborg, er kendt fra Otto Baches Maleri: Et Kobbet Heste udenfor en Kro. Billedet her er taget kort efter Aarhundredskiftet, da der endnu kørte Diligencer forbi Kroen. (B 47).

Gaard i Lyndby.

Her ses to sjællandske Typer paa Trægavle: Til venstre vandrette Brædder »paa Klink«, til højre lodrette Brædder. I den østlige Del af Sjælland var Gavlene altid lodrette, medens man i Vestsjælland ofte havde afvalmede Gavle af Hensyn til Blæsten. Paa begge Gavle er der Vandbræt til at skærme Undergavlens Ler. (B 48).

Den vestlige Del af Landsbygaden i Ordrup,
Sonnerup Sogn. Gaarden til højre er opført af Bindingsværk og Murstenstavl
i første Del af 1800 Aarene. De fleste af Gaardene har lodrette Trægavle mod
Gaden, som det var Skik paa Egnen. Stuelængerne ligger i den modsatte Side
af Gaardene. (B 49).

Firelænget, sammenbygget Gaard i Store Magleby paa Amager.

I Modsætning til det øvrige Land styres Bindingsværkets Stolper her ofte af to Rækker udvendige Sidebaand, saa der bliver tre Tavler ovenover hverandre. I Gavlen er der dog kun eet Sidebaand, der deler Væggen vandret paa Midten.
(B 50).

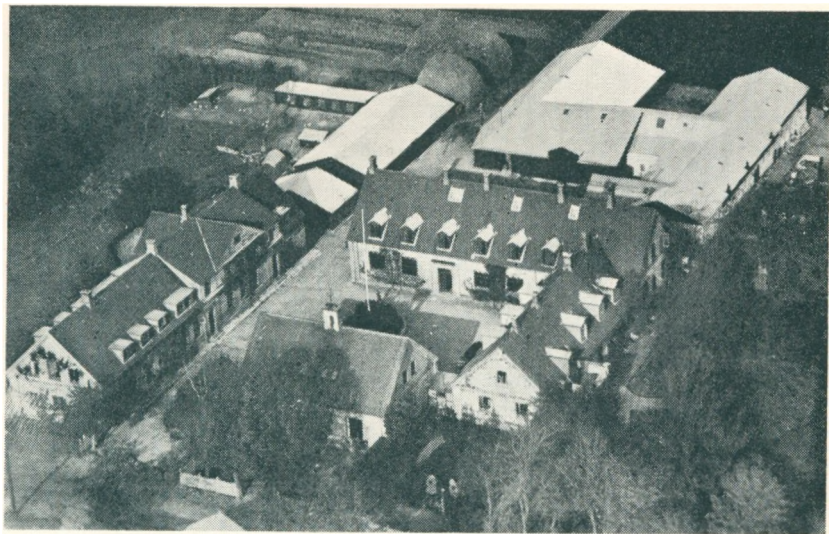
Gavlen af et gammelt Hus i Højelse.

Overgavlen bestaar efter gammel sjællandsk Skik af lodrette, runde Stænger eller »Støjler«, hvorimellem vredne Halmdukker er presset fast. En saadan dukket Gavl var paa een Gang lun og billig at opsætte. (B 51).

KØBENHAVNS AMT

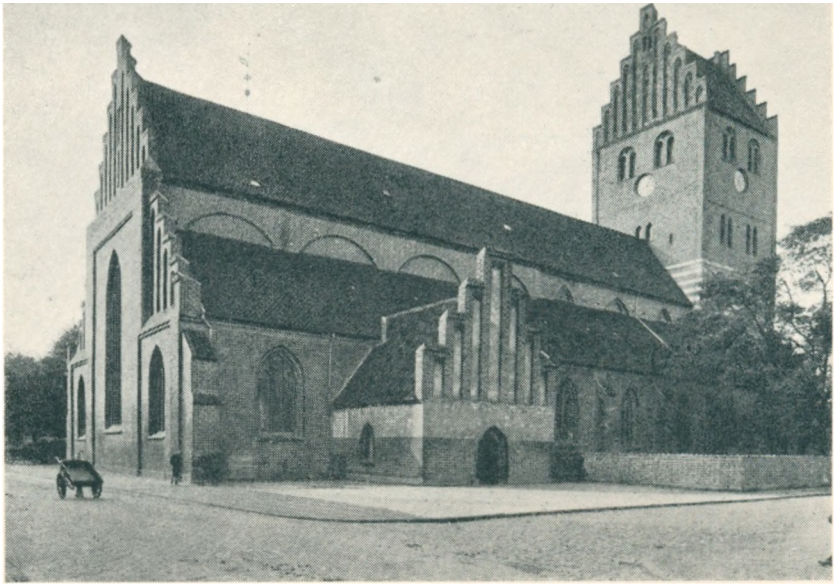
Hyldehøjgaard,
Ledreborg Allé ved Lejre. Opført 1938. (B 52).

Tune Landboskole

oprettedes 1871, idet Landbrugskandidaterne A. Svendsen og Chr. Christensen med førstnævnte som Forstander overtog den i 1867 oprettede Folkehøjskole ved Tune. Skolen, der er en selvejende Institution, er en af Landets største.

Dens Forstandere er A. O. Rasmussen og Johs. Larsen. (B 53).

Køge. St. Nikolaj Kirke.

Den højgotiske Kirke med Skib og Kor i eet stammer fra 15. Aarhundrede. Oprindelig var alle 3 Skibe under eet Tag og dækkedes mod Øst af een stor Gav. Taarnets 3 nederste Stokværk tilhører en ældre Kirke fra ca. 1300 og er bygget som en Fæstning. (B 54).

Ledøje Kirke

i Smørum Herred, den skovløse Slette Vest for København. Efter tysk Mønster bygget som Herregaardskirke, Begyndelsen af 13. Aarhundrede. Taarnet fra Middelalderens Slutning. Efter talrige Ombygninger i Tidens Løb har man 1887-92 søgt at genfremstille Kirkens oprindelige Ydre. (B 55).

Ledøje Kirke.

Ogsaa det indre er stærkt fornyet ved sidste Istandsættelse; men det gamle Anlæg som Dobbeltkapel træder nu siden 1892 stærkt frem, med begge Stokværk synlige indvendig og med overraskende perspektiviske Virkninger. Herremandens Kapel var i andet Stokværk. (B 56).

Kirkestræde i Køge,

en af Sjællands smukkeste Købstadsidyller. Med Kirketaarnet som Baggrund strækker Gadens Flugt af maleriske Rønner sig hen mod Beskueren. Man skimter det lille Hus fra 1527; Bindingsværkshuset i Forgrunden, »Asylet«, er fra ca. 1600. (B 57).

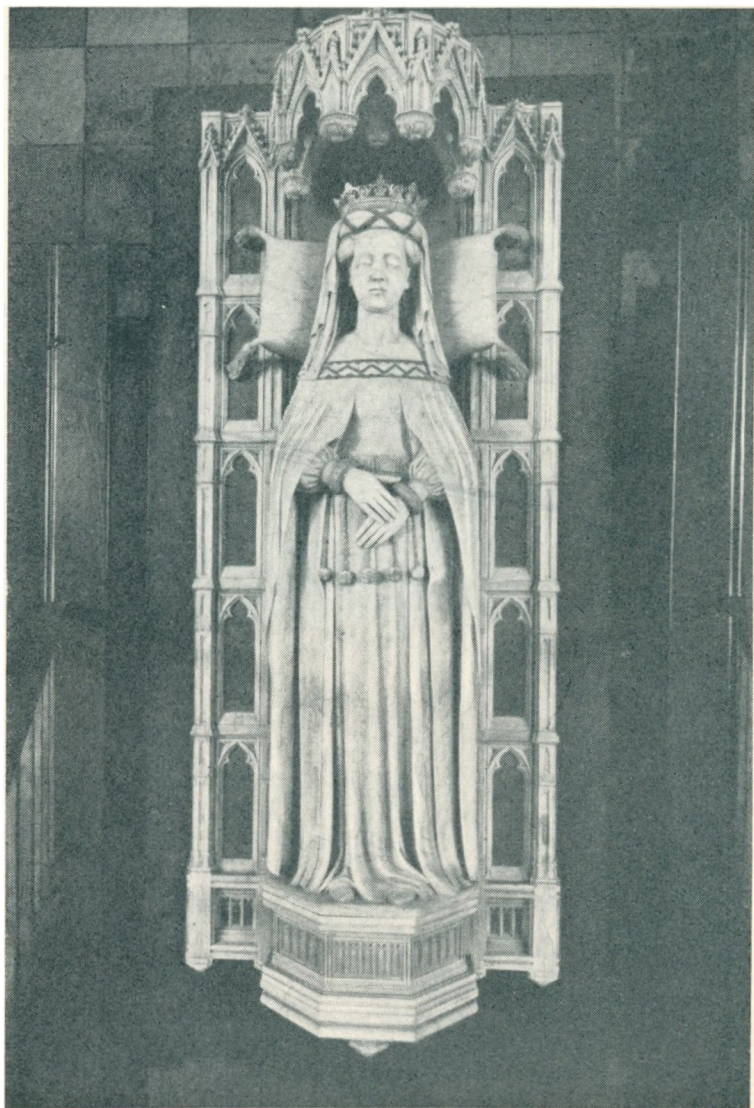
Slagtergaarden i Køge.

Stod oprindelig paa Torvet, men flyttedes 1914 til Museumsgaarden. Bestod af 2 sammenbyggede Huse paa 3 Fag (til højre) og 5 Fag (til venstre). Konstruktionen med høje Knægte er gammel, Begyndelsen af 16. Aarhundrede. Døren er taget fra et Hus i Brogade. (B 58).

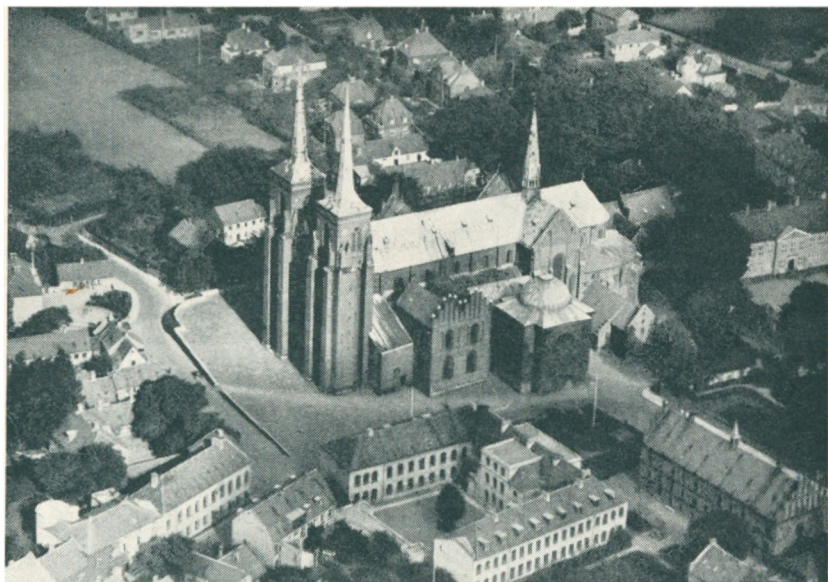
Køge. Hus i Store Kirkestræde.

Indskrift over Døren bærer Aarstallet 1527. Huset er Danmarks ældst daterede Bindingsværkshus; rummede kun een Stue. Mens det nu ligger frit, havde det oprindelig Naboer af samme diminutive Type. Restaureret 1908. (B 59).

Dronning Margretes Sarkofag

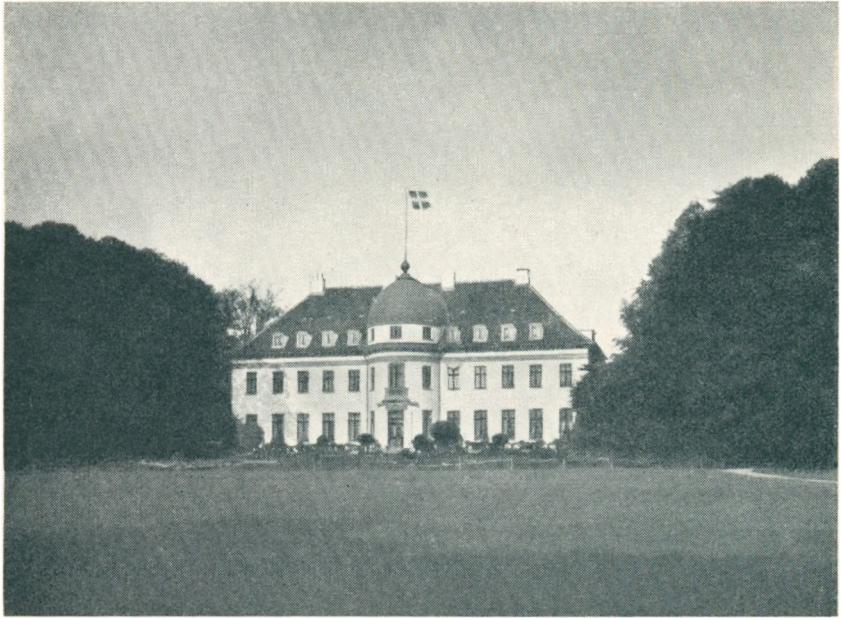
i Roskilde Domkirke, fuldført 1423. Stærkt restaureret (1911) af Carl Aarsleff. Skikkelsen skal tænkes liggende paa Kistens Laag. Billedhuggeren har dog fremstillet Klædebonnets Folder, som om hun stod op. Mere et Idealbillede af Nordens Behersker end et Portræt. (B 60).

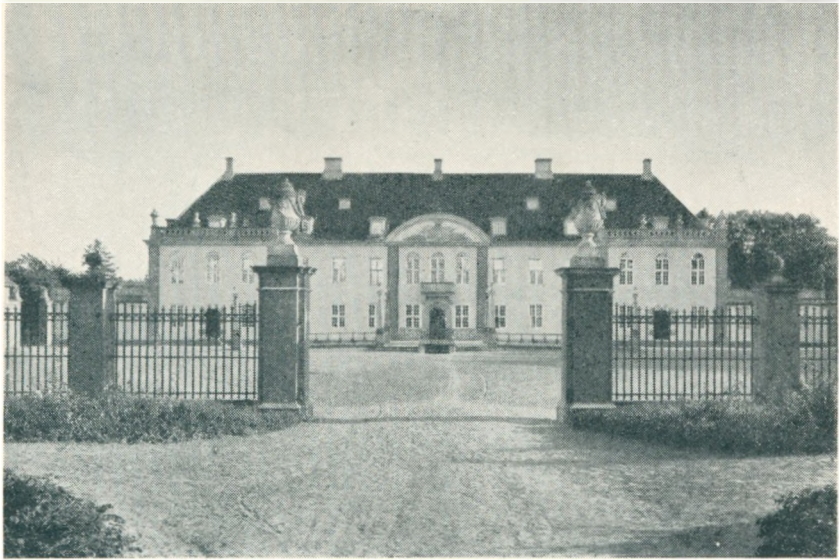
Roskilde Domkirke,

Danmarks stolteste Katedral, hvis tidliggotiske Kærne med Korets søjlebaarne Rundgang og Korsarmenes sildebensmurede Gavlfelter stammer fra ca. 1200-1250. De talrige Tilbygninger fra vidtforskellig Tid har tilsløret, men ikke ødelagt Helheden. De to Spir fra Christian IV's Tid (1635) har kun øget Bygningens Charme. Dronning Margretes Sarkofag staar i Koret. I Kapellerne paa Sydsiden er bl. a. Christian III's, Frederik II's og Frederik V's Gravmæler.

I Kapellerne paa Nordsiden er Christian IV og Christian X bisat. (B 61).

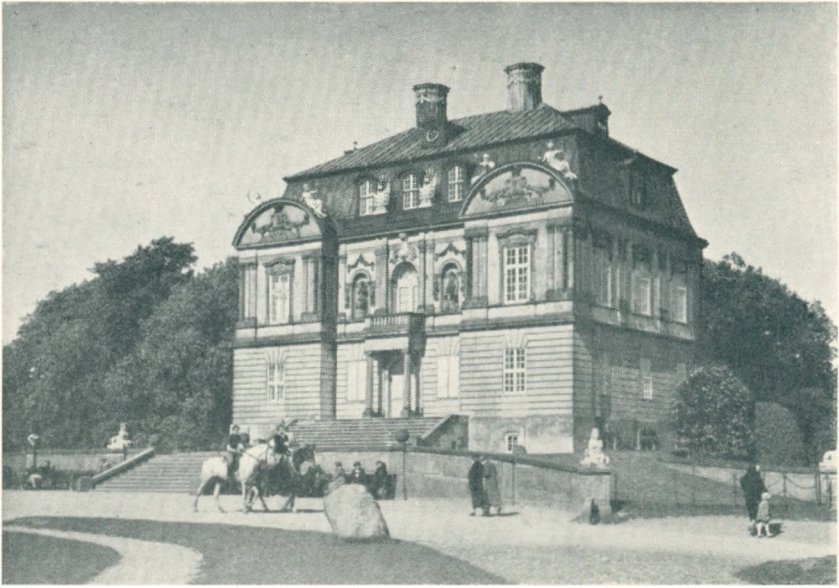

Bernstorff Slot ved København,
bygget omkring 1760 for J. H. E. Bernstorff af den franske Arkitekt Jardin.
I den dybe Hustype med den ovale Havesal gemmes meget af ældre Tids
Arkitektur. Men de stramme, rette Linier viser frem mod Klassicismens rene,
enkle Former. (B 62).

Ledreborg, set fra Porttaarnet.

Hovedbygningen opførtes i 1740'erne for J. L. Holstein af Arkitekten J. C. Krieger, mens Thurah senere udformede Gaardens dekorative Udsmykning med »Løngang« og fine Rokokolygter paa slanke Obelisker, der fremhæver den perspektive Dybdevirkning mod den brede, stille Façade. (B 63).

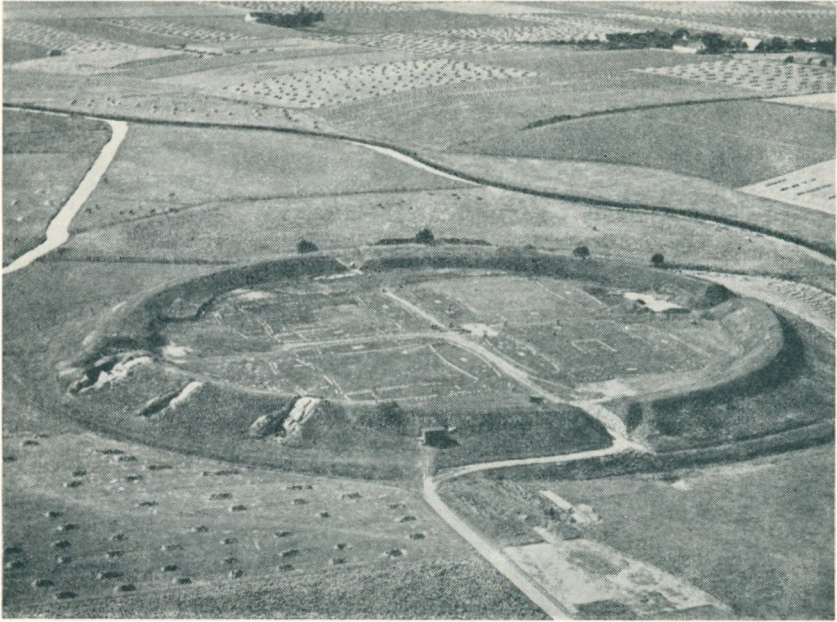
Eremitagen,

Christian VI's Jagtslot i Jægersborg Dyrehave, bygget af Thurah 1736. Over de underste Stokværk, hvis Ydre viser stramme, lineære Former, rejser det fyrstelige Stokværk sig, festligt og broget med et vældigt Opbud af Søjler, Pilastre, Guirlander og Gudestatuer. Et ægte Barokslot. (B 64).

Langdysse i Broby Vesterskov.

Denne ualmindelig lange stenomsatte Gravplads har bevaret eet Kammer, der ses længst tilbage i Billedet. Som saa mange andre Oltidsminder er den restaureret af Nationalmuseet, under hvilket disse fredede Mindesmærker hører.
(B 65).

Vikingefæstningen Trelleborg ved Slagelse,

set fra Luften under Udgravning. Med sikker Sans for de strategiske Muligheder har Vikingehøvdingen — eller Kongen — lagt sin Borg ved Sammenløbet af to Aaer. Man ser blottet ved Undersøgelsen Sporene efter fire Kareer med hver fire ovale Langhuse med rette Kortvægge. Nedgravninger til Stolper og Vægplanker viser klart Husenes Plads. Fire Indgange fører ind til Borgpladsen.

Lige udenfor laa en Forborg og Gravpladsen. (B 66).

Genopbygget Trelleborghus.

Med Egetræ, det oprindelige Materiale, har man opført en Rekonstruktion i fuld Størrelse af et af Langhusene, nær Trelleborg. Som Grundlag — foruden Udgravningsresultaterne — har tjent smaa Husmodeller fra Vikingetiden. De ydre Stolper og Halvtaget, de bar, synes at have haft den Funktion at beskytte selve Husvæggen mod Fugt. (B 67).

Runddyse i Broby Vesterskov.

De Skove, der ikke fristede til Kultivering, har bedst bevaret Oldtidsminderne. Uberørt ligger her Runddyssen med sin omfattende Kantkæde af Sten. Oprindeligt synes kun selve Overliggeren at have raget op, nu ser man oftest en Del af Bærestenene paa Rund- og Langdysserne. (B 68).

Gaard i Kirkerup.

Fotografiet er taget i 1913. Læg Mærke til de smaa firerudede Vinduer i Kors-
huset og ved Siden af Bryggersdøren til højre. I Stuerne er der indsat mere
moderne seksrude Vinduer. Foran staar den runde udhulede Vandpost og
til venstre skimtes Hesteomgangen. (B 69).

Skultehuset, Valsølle Sogn.

Huset, der ligger i Udkanten af Kedelskoven, er opført 1829. Her boede en Landhandelsmand ensomt med sin Familie. Der var et Par Tønder Land Jord til, og ved Gavlen er opført et primitivt Udhus, en »Lude«, som saadan et Halvtagshus hedder paa Sjælland. (B 70).

Husmandshus i Hejninge By.

Huset har helt afvalmede (skraa) Gavle, som mange Bondebygninger oprindeligt havde det her i den blæsende og aabne »Hede«egn langs Store Bælt. Huset stammer fra sidste Halvdel af 1700 Aarene og har rimeligvis overlevet den store Brand i Byen 1781. (B 71).

Hollandsk Vejmølle i Vaarby,
Hemmershøj Sogn. De hollandske Møller blev navnlig almindelige efter 1800.
Denne hører til den ældre Type, der drejes ved Haandkraft. Den er nu ned-
brudt. (B 72).

Gaard i Faarentofte ved Skælskør.

I Baggrunden Skælskør Nor. Gavlene er halvvalmede. Bindingsværket overkalket og med Løsholter, der er tappet ind i Stolperne, som det var Skik i Sydsjælland siden 1600 Aarene. Gaarden her er dog næppe stort ældre end 1800.

(B 73).

Terslev Kro ved Haslev.

Billedet, der er taget i 1913, viser en smukt proportioneret Bindingsværkslænge med tilhørende Avlsbygninger. Der hørte et ret stort Landbrug til mange af de gamle Kroer, og Kromændene udgjorde sammen med Møllere og Selvejrbønder en Slags Overklasse blandt Bønderne. (B 74).

Vallensved Skole.
Opført 1831 efter Kancellitegningen 1829. (B 75).

Veterslev-Høm Hovedskole, set fra Vest.

Opført 1943 (Arkitekt: F. Hallelev, Haslev). Skolen er 3 klasset med 2 Forskoler i Veterslev og Høm, saaledes at de 3 første Aargange gaar i de 2 første Klasser i Forskolerne og de 4 sidste Aargange i 3 Klasser i Hovedskolen. Paa Billedet ses to Lærerboliger med Skolebygning og Gymnastiksal i Baggrunden.
(B 76).

Fuglebjerg Missionshus

blev indviet 1922. Over Indgangen læser man: »Herrens Ord bliver evindeligt«. I Missionshuset findes en stor Sal med Plads til 200 Mennesker og en mindre, der kan rumme 70. Desuden er der et Kaffekøkken og ovenpaa Bolig for Pedellen. For hundrede Aar siden begyndte de gudelige Forsamlinger deres Virksomhed der paa Egnen. 1883 opførtes i Fuglebjerg et Missionshus, som 1922 afløstes af ovenstaaende, der giver Plads for Søndagsskole, K. F. U. M., K. F. U. K., Spejdere og en Række forskellige Møder for de ældre. (B 77).

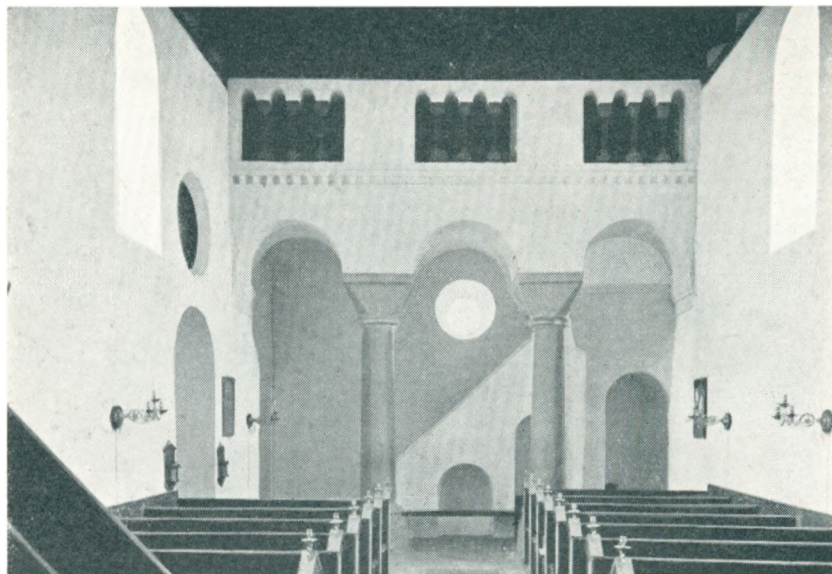
Bjernede Kirke,

efter en samtidig Indskrift oprindelig rejst af Ebbe, Skjalm Hvides Søn, — vistnok kun en Træbygning — hvorefter Ebbes Søn Sune byggede den nuværende Kirke af Kampesten. Midt under Arbejdet har man skiftet over til det nye Materiale, Teglstenen. Eneste bevarede Rundkirke paa Sjælland. (B 78).

Fjenneslev Kirke,

Hvideslægtens berømte Gaardkirke ved Absalons og Esbern Snares Fødested. Efter en troværdig Overlevering opført af Asser Rig i 1. Halvdel af 12. Aarhundrede. Meget højt Skib med særlig fint velbevaret Murværk (Granit). Over Vestgavlen de berømte Tvillingtaarne fra ca. 1200, der efter megen Vanrøgt fik deres nuværende Form 1898. (B 79).

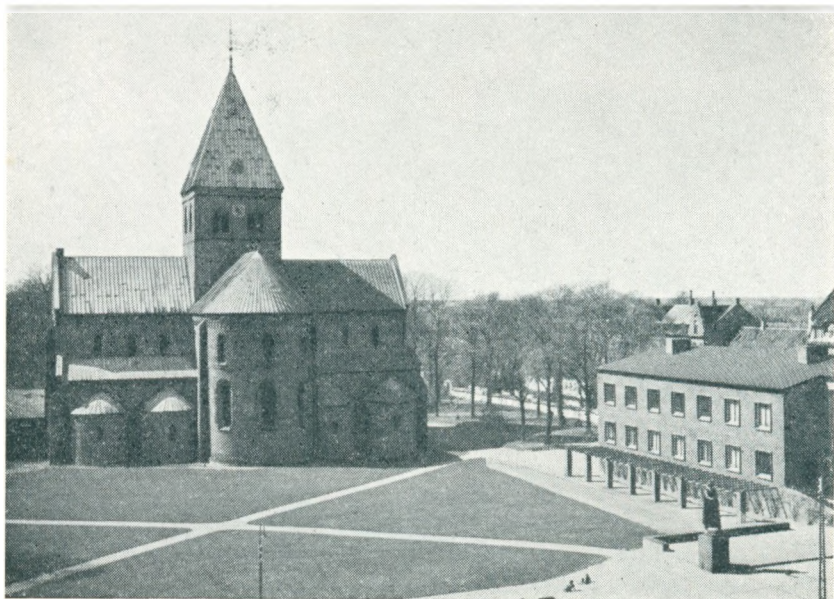

Fjenneslev Kirkes Indre,

set mod Vest. Genskabt ved en gennemgribende Istandsættelse 1872-74. De 2 Granitsøjler bærer Taarnene. Trappeløbet bag Søjlerne fører op til Herremandens Kirkestol, der aabner sig bag et Gitterværk af smaa Brændtlersøjler ind mod Kirken; de fleste af Smaasøjlerne er dog nye. (B 80).

Kalkmaleri i Fjenneslev Kirke,
fra ca. 1200, forestiller Kirkens Stiftere, antagelig Asser Røg, der holder en
Model af Bygningen, og Fru Inge, der skænker Kirken en Guldring. Gud Fa-
ders Haand rækker velsignende ned fra oven. Stærkt restaureret 1873 og 1910.
(B 81).

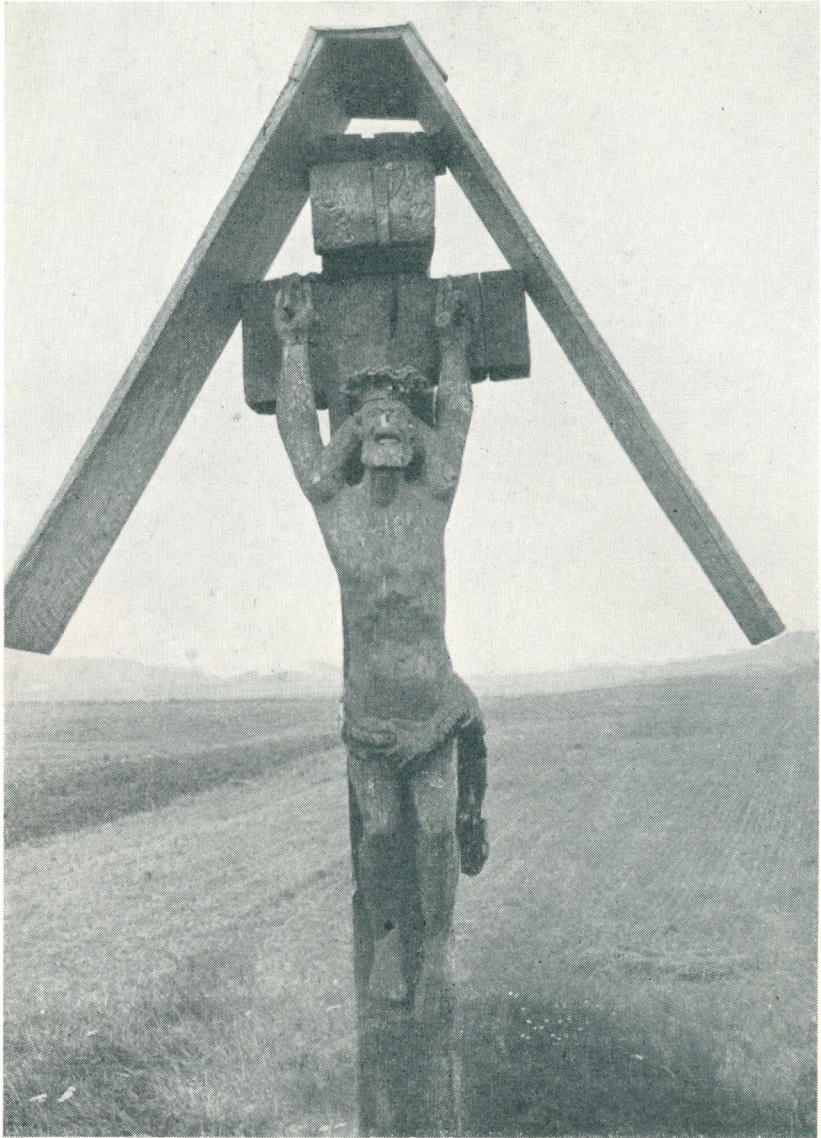
Sankt Bendts Kirke i Ringsted.

Klosterkirke af Benediktinerordenen, bygget af Valdemar den Store omkring 1160 som en af Danmarks ældste Bygninger af Teglsten. Senromansk Stil, dog er Taarnet gotisk, og den svære Blyhætte helt moderne. Kirken rummer adskillige Kongegrave fra 12. og 13. Aarhundrede, deriblandt Valdemar den Store, Valdemar Sejr og hans Dronninger Dagmar og Berengaria. (B 82).

Sorø Kirke.

Det gamle Cistercienserkloster, som laa der, hvor nu Akademibygningen staar (B 86), er helt forsvundet; de faa Søjlestumper, der ses her ved Kirkemuren, stammer derfra. Men Kirken er i Behold, en af Danmarks bedst bevarede Bygninger fra Middelalderen. Den byggedes af Absalon i 1160'erne i een Støbning uden Standsninger, i senromansk Stil. De stramme Klosterregler krævede enkle rette Murflader uden egentlig Udsmykning, heller ingen Korrunding. Kirken var bestemt til Gravsted for Hvidernes Slægt, og her hviler Skjalen Hvide, hans Sønnesønner Absalon og Esbern Snare og mange andre af Slægten. (B 83).

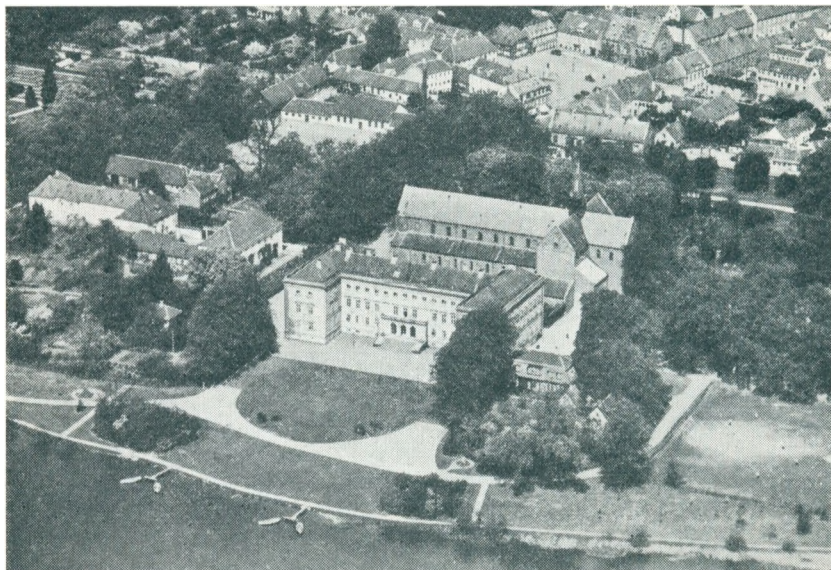

Hellig Anders Kors

paa Hellig Anders Høj ved Korsørvejen uden for Slagelse. Paa dette Sted har der, formentlig siden det 13. Aarhundrede, staaet et Kors, som blev rejst for en Præst i Slagelse, Anders, der blev opfattet som en Lokalhelgen. (B 84).

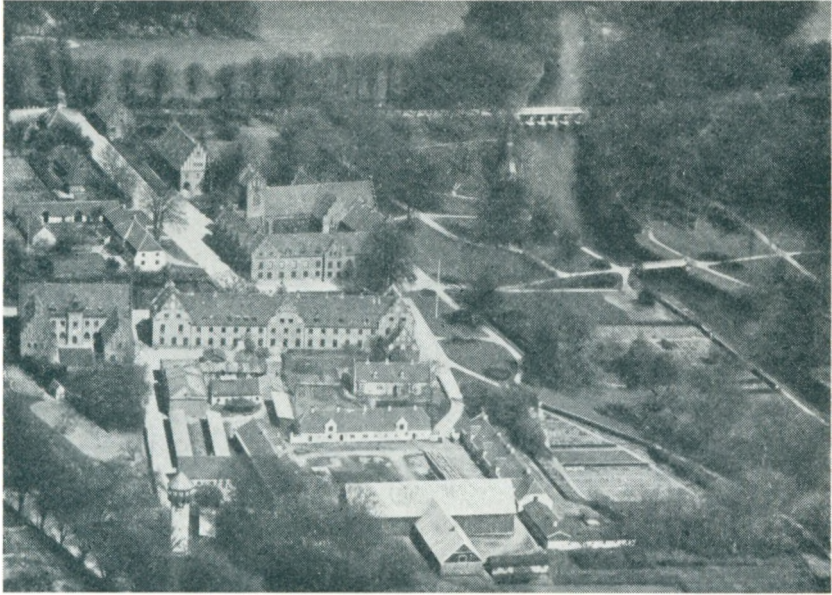

Sorø. Gravsten over Absalon,
 som begravedes her i Klosterkirken 1201. Stenen, af gotlandsk Kalk, blev til-
 hugget efter Ordre af Klosterets sidste katolske Abbed i selve Reformations-
 aaret 1536. Den er saaledes Katolicismens sidste Mindesmærke over en af dens
 største Sønner. (B 85).

Sorø Akademi.

Det gamle Cistercienserkloster brugtes siden Reformationen til Undervisning, snart som Kostskole, snart som ridderligt Akademi (f. Eks. ved Holbergs Gave 1747). Efter en Brand 1813 genopførtes Hovedbygningen (Arkitekt: P. Malling), taget i Brug som højere Skole og Kostskole 1822. Ingemanns og Molbechs Huse skimtes i Forgrunden. (B 86).

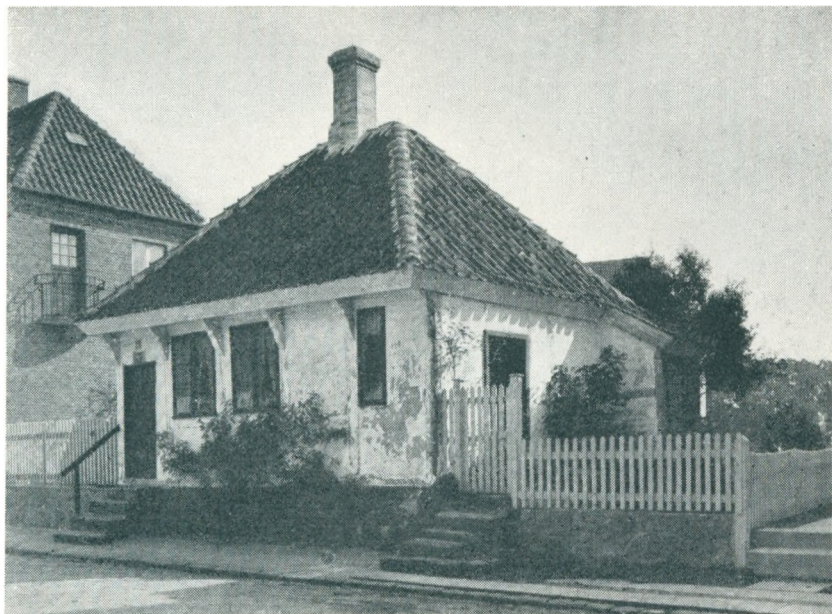
Herlufsholm

kappes med Sorø Akademi om at være Danmarks traditionsrigeste Kostskole. Middelalderens Skovkloster (kun Kirken bevaret) blev til 16. Aarhundredes Herregaard og var siden Herluf Trolles Død Kostskole for Dreng. Bygningerne moderniseret i Middelalderstil af Herholdt i 1870'erne. Susaaen, Klosteret og Skolen er historisk inderligt knyttet sammen. (B 87).

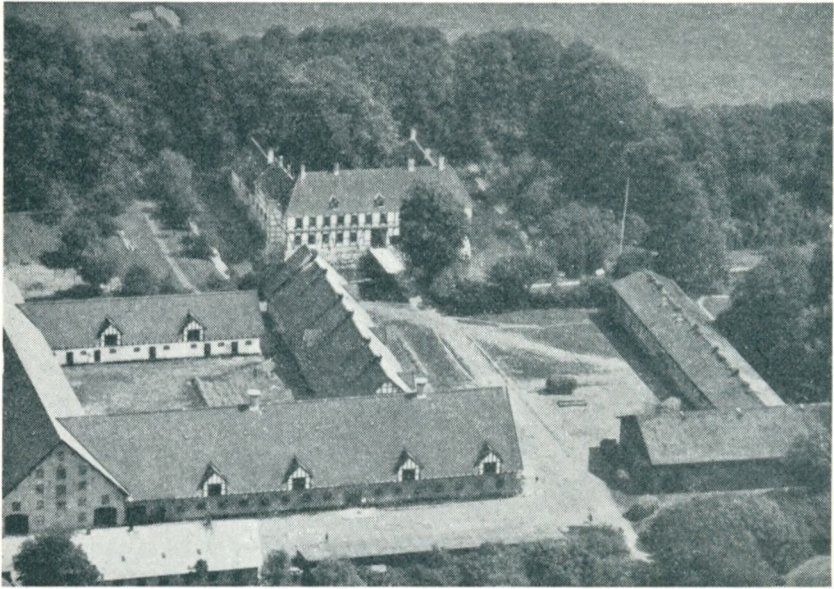
Korsør. Akciseboden i Algade, ca. 1800.

Rundt omkring i danske Købstæder er bevaret gamle Akciseboder, altid beliggende tæt ved en Byport. Her kunde »Posekiggeren« eller »Sisemesteren«, der beskyldtes for at have fin Næse, kontrollere de indførte Varer og kræve Told deraf. Akcisen ophævedes 1850. (B 88).

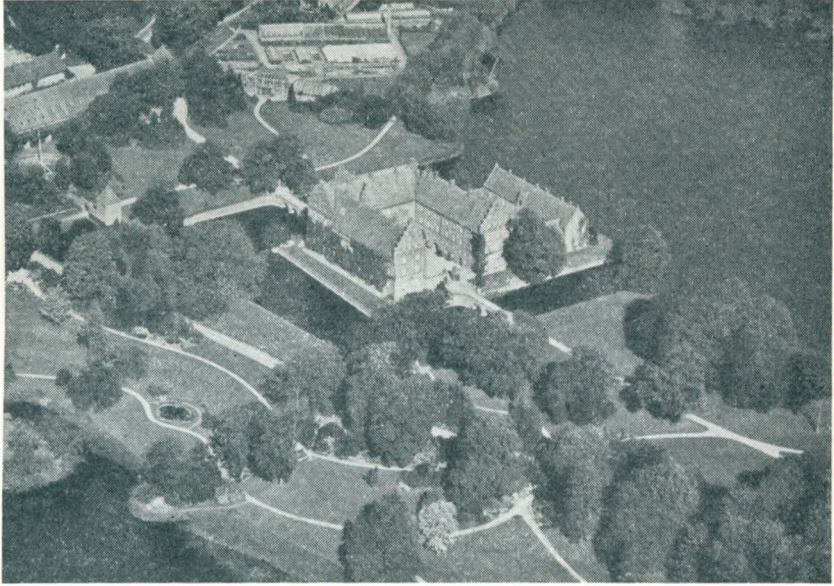
Akciseboden i Slagelse, Bjergegade.

Bygget i Slutningen af 18. Aarhundrede, altsaa lidt ældre end dens Fælle i Korsør, men ikke saa fin som den. De fleste Akciseboder fra denne Tid har stærkt udhængende Tag, maaske bedst kendt fra Christianshavn. Her i Slagelse bæres det udhængende Tag af Knægte som paa en gammeldags Bindingsværksbygning. Ved Akciseboderne opkrævedes en Toldskat, Akcise, af de Produkter, Landboerne førte ind i Købstæderne. Akcisen blev ophævet 1850. (B 89).

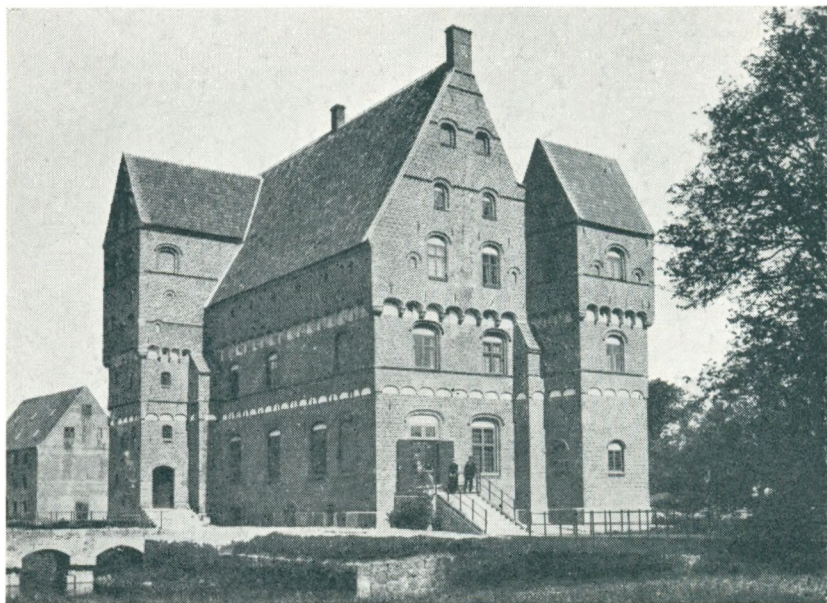
Holmegaard

ligger i Christian Winthers Egn, nær Fensmark og ned til »Mosen, hvor Tørvene gro«. En af Sjællands bedste Bindingsværksgaarde, knægtbygget i to Stokværk af Claus Daa 1635. Hovedbygningen staar endnu i sin gamle Skikkelse med Grave udenom, men Avlsbygningerne er nye. (B 90).

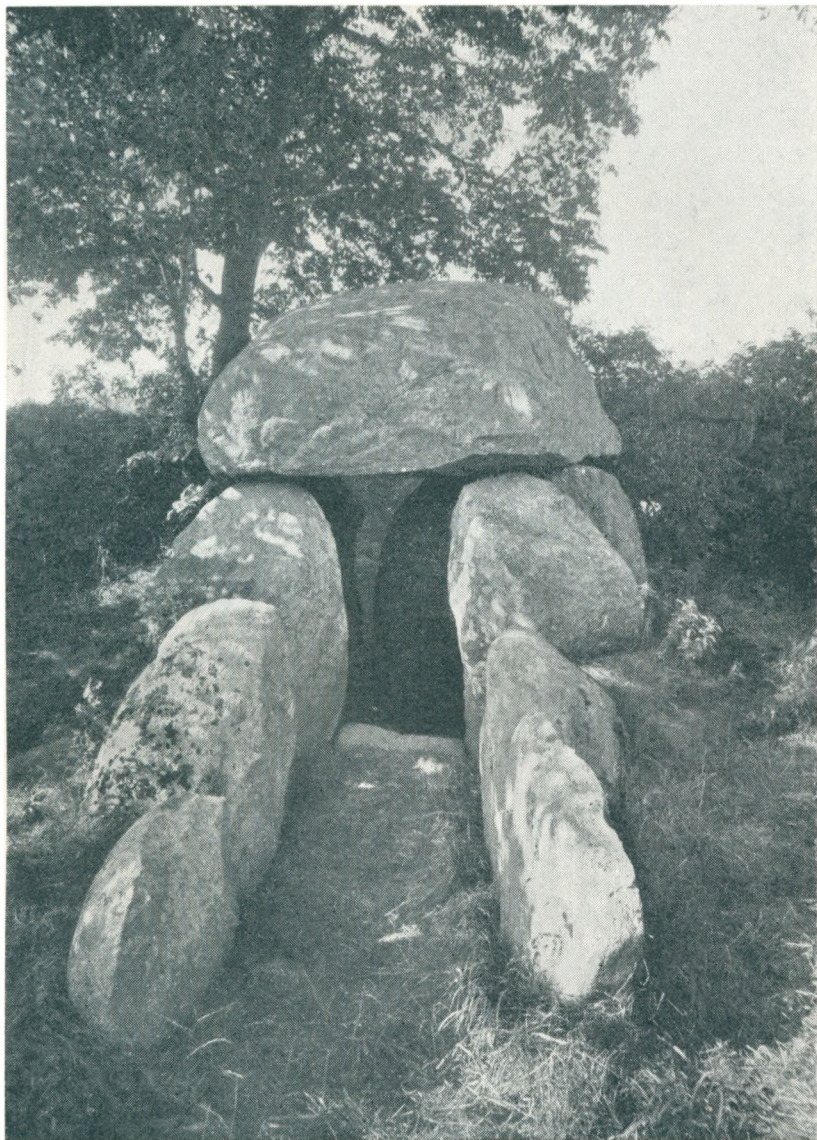
Gisselsfeld,

Peder Oxes Gaard fra 1547, i sen Gotik. Dammene er delvis fra Gaardens ældste Tid; Peder Oxe indførte baade Karper og Frøer fra Udlandet. Parken, i engelsk Stil fra 19. Aarhundrede, er en af Landets skønneste. — Siden 1699 adeligt Frøkenkloster. (B 91).

Borreby,

en fæstningsagtig, enlænget stærktbygget Gaard, opført af Christian III's Kansler Johan Friis 1556. Minder i sit Anlæg om Hesselagergaard paa Fyn (ogsaa af Johan Friis) og tilhører den bastante ildfaste Type, der blev moderne efter Grevefejden, da Bønderne brændte Herregaardene af. (B 92).

Smukt bevaret Dyssekammer i Herrestrup,
Ods Herred. Her ses ikke blot selve Gravkammeret, kronet af Overliggeren,
hvorunder Slægtens døde efterhaanden blev lagt ned, men ogsaa en monumen-
talt bygget Indgang til de dødes Hvileplads. (B 93).

Det indre af Jættestuen »Trolldøj«, Stenstrup, Ods Herred.

Den nordvestlige Del af Sjælland er rig paa Stengrave. Her iagttages som ellers en teknisk Snilde og Smag ved Bygningen, men ogsaa Dygtighed i Behandlingen af de svære Sten, der ofte er spaltede, formentlig ved at man først huggede et Hul i Stenen og derpaa satte Træ i det. Ved at hælde Vand paa Træet fik man det til at udvide sig og ved sin vældige Kraft spalte Stenen.
(B 94).

Helleristningssten fra Herrestrup, Ods Herred.

Medens man paa Bornholm kunde hugge Tegn i selve Klippen, maatte man i det øvrige Danmark vælge Flytteblokke, og her er Helleristningerne til Gengæld ofte anbragt tæt. Begge Sider af denne Sten har Ristninger. To Skibsfigurer af Bronzealderens karakteristiske Type er afbildet paa denne Langside.

Lignende Billeder ses paa Bronzealderens Røgnknive. (B 95).

Afdækket Bronzealderhøj ved Nostrup, Raklev,
med flere Rækker Randsten, formentlig markerende flere Bygningsstadier af
Højen. I Midten ses Sporene efter Centralgraven. (B 96).

Blottet Centralgrav i Bronzealderhøj ved Løserup,

Tusse Næs. Kisten, hvori den døde hvilede ubrændt med sine personlige Ejendele, var omsat med svære Sten, der viser netop den Plads, den bortraadnede Kiste har indtaget. — Det har været en dyr Opgave at rejse en Bronzealderhøj. Den nærmeste Jord er blevet hobet sammen her, til ikke ringe Gene for Agerbruget. (B 97).

Gaard i Kongstrup paa Røsnæs.

Efter gammel Røsnæsskik vender Stuehusets Vinduer ud mod Havesiden, medens Bagerovnens Fremspring skimtes udfor Skorstenen. De udvendige Sidebaand i Bindingsværket er helt overklinet med Ler. Til venstre skimtes Hestemgangen til Tærskværket. (B 98).

Hjemløk Præstegaard.

Denne gamle Præstegaard er typisk for 1800 Aarenes Præstegaardsidyl, som den er skildret i Litteraturen. Længen er opført af Bindingsværk, der efter sjællandsk Skik er overkalket. Den stammer fra o. 1700 og er fredet i Klasse B. (B 99).

Niels Villumsens Udflyttergaard i Sonnerup, Højby Sogn,
 passer med sine mosgroede Straatage og omgivende høje Popler usædvanlig
 godt til Odsherreds Bakkeland med den høje, brede Aas, der fortsætter ud paa
 Odden, som Baggrund. Det er rimeligvis den bedst bevarede og mindst foran-
 drede af Nordvestsjællands gamle Gaarde. (B 100).

Udlænge af en Gaard i Nr. Vallenderød, Tølløse Sogn,
(nu nedbrændt). Den ganske smalle Længe bugter sig op og ned efter Jordsmonnet. De tjærede Stolper, der er rejst paa store Sten, er forbundet med indtappede Løsholter og staar smukt til de rødkalkede Tavle. Men baade Bindingsværk og Vægge har oprindeligt været hvidkalkede. (B 101).

Tvillinggaard i Nordby paa Samsø.

De to Gaardes Stuelænger er bygget sammen i hinandens Forlængelse, og kun en Tværlænge skiller de to Gaardspladser. Til højre en Brønd med Talje. Midt paa Gaardspladsen Hesteomgang med Trædæksel. Alle Døre er efter gammel Skik Halvdøre. (B 102).

Husmandshuse i Pillemark, Tranebjerg Sogn, Samsø.

I Modsætning til det sjællandske overkalkede Bindingsværk var Træværket paa Samsø tjæret eller malet. Bjælkerne er tappet igennem Stolperne og fæstnet med Trænegler udvendig ligesom i Sydsjælland. (B 103).

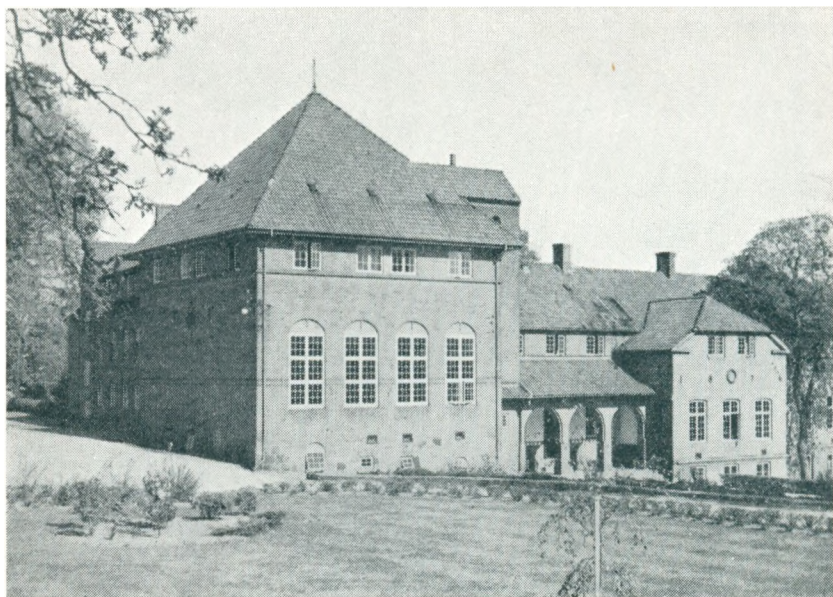
Borrebjerggaard paa Sejro.

Sydlængen, som her ses, var oprindelig Stuelænge, opført 1786. Stolperne ses ikke at være forbundet med Sidebaand eller Løsholter, men det skyldes, at Sidebaandene her som i Odsherred sidder paa Indersiden af Væggene, ofte helt indkapslede i Kliningsleret. (B 104).

HOLBÆK AMT

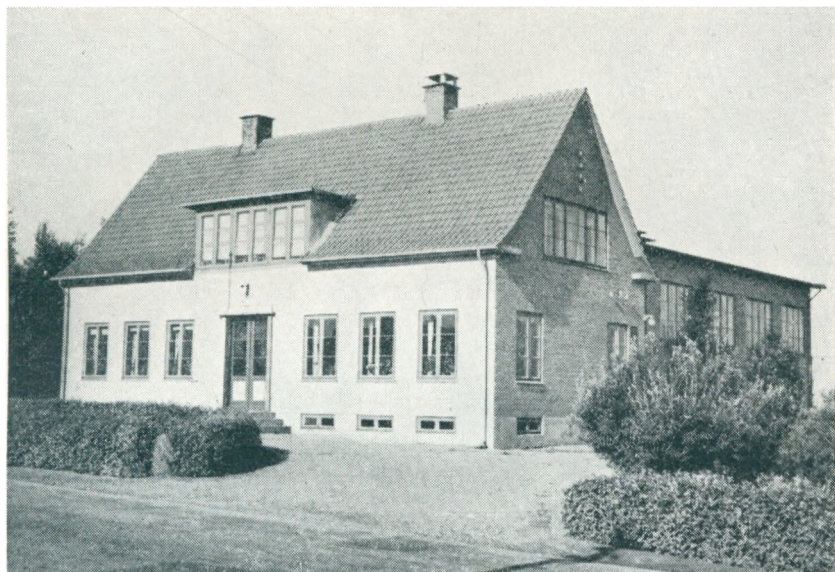

*Ebbehøjgaard, Igelsø, Kvanløse Sogn,
nedbrændt 1932, genopført 1933. (B 105).*

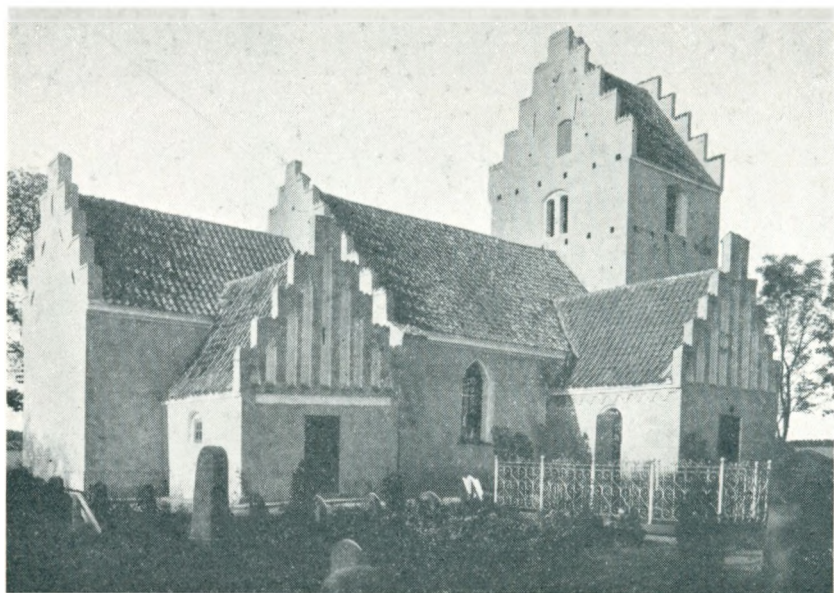
Vallekilde Folkehøjskole,

hvis Hovedbygning ses ovenfor, hører til vort Lands ældste, idet den er oprettet 1865 af Ernst Trier (1837-1893), der havde en forunderlig Evne til at rive sine Tilhørere med sig. Han efterfulgtes som Forstander af sin Svigersøn Povl Hansen (1856-1934), der ledede Skolen i 30 Aar, indtil dens nuværende Forstander Uffe Grosen overtog den 1923. Vallekilde er en af Landets stærkest besøgte Højskoler. (B 106).

Asnæs Forsamlingshus

blev indviet 1934. I Sidebygningen til højre er der en stor Sal, hvis Gulvflade er 10×18 m. Der er en 5 m dyb Balkon og for Enden af Salen en Scene, hvis Dybde er 6 m. I Forhuset findes den lille Sal, Garderobe og Toiletter samt Restauration, i Kælderen Sløjdløkkale og paa 1. Sal et stort Husholdningskøkken samt Bolig for Værtsfolkene. I dette Forsamlingshus samles baade unge og gamle om et godt Arbejde. (B 107).

Odden Kirke.

Midtvejs ude paa Sjællands Odde ligger denne Kirke, en af de yngste i Ods-herred. Kærnen er en tidliggotisk Teglstensbygning, men den er nu helt om-ringet af Tilbygninger. Her mod Nord ses Kapel og Sakristi. Kirkegaardens middelalderlige Hegnsmur skimtes. (B 108).

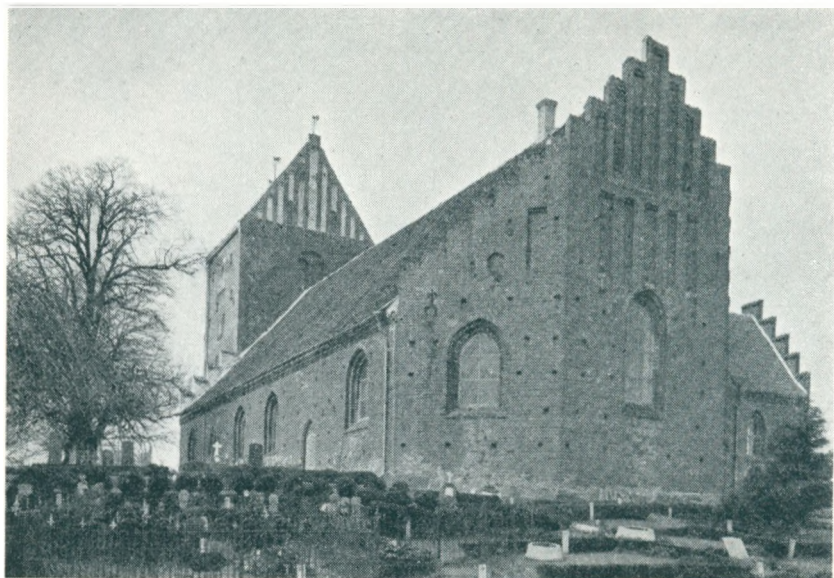
Odden Kirkegaard.

Mindesmærket over de faldne ved Sjællands Odde 22. Marts 1808. Kort efter den berømte Kamp, hvor Linieskibet Prins Christian var ene om at byde en engelsk Eskadre Modstand, blev Stenen rejst af lokale Mænd. (B 109).

Stenen over de faldne, hvoriblandt var Peter Willemoes, bærer følgende Indskrift af Grundtvig:

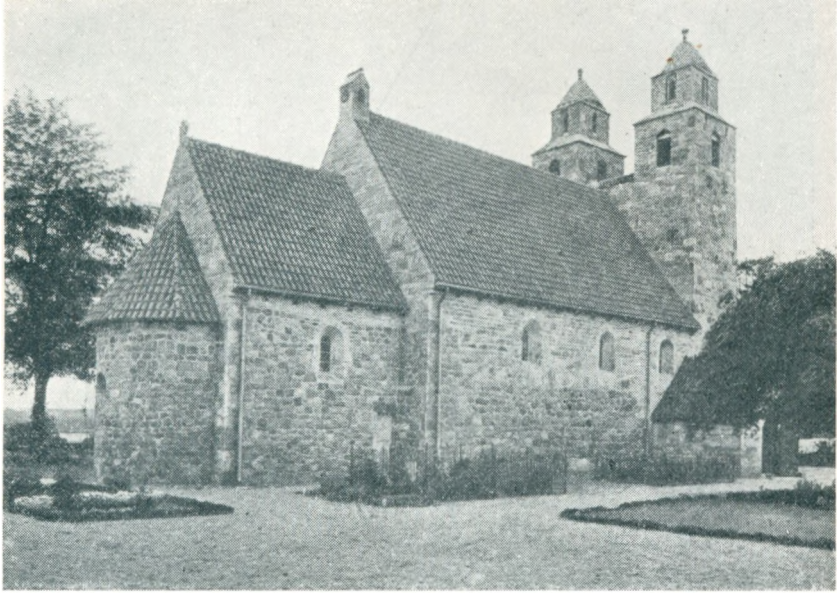
De Snekker mødtes i Kveld paa Hav,
Og Luften begyndte at gløde,
De leged alt over den aabne Grav,
Og Bølgerne gjordes saa røde.
Her er jeg sat til en Bautasten,
At vidne for Slægter i Norden:

Danske de vare, hvis møre Ben
Under mig smulre i Jorden,
Danske af Tunge, af Æt og af Id,
Thi skal de nævnes i løbende Tid:
Fædrenes værdige Sønner!

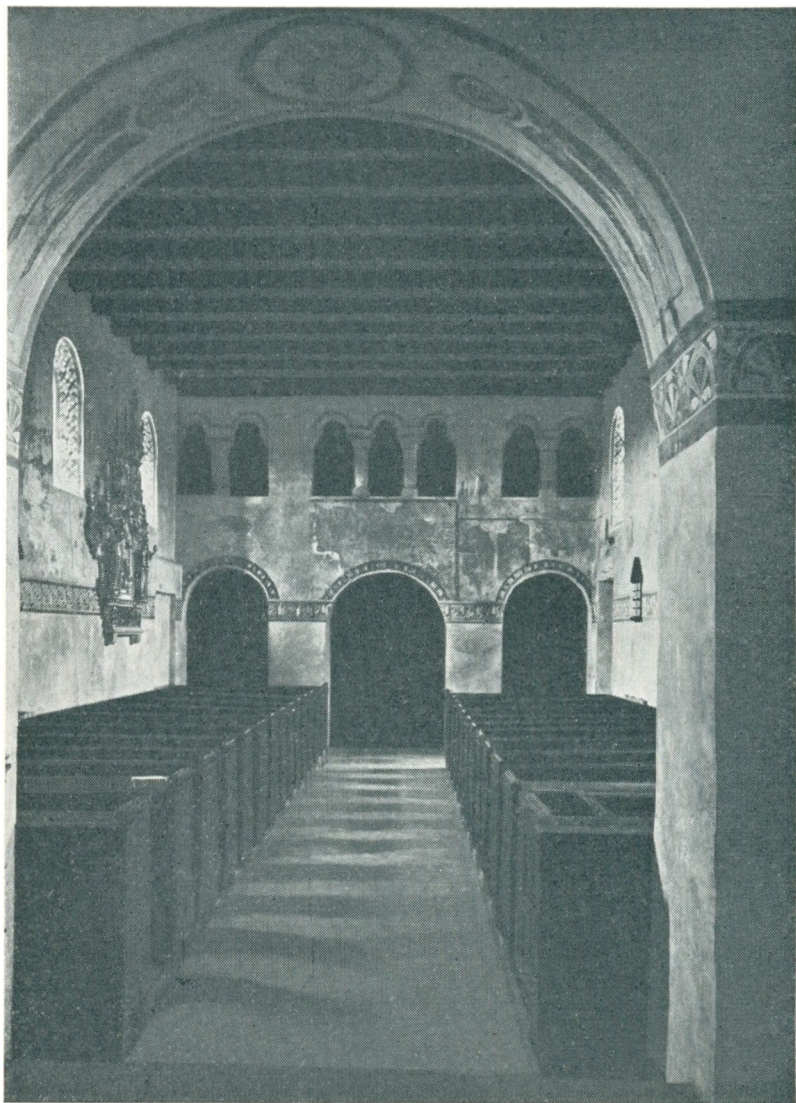
Holmstrup Kirke,

en af Danmarks anseigste Valfartskirker, ligger i Nordvestsjælland ved en St. Søren's Kilde. Bygget i gotisk Stil fra ca. 1490. I det indre er Kirken treskibet. I det ydre ses Østgavlen knækket uden om Korslutningen. De flade Blændinger er almindelige i Vestsjælland. (B 110).

Tveje-Merløse Kirke

med Tvillingtaarnene er ligesom Fjenneslev Kirke et Barn af Hvideslægtens Byggelyst. Asser Rig har ejet Kirken, og han eller hans Slægt maa have bygget den engang i 12. Aarhundrede. Materialet er Granit, i Taarnpartiet dog mest Kildekalk. (B 111).

Tveje-Merløse Kirkes Indre.

Mens Kirkens Ydre staar paafaldende velbevaret til vore Dage, maatte det indre restaureres stærkt i 1890'erne. Hvælvingerne erstattedes med fladt Træloft. Herremandsgalleriet i Baggrunden rekonstrueredes. Nye Vinduer og Stolestader kom til, hvorved lidt af Alderens Patina forsvandt. (B 112).

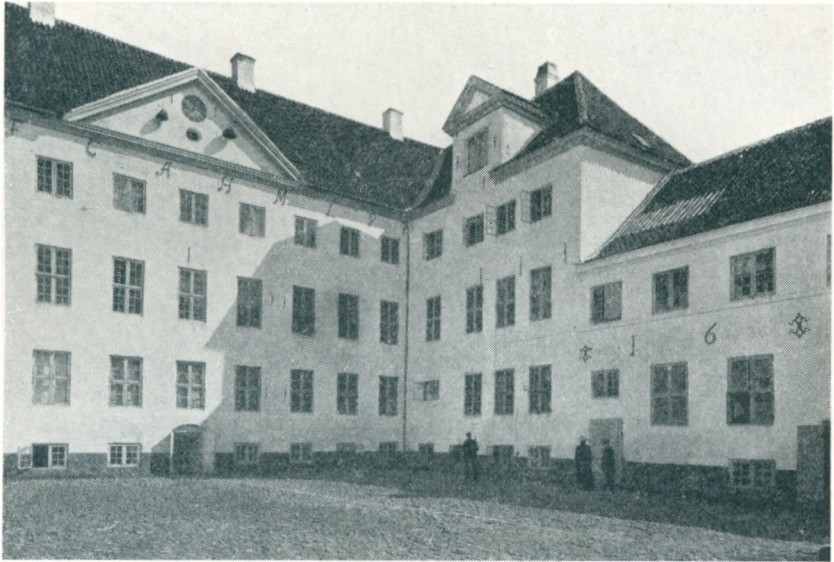
Kalundborgs femtaarnede Kirke,

en mærkelig og europæisk enestaaende Bygning, opført af Esbern Snare omkring 1170 som Led i et stort Borganlæg — deraf den fæstningslignende Karakter. Centralanlægget, der er et Hovedmonument i Valdemarernes Teglstensarkitektur, har formentlig faaet sin Form fra Byzans. (B 113).

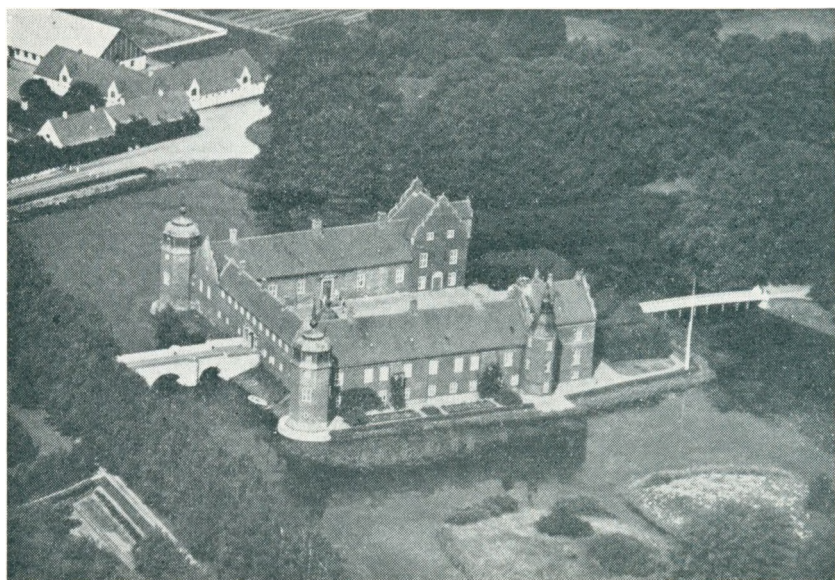
Lerchenborg,

Nordvestsjælland's største Herresæde, opkaldt efter sin Ejer Overkrigssekretær Christian Lerche. Den ukendte Arkitekt tog til sit Forbillede det kongelige Slot Hirschholm og udførte Herresædet i festlig Rokoko fra 1740'erne. Ogsaa Haveanlægget er fra den Tid. (B 114).

Dragsholm i Odsherred,

en af Roskildebispernes faste Borge, ligesom Gjorslev i Stevns herred. Den middelalderlige Kærne, gemt i de nuværende hvide Mure og i Stil med Roskilde Domkirkes ældre Partier, blev i Slutningen af 17. Aarhundrede moderniseret i den gængse Palæstil. (B 115).

Flyverfoto af Løvenborg.

Opført i 1630'erne af Malte Juul; oprindeligt tænkt som et firfløjet Anlæg. Hovedfløjen skulde ligge længst til højre, men blev dog aldrig udført. Portfløjen var oprindeligt kun eet Stokværk højt. Løvenborg er en af de faa danske Adelsborge, der efterligner Frederiksborg i sit Anlæg. (B 116).

Jættestue i Sandby,

hvis stenbyggede Indgang til det store Gravkammer er halvt skjult af Buskads. En anselig Jordhøj dækker Kammeret. Heri har et meget stort Antal døde kunnet faa Plads. Det er et regulært Mausoleum for Slægten eller Bygden, et imponerende Stenhus for de døde. (B 117).

Stuelængen af gammel Gaard i Aaside, Snese Sogn,
fotograferet o. 1900. I den ene Ende er der Boligrum, medens der til venstre
for Porten er Udhus. Som sædvanlig paa Sjælland i gamle Dage nøjes man med
een Skorsten. Brøndvippe foran bag Stengærdet. (B 118).

Skovarbejderhus ved Raket Skov, Bønsvig, Jungshoved Sogn.
Udhuset til venstre er opført i Bindingsværk, men helt beklædt med Halm udenpaa de lerklinede Tavl. Skovens høje Bøgetræer og Foraarets klare Sollys giver Stedet en malerisk Charme. (B 119).

Gaard i Lille Linde, Haarlev Sogn.

Foran Korshuset staar en Slibesten med Vandtrug under. Skønt Korshuset er ret nyt, har ogsaa dette Bindingsværkssvæge. Egnens Rigdom paa Tømmer gjorde, at man stedvis byggede med Bindingsværk helt frem omkring 1900. (B 120).

Hus i Lille Linde, Haarlev Sogn.

Vinduet har ikke Træsprosser, men Blyindfatning med et Par Tværstænger («Spærjern») til Støtte. En lille Lude med Vandbræt til Beskyttelse af det underste Tavl stikker frem i Haven, og under Brættet er der Rester af Halmklædning, der har hindret Lerklining i at regne af. (B 121).

Rønnede Kro i Vester-Egede Sogn.

Kroen ligger, hvor Kongevejen Køge-Vordingborg krydses af Landevejen Næstved-Fakse. Bygningen her, som er fotograferet i 1917, eksisterer ikke mere. (B 122).

Udby Præstegaard.

I denne Præstegaard fødtes N. F. S. Grundtvig 1783. Hovedbygningen er opført i 1700 Aarene, medens den lave Længe til venstre næppe er ældre end o. 1840. Her findes Mindestuer for Grundtvig. Bygningerne er fredet i Klasse B. (B 123).

Landsbyhuse ved Indgangen til Udby Kirke,
den Kirke, som N. F. S. Grundtvig (1783-1872) først oplevede som Barn og
senere som sin Fars Kapellan. Husene stammer fra Tiden o. 1800, og Sceneriet
er det samme som paa Grundtvigs Tid. (B 124).

»Almindegaarden«, Borre Sogn paa Møn.

I Udskudet ud for Skorstenen har den store lerklinede Bagerovn sin Plads. Vi ser ind paa den lukkede Gaardsplads fra Tofteporten en Dag i Høstens Tid, da Karlen staar og sliber Knivene til Selvbinderen. Her er nyt og gammelt indblandet i harmonisk Forening. (B 125).

»Almindegaarden«, Borre Sogn paa Møn,
fotograferet fra Havesiden o. 1914. Fra venstre er der tre Fag Vinduer til
Storstuen, et Fag til Mellemstuen, to til Dagligstuen og efter Forstuedøren,
der her vender ud mod Haven, følger Bryggerset. Haveanlægget er karak-
teristisk for Tiden omkring Aarhundredskiftet med de lave klippede Buks-
bomhække. (B 126).

Landsbygade i Pebringe, Karise Sogn.

Til højre ses den gamle Gaard, som nu er flyttet til Frilandsmuseet ved Sorgenfri, og hvorunder der fandtes Hustømter helt tilbage til o. 400 f. Kr. Møddingen ligger som ofte i Midtsjælland ud mod Gaden. I Baggrunden og til venstre Husmandshuse. (B 127).

Stubmølle i Glumsø.

I Stubben indskaaret Aarstallet 1751. Møllehuset drejer omkring en svær Egestub i Modsætning til den hollandske Mølletype, hvor kun selve Hatten kan drejes. (B 128).

Brødebæk nedre Mølle, Vester-Egede Sogn.

Møllen her er en Overfalds-Vandmølle, og Møllehjulet ligger ude i det fri for Enden af det gamle Bindingsværks Møllehus. (B 129).

Lodret halmtækket Gavl paa et Hus i Baarse.

Disse halmtækkede Gavle var i ældre Tid almindelige paa Falster og Vordingborgegnen i Modsætning til de dukkede Halmgavle og Risgavlene, der var udbredt over det meste af Sjælland. Læg Mærke til de krumme Tækkæppe, der kommer til Syne ved Vindskederne. (B 130).

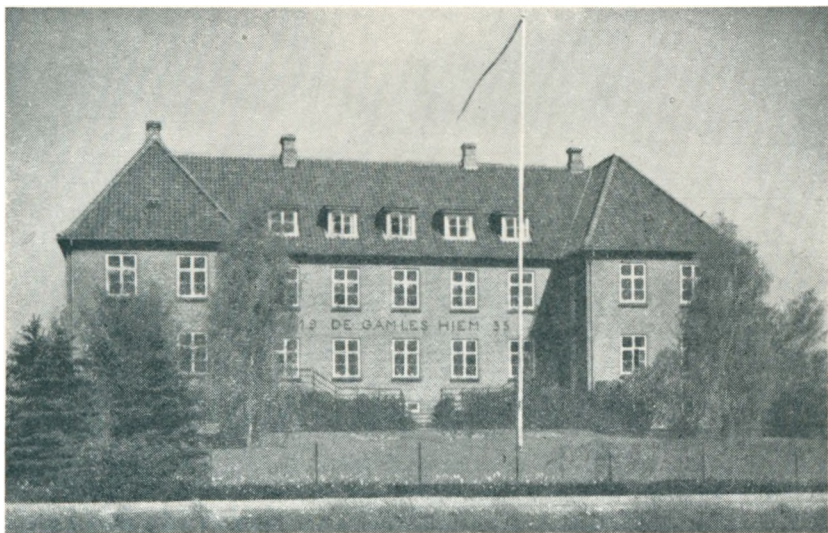
Husmandshus i Vraaby.

Den mægtige Skorsten stikker op gennem Taget i Husets Haveside. Det hænger sammen med, at man havde Køkkenrum foran og inde i selve Skorstenen mod Gaden, medens en stor lerklinet, hvælvet Bagerovn oprindelig stak frem gennem Muren til Haven. (B 131).

»Haarbyhuset« (Kommunehus eller Fattighus)

paa Borup Overdrev ved Karise. Seks Familier med Børn kunde her faa Husly. De fire Lejligheder i den nærmeste Ende var to og to fælles om een Skorsten. Var Konerne Uvenner, kunde de staa og spytte over Skillerummet i Skorstenen ned i hinandens Mad! (B 132).

*De gamles Hjem i Roholte Kommune,
opført 1935. (B 133).*

Prins Carls Skole i Store Torøje,
opført 1719, fotograferet 1921 (set fra Vejen). Bygningen findes endnu.
(B 134).

Magister Rasmus Svendsens Skole i Fakse

blev opført 1641-44 for et Beløb af 200 Rdl. og bekostet af Stedets Sognepræst Rasmus Svendsen. Skolens Fundats er dateret 1. April 1644 og underskrevet af Biskop Jesper Brockmand og Magister Rasmus Svendsen. Bygningen staar endnu og er Danmarks ældste Landsbyskole. (B 135).

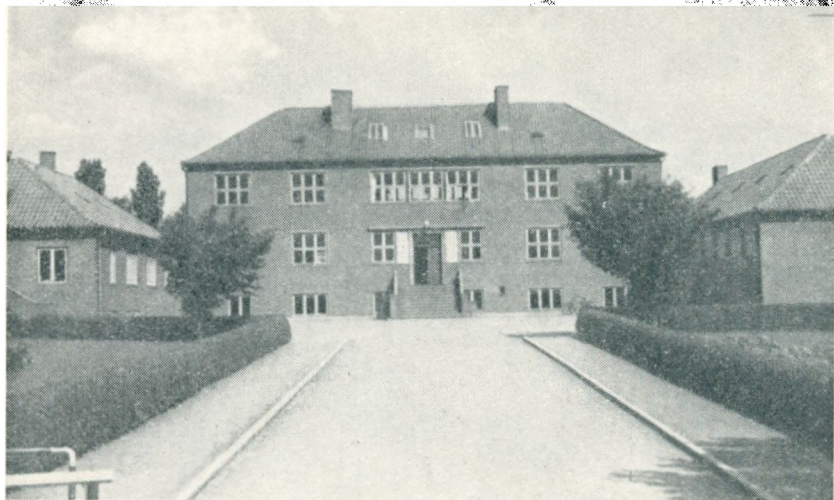

Risflettet Gavl,
der foroven har været suppleret med Halmdukker. Bønsvig, Jungshoved Sogn.
Man ser det sydsjællandske solide Bindingsværk med gennemtappede Bjælker
og indtappede Løsholter ved Hjørnestolpen. (B 136).

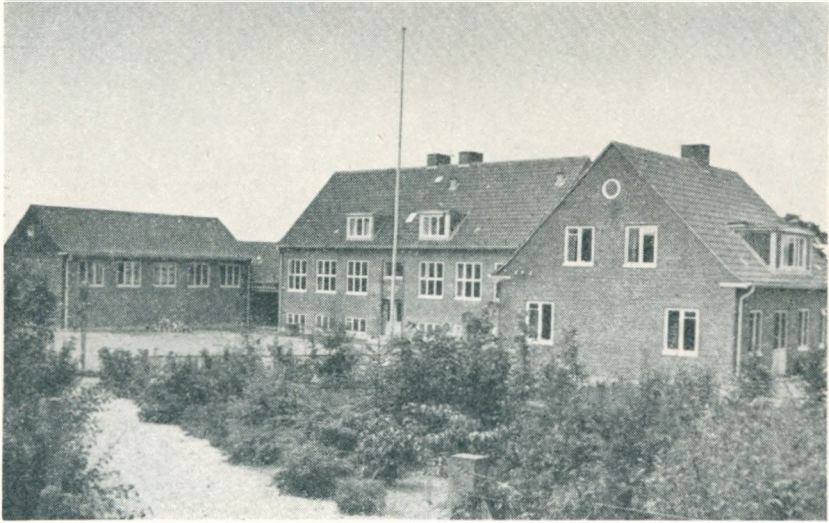

Niels Rybergs Spindeskole i Køng

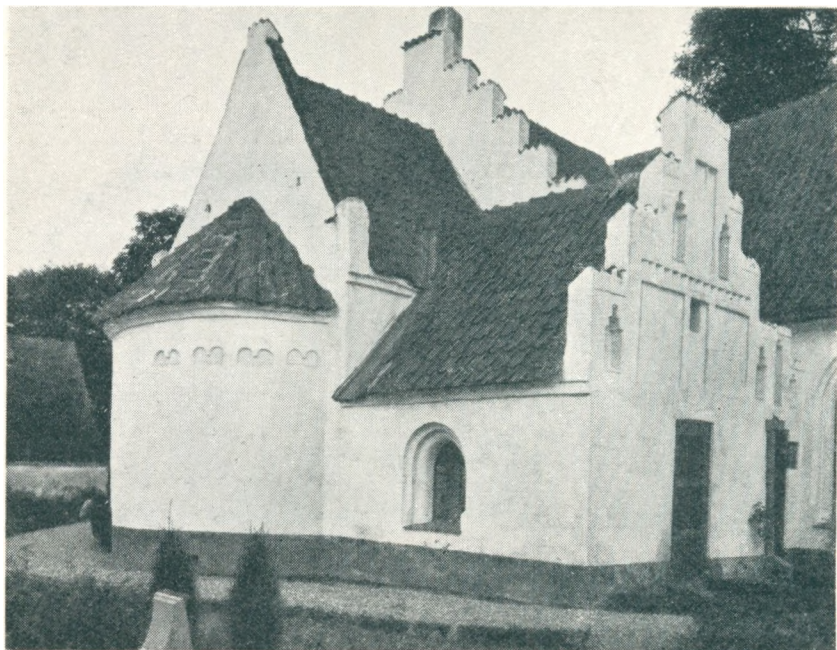
blev opført 1778 af Konferensraad Niels Ryberg, der var Ejer af Hovedgaard-
den Øbjerggaard i Køng. Antallet af betlende Børn var dengang stort paa
Landet. I en Spindeskole skulde en Læremoder, et »fornuftigt og uberygtet
Fruentimmer«, oplære Pigebørn — der deltog iøvrigt ogsaa voksne Piger og
enkelte Koner — i at spinde Hør, hvorved de tjente lidt Penge, Lediggang
forvandlede til Flid, og Hjemmeindustrien støttedes. Et Aars Tid efter Spin-
deskolens Oprettelse havde 36 Piger i Alderen 4-10 Aar spundet 184 Pund
Hørgarn og i Spindeløn modtaget 42 Rdl. 1780 stiftedes »Nestveds patriotiske
Selskab« med det Formaal at oprette Spindeskoler paa Sjælland og i Særdeles-
hed i Vordingborg Amt. Der blev i de følgende Aar oprettet en Række Spinde-
skoler omkring paa Øen, men i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede sygnede
Bevægelsen hen, de sidste 6 Skoler ophørte deres Virksomhed i 1806 og 1807.
Bygningen i Køng findes endnu. (B 137).

Herlufmagle Centralskole,
opført 1938 (Arkitekt: Tideman-Dal, Næstved). 7-klaset Skole med ca. 150
Børn og fem Lærerkrafter. Gymnastiksal til højre og Førstelærerbolig til
venstre. (B 138).

Mogenstrup Skole,
opført 1940 (Arkitekt: Hallelev, Haslev). Skolen, der har ca. 50 Børn, er
3-klaset og har to Lærerkrafter. Lærerbolig til højre og Gymnastiksal til
venstre. (B 139).

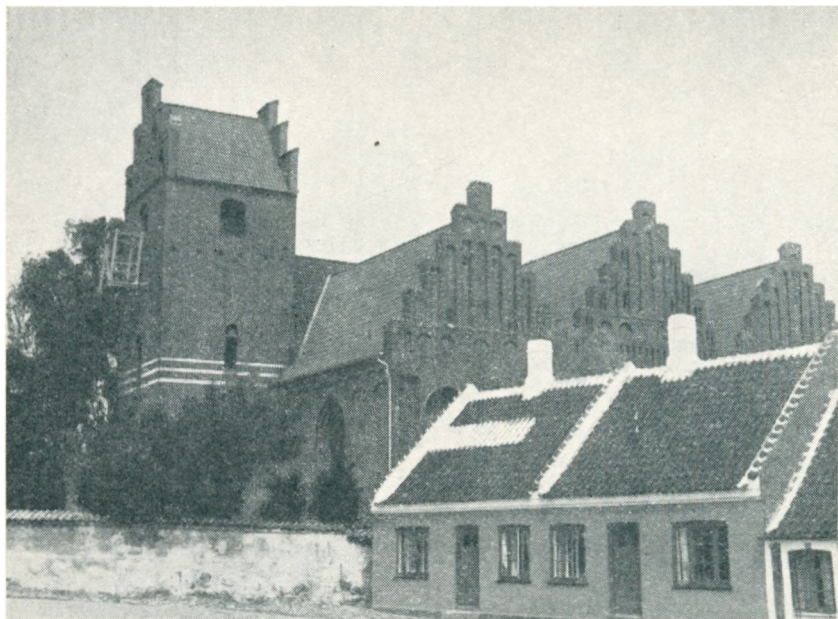
Tureby Kirke.

Er nu en Herregaardskirke, efter at Turebyholm forlængst har udryddet Landsbyen. Af den romanske Kridtstenskirke findes endnu baade Skib, Kor og Apsis, men der er mange Tilbygninger fra gotisk Tid, særlig Gavlene og Sakristiet, det sidste med firkantede Gavlblændinger. (B 140).

Næstved Sankt Peders Kirke,

en af Sjællands fornemste gotiske Købstadkirker (hvad Billedet desværre ikke tilfulde viser). Det høje Kor fra ca. 1370, dannet over 7 Sider af en Tikant, er overhovedet det fineste i sin Art herhjemme. Ligesom Præstø Kirke er denne blandt Grundtvigskirkens Forbilleder. (B 141).

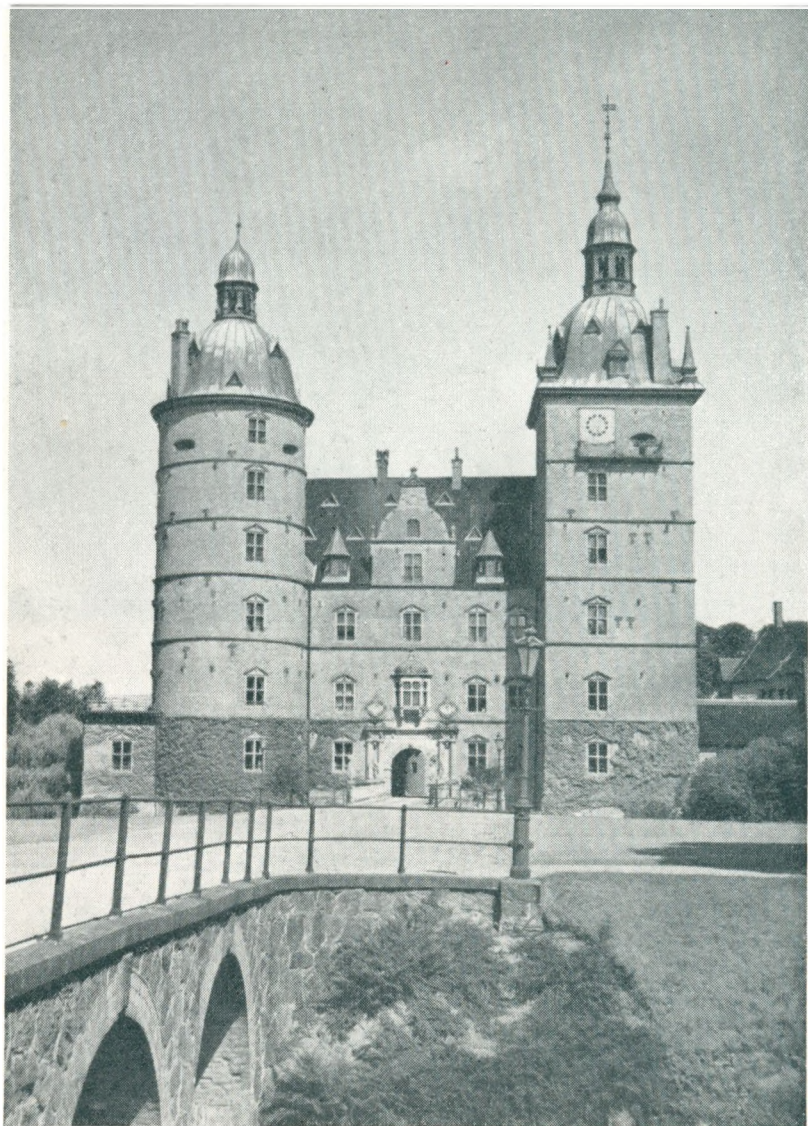
Præstø Kirke.

Af en tidligere Klosterstiftelse af Antonitterordenen er nu kun den sengotiske Kirke tilbage. De tre sammenbyggede Kapeller, hvis Gavle ses over Husrækken, er fra ca. 1520, alle med varierede Gavlblændinger. Grundtvigskirken har laant Motiver herfra. (B 142).

Gjorslev,

Roskildebispens middelalderlige Borg paa Stevns, rejst ca. 1400 som en af de ældste Stenborge i Danmark. Den er opført som et Centralanlæg med 4 Korsarme omkring Taarnet i Midten, mere lig en Kirke end en Borg. (B 143).

Vallø,

en af Østsjællands mægtigste Renæssanceborge. Her ses Portfløjen, rejst 1586 af Mette Rosenkrantz, i den nuværende Form dog senere forhøjet og ombygget. Mærk den enorme Kraft i Façaden med de to forskellige Taarne. Enkeltheder i Stil med Frederik II's Kronborg. (B 144).

Gaasetaarnet ved Vordingborg.

Efter en paalidelig Tradition satte Valdemar Atterdag en Guldgaas paa Spiret af det nyopførte Taarn som Spot overfor de 77 Hansestæder. Den nuværende Gaas opsattes sammen med Kobberspiret 1872. Taarnet er den bedst bevarede Del af Yderborgen. (B 145).

Gaasetaarnet og østre Ringmur.

Paa Vordingborg Slots mægtige Borgterræn findes sparsomme Rester af Valdemar den Stores indre Borg og betydelige Rester af Valdemar Atterdags store Yderborg. Her ses Ringmuren med vældige Halvtaarne. Voldgraven er til højre. (B 146).

Helleristninger fra Bronzealderen

hugget ud i Klippen mellem Allinge og Hammershus ved Brogaard. Helleristningerne forestiller Skibe, som i Stribe sejler frem med Stævnene flot opsvungne. Kølen er forlænget til en krigerisk udseende Snabel. Disse Billeder røber Bronzealderfolkets Glæde ved Sejlads. (B 147).

Gravhøjen »Korrehøj« lidt Nord for Nexø.

De bornholmske Gravhøje er ofte bevoksede med Krat og Træer. Her holdt Underjordsfolk og Trolde til, mente man i gamle Dage. Derfor er temmelig mange Høje — som Korrehøj — skaanede, selv om den frugtbare Jord kunde friste til Sløjfning. De fleste store Jordhøje stammer fra Bronzealderen.

(B 148).

To Bautasten i Lunden »Gryet«, Bodilsker Sogn.

De ofte vildsomme Lunde paa Bornholm har en egen Charme, der faar et Tilskud af Oldtidsstemning, hvor Bautasten hæver deres tunge Kroppe i Vejret mellem Løv og Ranker. I et Clair-obscur af Grønhed og Solpletter virker de slanke Sten næsten som forstenede Fortidsmænd. Bautastenenes Funktion er lidet kendt. Nogle stod paa Grave. (B 149).

Den blottede Stenvold paa Tilflugtsborgen »Gamleborg«, Ibsker Sogn. I Kanten af Højlyngen paa en isoleret høj Klippe er Gamleborg anlagt, befæstet med en svær Ringmur af tilslaaede Sten. Her er Bornholmerne i den seneste Oldtid søgt op, naar Fjenden gjorde Landgang paa Øen. Volden er blottet ved en Udgravning i 1949. (B 150).

Runesten ved Østerlars Kirke.

De fleste Runesten er bevaret i og ved Kirkerne. Det er næppe tilfældigt. Kristendommen, der ved Midtkorset har sat sit Præg paa denne Sten, samlede ikke blot de levende, men ogsaa de døde om Kirken, fra først af en Træbygning. Denne Gravsten er rejst af Thykil (eller Thorkil) over sin Søn. (B 151).

BORNHOLM

»Østre Bredegadegaard« i Klemensker,
fot. 1892. Over Bagerovnen til venstre er der et Halvtæg, en »Hodda«. Paa
Bornholm fandtes ingen Landsbyer, men lutter Enkeltgaarde, der som denne
ofte kunde være meget anseelige. (B 152).

BORNHOLM

»Højegaard« i Aaker.

Stuelængerne paa Bornholm kan være paa op til 26 Fag lange. Paa »Højegaard« understreges Længden af en Række store Popler. Møddingen var en Rigdomskilde, som man ikke skammede sig ved at have liggende foran Vinduerne midt paa Gaardspladsen. (B 153).

»Bertelegaard« i Ibsker.

Man kan altid kende den finere Indgangsdør paa, at Sökkelen under Stuehuset er højere i den Ende. Paa Gaarden her findes »Salen« bag de tre Fag ved Stuelængens Gavl, hvori ingen Vinduer ses. Vinduerne vender her mod Haven. Midt paa Gaardspladsen ligger Møddingen, »Dynjapuus«. Brøndkarmen er sat af fire Stenheller. (B 154).

Østermarie Præstegaard.

Denne gamle Præstegaard, der mærkeligt nok ikke er fredet, hører til de smukkeste Landbygninger paa Bornholm. Den er næppe ældre end 1800 Aarene.
(B 155).

BORNHOLM

»Rabekkegaard«, Ibsker.

»Salen« ligger her lidt højere end de øvrige Stuehusrum, og Kælderen nederunder har en rigtig Indgangsdør gennem den tykke Kampestensmur. Gaardsbrolægningen bestaar af flade Stenheller. (B 156).

BORNHOLM

»Vestre Bredegadegaard« i Klemensker.

Vinduerne er blyindfattede, og den Ende af Stuelængen, der rummer »Salen«, ligger højt paa en Stenkælder, hvis Indgangslem vender ud til Gaardspladsen.

Foran Vinduerne stod ofte et Morbærtræ. (B 157).

»Borregaardens« Vandmølle i Persker Sogn.

Møllen her er en Underfalds-Vandmølle, idet Vandet løber nedenunder Hjulet, der forøvrigt er indbygget i Møllehuset. I gamle Dage havde man paa Bornholm mange smaa Vandmøller af en Konstruktion, hvor Hjulakselen stod lodret, mens Vandet ramte Hjulets ene Side (»Plaskemøller«). (B 158).

»Brandsgaard« i Aaker.

Her ser man tydeligt den kuplede Bagerovn under en »Hodda«, der skyder ud fra Taget. Det tjærede Bindingsværk og de rødkalkede Tavl staar smukt sammen. (B 159).

BORNHOLM

»Faaregaard» i Olsker Sogn.

Portlænge og Ladelænge med gammeldags Hesteomgang til at trække Tærskværket. Skønt Bjælkerne er stukket igennem Stolperne, er Bindingsværket i Ladelængen næppe over hundrede Aar gammelt. Paa Bornholm holdt man fast ved denne Bindingsværkskonstruktion helt til efter 1900, da de sidste Bindingsværkslænger blev opført. (B 160).

Fiskerhuse i Melsted, Gudhjem Sogn.

I Gavlspidserne stikker de udskaarne »Gavlbrande« op, som det var Skik allerede i Middelalderen (Folkevisens »Burebrand«). Ofte var disse Brandstænger forsynet med Jern-Vejrfløje udhuggede i Form af Dyrehoveder (»Dragahov«).
(B 161).

BORNHOLM

»Risenholm« i Øster Larsker.

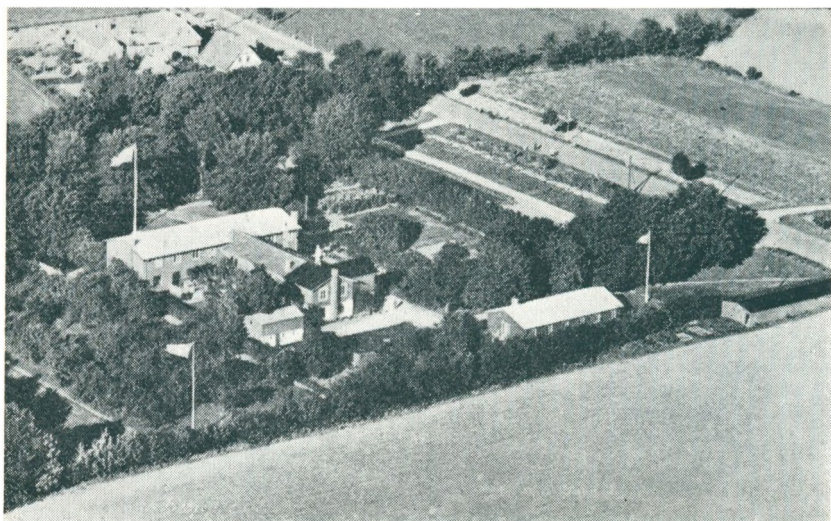
Den gamle Bindingsværkslænge midt i Billedet er den saakaldt »Gaardslænge« eller »Gaardkonnan«, som fandtes paa de fleste bornholmske Bøndergaarde. Ofte delte den Gaardspladsen i to Dele, og Karlekamrene (»Drengehuset«) fandtes gerne her. (B 162).

Høj Trægavl paa et Hus i Listed, Ibsker Sogn.

Øverst i Gavlvinkelen knejser Brandstangen. Under de blyndfattede Vinduer ses det skraat udstaaende Vandbræt, der beskytter de underste Tavler. De to Vinduer i Sökkelen fører ind til Kælderen under »Salen«. (B 163).

BORNHOLM

Bornholms Højskole.

Det aandelige Røre, der i Halvtredserne og de følgende Aartier opstod paa Bornholm, gav sig ogsaa Udtryk i Oprettelsen af en Højskole. Lucianus Kofod var den, der gjorde det første Forsøg, men det varede kun to Aar, fra 1856-1858. I 1868 aabnedes Bornholms Højskole, fra 1870 i Øster Marie Sogn, men i Begyndelsen af Halvfemserne maatte den standse sin Virksomhed. En Kreds af Højskolevenner besluttede imidlertid at tage fat paany, og 1893 opførtes en ny Højskole midt paa Øen, nær Ekkodalen, og her har forskellige Højskolemænd arbejdet siden. Skolens nuværende Forstander er Aksel Lauridsen. (B 164).

BORNHOLM

Olsker, en af Bornholms Rundkirker.

Den tilhører ligesom sine Fæller en senromansk Tid, henimod 1200. Olsker, der nu (1950) undergaar en gennemgribende Reparation, har 3 Stokværk, Kirkeskib nederst, derover 2 Stokværk til militært Brug. Bjælkehullerne foroven er beregnet paa en ydre Vægtergang. (B 165).

Nylars Kirke,

Vaabenhuset nyt. Ligesom Olsker er den i 3 Stokværk. I det øverste er der indrettet en indre Vægtergang, som udadtil var beskyttet af Murtinder. Den ældste Tagkonstruktion kendes ikke; den karakteristiske, spaantækte Hætte, som Nylarsker har tilfælles med de andre Rundkirker, stammer vist fra 17. Aarhundrede. (B 166).

BORNHOLM

Nyker, den mindste af Bornholms 4 Rundkirker.

De andre har 3 Stokværk, Nyker kun 2, fordi den næppe blev fuldendt. Til Gengæld er Nyker velbevaret, dens Klokketaarn og Kirkegaardsmur er gamle, og de 3 Kirkegaardslaager af ældgammelt Stolpeværk er enestaaende. (B 167).

BORNHOLM

Vimmelskiftet i Rønne sydvestre Kvarter.

De bornholmske Byer har bevaret Præget af gammel dansk Købstadskultur. Ikke blot Bindingsværket holdes i Hævd, men ogsaa Enfamiliehuset i eet Stokværk. Nogle af Traditionerne overholdes ved Genopbygningen efter Bombardementet 1945. (B 168).

BORNHOLM

Rønne, Parti fra Silkegade, med Hjørnet mod Grønnegade.

Bakken falder brat ned mod Nørrekaas Baadehavn i Rønne nordvestre Kvarter. Bindingsværkshuset til højre kaldes Skouagaarden. De bornholmske Husfaçader er ofte som her pudset i kræsne Farvetoner. Bornholm er Danmarks farvegladeste Ø. (B 169).

BORNHOLM

Hammeren.
(B 170).

BORNHOLM

Hammershus,

Danmarks største og skønnest beliggende Ruin. Ærkebispens i Lund anlagde i 13. Aarhundrede sin Borg ved Hammerens mægtige Klippeblok, dog nok med mere Sans for Stedets militære Betydning end for dets sjældne landskabelige Skønhed. Store Dele af Ruinen stammer fra Lübeckernes Herredømme i 1520'erne. Paa Hammershus sad Corfitz Ulfeldt og Leonora Christina fangen 1660-1661. (B 171).

BORNHOLM

Rønne By og Havn.
(B 172).

BORNHOLM

Svaneke By.
(B 173).

BORNHOLM

Aarsdale.
(B 174).

BORNHOLM

Aakirkeby.
(B 175).

DANMARKSSANGEN

Hvor smiler fager den danske Kyst
og breder Favnen, naar solklar Bølge
og Sommerskyer og Skib med Lyst
staar Sundet ind i hinandens Følge
og Kronborg luder
ved Sjællands Port
mod hvide Skuder —
hvor lyst! Hvor stort!

Mod Søen stunded vor Sjæl tilforn.
Men Bølgen brød med en Røst derude
som Vindens Rislen i Danmarks Korn —
da vendte mangen paany sin Skude.
Den grønne Ager
paa Sjællands Bryst!
Hvor smiler fager
den danske Kyst!

Den danske Mark i en Bølgen gaar
som Aandedræt af en venlig Kvinde.
Sødt gynger Byggen sit Silkehaar,
og Rugen aander med Sol i Sinde,
og Vinden iler
til Hvedens Bryst.
Hvor fager smiler
den danske Kyst!

DANMARKSSANGEN

Der driver Høduft med krydret Vind.
Igennem Engen en Aa sig slynger.
Og Lærken ringer Skærsommer ind,
mens vilde Blomster ved Grøften gynger.
Gravhøje kroner
det grønne Land.
Hvor skønt fortoner
sig Sø og Strand!

Alvorlig taler ved Alfarvej
med Grønsvær takket de Gamles Grave:
Henfarne Slægter — forglem dem ej!
I Arv de gav dig en ædel Gave.
Henfarne Slægter
i Landets Marv
sig ej fornægter.
Bevar din Arv!

Hvad Haanden former er Aandens Spor.
Med Flint har Oldbonden tømret, kriget.
Hver Spaan du finder i Danmarks Jord
er Sjæl af dem der har bygget Riget.
Vil selv du fatte
dit Væsens Rod,
skøn paa de Skatte
de efterlod!

Men du der søgte mod fremmed Strand,
de Gamle lig, som mod Søen stunded,
hver Gang du genser det gamle Land,
skal sande, her blev dit Hjerte bundet.
Thi dybe Minder
og gammel Agt
og milde Kvinder —
hvor har de Magt!

Johannes V. Jensen.

Johannes Vilhelm Jensen er født 1873 i Farsø i Himmerland som Søn af Distriktsdyrlæge Hans Jensen. Han blev Student fra Viborg 1893, studerede Medicin, men opgav Studiet for at blive Digter. Johannes V. Jensen har siden skrevet en lang Række Bøger, hans Hovedværker er: »Himmerlandshistorier«, »Kongens Fald«, der handler om Christian II, »Den lange Rejse« og »Digte 1901-1941«. Han blev som Æresbevisning udnævnt til Dr. phil. ved Universitetet i Lund, 1944 fik han tilkendt Nobelprisen i Litteratur.

»Hvor smiler fager den danske Kyst« var første Gang sammen med Melodi af Louis Clausen trykt i Social-Demokraten Søndag den 19. Juli 1925. Der var dog kun seks Vers, idet et syvende, det næstsidste »Hvad Haanden former er Aandens Spor« senere er tilføjet. Digtet er her gengivet efter »Digte 1901-1941«, 1943. — Johannes V. Jensen døde den 25. November 1950.

MEDARBEJDERE

ved Billedteksterne.

Lektor, Dr. phil. Jan Steenberg.

B 2, B 4, B 5, B 6, B 7, B 8, B 9, B 10, B 11, B 12, B 13, B 14, B 15,
B 28, B 29, B 30, B 31, B 32, B 33, B 34, B 35, B 36, B 37, B 38, B 39, B 40,
B 41, B 42, B 43, B 44, B 54, B 55, B 56, B 57, B 58, B 59, B 60, B 61, B 62,
B 63, B 64, B 78, B 79, B 80, B 81, B 82, B 83, B 85, B 86, B 87, B 88, B 89,
B 90, B 91, B 92, B 108, B 109, B 110, B 111, B 112, B 113, B 114, B 115,
B 116, B 140, B 141, B 142, B 143, B 144, B 145, B 146, B 165, B 166,
B 167, B 168, B 169, B 171.

Overinspektør, Dr. phil. Axel Steensberg.

B 21, B 22, B 23, B 24, B 46, B 47, B 48, B 49, B 50, B 51, B 69, B 70,
B 71, B 72, B 73, B 74, B 98, B 99, B 100, B 101, B 102, B 103, B 104,
B 118, B 119, B 120, B 121, B 122, B 123, B 124, B 125, B 126, B 127,
B 128, B 129, B 130, B 131, B 132, B 136, B 152, B 153, B 154, B 155,
B 156, B 157, B 158, B 159, B 160, B 161, B 162, B 163.

Dr. phil. Ole Klindt-Jensen.

B 17, B 18, B 19, B 20, B 45, B 65, B 66, B 67, B 68, B 93, B 94, B 95,
B 96, B 97, B 117, B 147, B 148, B 149, B 150, B 151.

FOTOGRAFER

Kgl. Hoffotograf Elfelt B 1. *Politikens Billed-Central* B 3.

Københavns Foto-Service B 2, B 4, B 5, B 6, B 7, B 8, B 9, B 10, B 11, B 13, B 14, B 15, B 16, B 33, B 82, B 141, B 144, B 166, B 167, B 168, B 169.

Nationalmuseets Billedsamling B 12, B 17, B 18, B 19, B 20, B 21, B 22, B 23, B 24, B 28, B 29, B 30, B 31, B 32, B 36, B 37, B 38, B 39, B 45, B 47, B 48, B 50, B 51, B 54, B 55, B 56, B 57, B 58, B 59, B 60, B 62, B 63, B 64, B 65, B 67, B 68, B 69, B 70, B 71, B 72, B 73, B 74, B 78, B 79, B 80, B 81, B 83, B 84, B 85, B 88, B 89, B 92, B 93, B 94, B 95, B 96, B 97, B 98, B 99, B 100, B 101, B 102, B 103, B 104, B 108, B 109, B 110, B 111, B 112, B 113, B 114, B 115, B 117, B 118, B 119, B 120, B 121, B 122, B 123, B 124, B 125, B 126, B 127, B 128, B 129, B 130, B 131, B 132, B 136, B 140, B 143, B 145, B 146, B 147, B 148, B 149, B 151, B 152, B 153, B 154, B 156, B 157, B 158, B 159, B 160, B 162, B 163. *Statens pædagogiske Studiesamling* B 75, B 134, B 135, B 137.

Sylvest Jensen, Hillerød, B 34, B 40, B 41, B 42, B 61, B 86, B 87, B 90, B 91, B 116, B 165, B 170, B 171, B 172, B 173, B 174, B 175.

H. Rathsch, Hillerød, B 26, B 44. *Knud Larsen*, Slangerup, B 27. *Larsen*, Helsingør, B 35. *A. Brandt*, København, B 43. *Kr. Hude*, Roskilde, B 46. *H. Zangenberg* B 49, B 155, B 161. *Holt og Madsen*, København, B 53. *H. Lund Hansen* B 66. *Rasmus Nielsen og Søn*, Ringsted, B 76. *H. Knudsen*, Næstved, B 77. *Olsen*, København Brh., B 105. *Holger Nielsen*, Vallekilde, B 106, B 107. *Nordisk Pressefoto* B 142. *Dam Johansen* B 150.

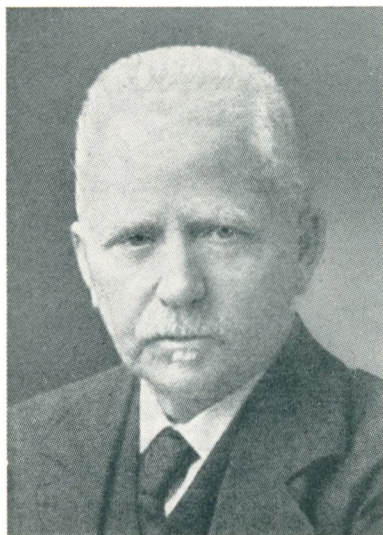
DE FØRSTE FEM OG TYVE AAR

Den 20. Juni 1788 løstes Stavnsbaandet, og dermed naaede den danske Bonde frem til personlig Frihed. I de samme Tider blev Jordfællesskabet ophævet, hvad der medførte en betydningsfuld Erhvervsfrihed.

Men dermed var ikke alt opnaaet. Der skal et vist personligt Mod i Forbindelse med et ikke ringe Udsyn til for at benytte Friheden, og det havde de Bønder, der var født under Stavnsbaandet, ikke. Derfor kom der ikke straks den Fremgang, som Bondefrigørelsens Venner havde haabet, »thi« — som en landøkonomisk Forfatter skrev — »den gamle Slægt maatte uddø, og en ny Slægt vant til Frihedens Goder maatte indtage deres Plads, før man ret kunde faa Virkningen at se.«

Dertil kom de Hemninger, som de trange Tider i det 19. Aarhundredes første Aartier medførte — Statsbankerotten 1813 og den store Landbrugskrise 1818-28. Men herefter oplevede man en længere Aarrække med stigende Kornpriser og gode Tider. Landbruget havde dengang sin væsentlige Indtægt ved Salg af Korn; stigende Kornpriser betød derfor bedre Tider, faldende Kornpriser det modsatte.

Men i Begyndelsen af Firserne faldt Kornpriserne, og en ny Landbrugskrise opstod. Den lagde sit Tryk over Sindene, men man sank ikke hen i Haabløshedens triste Tanker og gav sig den onde Skæbne i Vold. Store Dele af den danske Bondestand havde, bl. a. under Paavirkning af Folkehøjskolen, oplevet en folkelig og kristelig Vækkelse, der i Sindene havde oparbejdet et Fond af

P. Mortensen, Hellebjerggaard.

J. P. Larsen, Lyksager.

Frimodighed og Tro paa Livets Værdi, der nu skabte et Bolværk over for Tidernes Tryk. Noget maatte der gøres, men hvad?

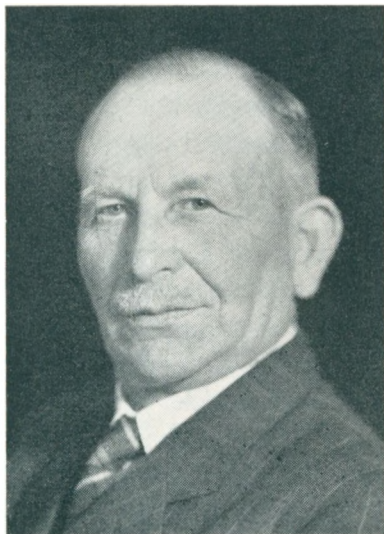
Nøgleordet blev: Andelsbevægelsen — det nye Fællesskab.

I tidligere Tider var der sat enkelte Foretagender i Gang, der maa siges at falde ind under denne Betegnelse. Her skal saaledes nævnes Kreditforeningerne, en Sammenslutning af Laantagere — i Almindelighed Grundejere — med det Formaal at skaffe sig Laan paa Grundlag af deres kollektive Ansvar. De to første Virksomheder af denne Art, *Kreditforeningen af Grundejere i de danske Østifter* og *Kreditforeningen af jydsk Landejendomsbe-siddere*, er begge fra 1851.

Det var en Del Aar senere, at den egentlige Andelsbevægelse begyndte at udfolde sig, først i Form af Fællesindkøb af de daglige Forbrugsvarer. I Aaret 1866 oprettedes paa Foranledning af Provst *Hans Chr. Sonne* den første Brugsforening i Thisted. Det var en Sammenslutning af Arbejdere. I de følgende Aartier — og navnlig efter 1880 — tog Oprettelsen af Brugsforeninger Fart, fortrinsvis paa Landet. Ved Aar 1900 var der 1000.

Oluf Jensen.

Gunner Thorsen.

For yderligere at gøre Indkøbene fordelagtige oprettede man 1896 den nuværende *Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger*, hvis ledende Mand i adskillige Aar var *Severin Jørgensen*.

Af endnu større Betydning for Landbruget skulde de Andelsforetagender blive, der tog sig af Produktionen og Salget af de forædlede Produkter. 1882 oprettedes *Hjedding Andelsmejeri* i Vestjylland, og snart røg Andelsmejeriernes Skorstene i alle Landsdele.

I 1887 stiftedes under Ledelse af Forstander *P. Bojsen*, Gjedved, *Horsens Andelssvineslagteri*. Ogsaa denne Gren af Andelsbevægelsen fandt Vej Landet rundt.

Salg af Æg var ligeledes af megen Betydning baade for smaa og store Landbrug. For at bringe det mest mulige ud af denne Erhvervsgren stiftedes i 1895 paa Foranledning af Lærer *Frederik Møller*, Lindet, *Dansk Andels-Ægexport*.

I Stedet for Korn solgte man nu Smør, Flæsk og Æg, hvad der virkede meget fordelagtigt. Endelig medførte Oprettelsen af de mange større og mindre Andelsforetagender andre Goder. De

gav Andelshaverne Øvelse i at administrere og i at optræde offentligt. Hvad maaske mere var, det gav dem Tro paa sig selv.

Landbrugets Produktions- og Salgsapparat var nu paa væsentlige Omraader bragt i Orden, men til Produktion af Smør, Flæsk og Æg behøvede man mere Korn, end man selv avlede, og man behøvede Kraftfoder. Ved Købet heraf var der to Ting at tage i Betragtning. Det var Prisen og Kvaliteten. At Prisen vilde blive lavere ved store Fællesindkøb, er ligetil. At de efterhaanden store Mængder af Kager og Klid, Landmændene købte i smaa og store Partier hos Købmændene, ikke altid var fri for Iblanding af ringere Bestanddele, var en Erfaringssag.

Et slaaende Eksempel herpaa anførte Forstander Oluf Jensen i en Tale, han holdt 1941:

Omkring Aarhundredskiftet blev der falbudt et Svinefoder til 9 Kr. pr. 100 kg + Fragt, hvis Sammensætning viste sig at være følgende:

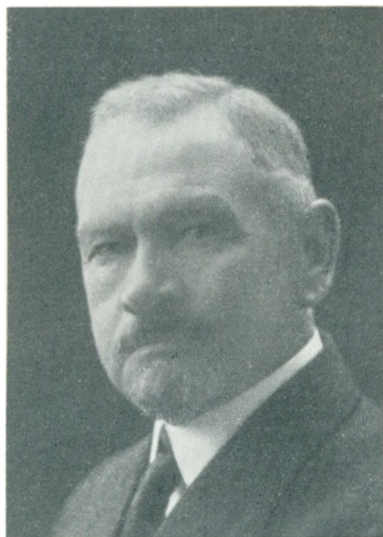
Hel Korn af Rug, Byg, Hvede og Havre	23,8	%
Knækkede Korn af Rug, Byg, Hvede og Havre	8,3	„
Affald (Jord, Sten, Støv o. l.)	26,9	„
Ukrudt	41	„
	100	%

Det, Landmanden havde størst Fordel af, var Fællesindkøb af analyserede og derfor kontrollerede Foderstoffer. Med Henblik herpaa oprettedes 1898 *Jydsk Andels-Foderstofforretning*, der var grundlagt af *Anders Nielsen*, Svejstrup Østergaard, og 1901 dannedes *Øernes Andelsselskab for Indkøb af Foderstoffer*, hvis 50 Aars Jubilæum vi fejrer i Aar.

Dengang dette Andelsselskab oplevede sin 25 Aars Fødselsdag, udsendte det et stateligt Festskrift *Øernes Andelsselskab for Indkøb af Foderstoffer 1901-1926. Et Bidrag til Foderstofhandelens Historie i Danmark* udarbejdet af *A. Axelsen Drejer*.

Med Hensyn til fyldigere Oplysninger angaaende Øernes Andelsselskabs Historie i det nævnte Tidsrum kan derfor henvises til det anførte udmærkede Skrift.

DE FØRSTE FEM OG TYVE AAR

H. Gjessing.

M. Henrichsen.

J. Henrichsen.

Det var i Aaret 1900, at Tanken om Andels-Foderstofindkøb kom frem paa Øerne. Ved et Landbrugsmøde i Klippinge, hvor der bl. a. blev holdt Foredrag af Landbrugslærer *Chr. Christensen*, Tune, der tillige var Redaktør af *Vort Landbrug*, indledede bagefter Husejer *Christian Olsen*, Store Torøje, en Forhandling om Oprettelse af en Forening til Indkøb af Foderstoffer paa et lignende Grundlag, som man havde gjort det i Jylland. Det ser ikke ud til, at Tanken ligefrem gjorde Lykke, for da Christian Olsen opfordrede Deltagerne til at støtte Sagen ved at være Medindbydere til et særligt Møde herom, meldte der sig ikke en eneste.

Imidlertid var der saaet et Frø. Det spirede ogsaa, omend maa-ske noget langsommere end ventet. I Begyndelsen af Juni blev der holdt et Møde i København, hvortil der var indbudt en Række interesserede Mænd fra Sjælland, Møen, Bornholm og Fyn. Her holdt Formanden for Jydsk Andels-Foderstofforretning Direktør *Anders Nielsen*, Svejstrup Østergaard, et Foredrag om Jydernes Foretagende, og der blev nedsat et Udvalg paa følgende fem Medlemmer: Landbrugslærer *Chr. Christensen*, Tune, der enstemmigt valgtes til Formand, Folketingsmand *P. Blem*, Bornholm, Husejer *Christian Olsen*, St. Torøje, samt fra Fyn Landstingsmand *Niels Johansen*, Ollerup, og Gaardejer *Laurits Larsen*, Dalby.

Udvalgets første Opgave var at udarbejde Forslag til Vedtægter og udsende dem til Andelsmejerier, Indkøbsforeninger og Forskudsforeninger paa Øerne. Med Henvendelsen fulgte en Redegørelse for Andelsvæsenets Udvikling, idet man samtidig slog fast, at en rationel drevet Foderstofforsyning »ordnes bedst og billigst paa det rene Andelsprincip, samt ved at bæres frem af Landmændene selv.«

Der blev nu iværksat en Agitation, dels i Form af Møder i de forskellige Egne og dels gennem Artikler i Dag- og Fagblade. Det blev bl. a. fremhævet, at Medlemmernes Købepligt var en Nødvendighed, ikke mindst i de første vanskelige Aar, hvor man

Bestyrelsens Medlemmer.

Forreste Række: Møller J. K. Rasmussen, Merløse, Gaardejer Gunner Thorsen, Ventegodtgaard, Gaardejer Th. Jensen, Baarse. Bageste Række: Sandemand Ewald Elleby, Ellebygaard, Forstander Oluf Jensen, Lundegaard, og Direktør J. Henriksen, København.

maatte vente at komme ud for et vist Pres fra de private handlende, der følte sig ramt i deres Næring.

Tanken vandt Tilslutning fra de forskellige Egne paa Sjælland, fra Møn og Bornholm, medens Enden paa Sagen blev, at Fynboerne besluttede sig til at danne en Sammenslutning for Fyn alene.

Lørdag den 21. Februar 1901, afholdtes Kl. 12 den konstituerende Generalforsamling i Wittmacks Lokaler i København, og her drøftede man de fremsatte Forslag til Love, der vedtoges i følgende Form:

§ 1. Andelsselskabets Formaal er at skaffe dets Medlemmer billige og gode Foderstoffer samt danne Garanti imod Misbrug under eventuelle Ringdannelser i Forretningsverdenen.

DE FØRSTE FEM OG TYVE AAR

§ 2. Mejerier — eller en Kreds af Medlemmer indenfor de enkelte Mejerier —, Foreninger og enkelte Mænd træder sammen og danner Andelsselskabet.

§ 3. Hver Lokalforening garanterer 2 Kr. pr. indmeldt Ko, dog ikke under 500 Kr., der giver Ret til Valg af 1 Delegeret til Generalforsamlingen. Saa længe en Lokalforening har under 166 indmeldte Køer og ikke ønsker at garantere for 500 Kr., kan den dog nøjes med at garantere for 3 Kr. pr. Ko, men har da ingen Ret til at vælge Delegeret til Generalforsamlingen (jfr. § 6).

Enkelt Mand indbetaler 500 Kr., der forrentes af Selskabet med almindelig Sparekasserente. De indbetalte 500 Kr. er den enkelte Mands Garanti.

For Garantisummernes Vedkommende kan der ikke gøres Krav gældende overfor Foreninger eller enkelt Mand udover den tegnede eller indbetalte Sum.

§ 4. Andelshaverne forpligter sig skriftlig til i 5 Aar at tage nedennævnte Mængde Foderstoffer gennem Selskabet.

Ethvert Medlem der skriftligt har forpligtet sig til i et Tidsrum af 5 Aar fra Andelsselskabets Oprettelse at tage enten hele sit Forbrug eller mindst 600 Pd. Foderstoffer pr. Ko aarlig gennem samme, dersom han har Brug for saa meget til sin hele Besætning, og i Forening med andre har tegnet eller indbetalt den i § 3 nævnte Garanti, er Andelshaver i Selskabet.

Andre Foreninger, der forpligter sig til i et Tidsrum af 5 Aar at tage deres Foderstoffer gennem Selskabet, men hvis Koantal ikke kan bestemmes, kan indmelde sig som Andelshaver, naar Repræsentantskabet finder deres Garanti tilfredsstillende.

§ 5. Andelsselskabet afholder sin ordinære Generalforsamling i Juni Maaned og ekstraordinær Generalforsamling, saa ofte, som Repræsentantskabet finder det fornødent, eller $\frac{1}{3}$ af de til sidste Generalforsamling valgte Delegerede forlanger det.

Meddelelser om Generalforsamlingen sendes trykt til de enkelte Andelshavere, der har indbetalt 500 Kr., og til de lokale Foreningers Formænd senest 14 Dage forinden. Meddelelserne skal indeholde Oplysninger om Forhandlings-emnerne. Enhver Andelshaver kan stille Forslag til Forhandling, men Vedkommende skal gøre det skriftlig og inden 1. Maj forud for ordinære Generalforsamlingers Afholdelse sende sine Forslag til Bestyrelsens Formand. Aarsregnskaberne fremlægges til Godkendelse paa Generalforsamlingen.

§ 6. Til Generalforsamlingen har Adgang og Stemmeret 1 Delegeret for hver 500 Kr.s Garanti. — Paa Generalforsamlingen vælges et Repræsentantskab bestaaende af 11 til 21 Medlemmer, og 2 Revisorer. Alle Valg foregaar skriftlig. — Repræsentanterne vælges for 3 Aar ad Gangen og afaar de 2 første Aar med $\frac{1}{3}$ aarlig ved Lodtrækning. Revisorerne vælges for 2 Aar, og den ene afaar efter 1 Aars Forløb ved Lodtrækning.

§ 7. Generalforsamlingen vedtager og forkaster ved simpel Stemmemflerhed; ved Forandring af Lovene maa dog mindst $\frac{2}{3}$ af de mødte Delegerede stemme derfor.

§ 8. Repræsentantskabet konstituerer sig, vælger Formand, Næstformand, Sekretær og to andre Repræsentantskabsmedlemmer. Disse 5 Mænd danner

Bestyrelsen. — Repræsentantskabsmøde afholdes saa ofte Formanden finder det nødvendigt, samt naar 5 af Repræsentanterne forlanger det.

§ 9. Repræsentantskabet opretter et Hovedkontor i København og, saa snart ske kan, Filialkontorer i Nyborg, Nykøbing F. og Rønne, ansætter en handelskyndig Direktør, Filialbestyrere og en Kasserer, der alle maa stille fornøden Garanti. — Repræsentantskabet varetager Selskabets Interesser, vaager over, at Kautionsforpligtelser og Sikkerhedsstillelse overholdes, samt fastsætter Direktørens, Filialbestyrernes, Kassererens og Revisorernes Løn m. m.

§ 10. Bestyrelsen tegner Firmaanmeldelser, bestemmer, hvem der har Ret til at tegne Prokura, og fører jævnlig Tilsyn med Forretningens Gang samt afholder Møde mindst 1 Gang om Maaneden, eller saa ofte Formanden eller 2 andre af Bestyrelsens Medlemmer forlanger det.

§ 11. Bestyrelsen træffer Aftale med Pengeinstitutioner om eventuelle Laan samt om Ind- og Udbetalinger af Penge.

§ 12. Bestyrelsen er lønnet og erholder foruden Befordringsgodtgørelse, d. v. s. 1 Kr. pr. løbende Mil til og fra St. og 3. Kl. Jernbane, i Godtgørelse for sin Virksomhed $\frac{1}{2}$ Øre pr. 100 Pd. omsatte Foderstoffer, dog ikke udover 2500 Kr., hvoraf $\frac{3}{5}$ tilfalder Formanden og $\frac{2}{5}$ de andre 4 Bestyrelsesmedlemmer til lige Deling. Alle Repræsentanter erholder foruden ovennævnte Befordringsgodtgørelse tillige 3 Kr., Formanden dog 5 Kr., i daglige Diæter, naar de deltager i de i disse Vedtægter bestemte Møder.

§ 13. Direktøren forestaar med Bemyndigelse fra Bestyrelsen Indkøb af Foderstoffer samt eventuelt Salg af Korn, sørger for Foderstoffernes Forsendelse, antager Kontorpersonalet og fremlægger det aarlige Regnskab. Direktøren sørger tillige for, at Varerne er assurede mod Søb og Brandskade.

§ 14. Regnskabet afsluttes 1. Juni og samtidig foretages en Statusopgørelse. — Regnskabet gennemgaaes af Revisorerne, der skal være regnskabskyndige Mænd; disse skal ikke alene gennemgaa Aarsregnskabet, men til enhver Tid have Adgang til at undersøge Pengeregnskabet og Beholdningerne, og de skal foretage Kasseeftersyn mindst en Gang om Maaneden.

§ 15. Lokale Foreninger og enkelte Andelshavere indsender allerede i Forommeren efter nærmere Meddelelse fra Direktøren eller Bestyrelsen om Pri-serne en Oversigt over deres omtrentlige Forbrug for den kommende Vinter. Endelige Bestillinger indsendes for Foreningernes Vedkommende gennem de lokale Formænd.

§ 16. Varerne sendes franko til nærmeste Jernbanestation, naar det er i hele Vognladninger, eller i Skibsladninger franko nærmeste Havn, betales af Foreningerne i Løbet af en Maaned. De enkelte Andelshavere betaler kontant. — Medlemmerne i hver enkelt lokal Forening garanterer solidarisk for Varernes rettidige Betaling.

§ 17. Lokalforeningerne ordner og styrer selv deres indre Anliggender. De opretter selv, om fornødent, Pakhuse og forestaar selv Udleveringerne herfra, men der kan faas Vejledning og efter Overenskomst anden Hjælp dertil fra Selskabet. Hvor lokale Pakhuse med Udlevering ikke fremkommer, afhentes

DE FØRSTE FEM OG TYVE AAR

Varerne fra Bane eller Skib. Lokalforeningerne skal til enhver Tid holde Hovedkontoret underrettet om, hvem der er Formand, til hvem Meddelelse om afsendte Varer skal sendes, og hvem det paahviler at samle og indsende Betalingerne for de modtagne Varer. — Alle Ind- og Udbetalinger sker gennem en Bank efter nærmere Ordre fra Hovedkontoret eller Bestyrelsen.

§ 18. Dersom nogen Andelshaver køber en mindre Varemængde gennem Selskabet end nævnt i § 4, er han pligtig at betale i Bøde indtil 2 Kr. pr. 100 Pd. Hvis Kontorerne paa Grund af Is- og Snehindringer o. s. v. ikke ser sig i Stand til at forsyne Andelshaverne med bestilte Varer, er det dog disse tilladt, saalænge saadanne Forhold varer, at forsyne sig paa anden Maade.

§ 19. Der dannes et Reservefond paa mindst 50.000 Kr., og af det eventuelle Overskud henlægges forlods 10 % dertil, medens Resten af Overskuddet fordeles mellem Andelshaverne i Forhold til deres Indkøb af Foderstoffer.

§ 20. Et halvt Aar før den 5-aarige Perodes Udløb maa Andelshaverne, der ønsker at udtræde af Selskabet, skriftlig sende Anmeldelse herom til Selskabets Formand. Undlades dette, er Repræsentantskabet berettiget til at betragte Vedkommende som Andelshaver for den næste 5-aarige Periode. Saaledes gentages ved Udløbet af hver 5-aarige Periode.

§ 21. Tvistigheder mellem Selskabet og Andelshaverne afgøres ved Voldgift og kan ikke indankes for Domstolene. Voldgiftsretten sammensættes af 3 Mænd, hvoraf de 2 vælges for 2 Aar ad Gangen — ligeledes 2 Suppleanter — og afgaar skiftevis 1 aarlig, første Gang ved Lodtrækning. En Voldgiftsmand og en Suppleant vælges af den ordinære Generalforsamling og ligeledes en af hver vælges af Repræsentantskabet; den tredje Voldgiftsmand vælges for hvert Tilfælde af vedkommende Andelshaver, med hvem Tvisten er opstaet. Voldgiftsmændene maa ikke være besvoglede eller beslægtede fra Søkendebørn og opefter. Undlader Klageren at udvælge Voldgiftsmand, maa han finde sig tilfreds med de 2 andre Voldgiftsmænds Kendelse. — Voldgiftsmændene skal være Andelshavere.

§ 22. Udmelder saa mange Andelshavere sig, at Selskabet ikke kan fortsætte sin Virksomhed, eller det paa 2 hinanden følgende Generalforsamlinger vedtages, at Selskabet skal opløses, paahviler det Repræsentantskabet at realisere Selskabets Ejendele og fordele det eventuelle Overskud.

§ 23. Ønsker Andelshaverne at sælge Korn gennem Hovedkontoret, er Direktøren pligtig til, saavidt ske kan, at ordne saadant Salg. Muligt Salg kan ske efter Prøve; haves tilstrækkeligt Pakhusrum, kan Kornet modtages af Kontoret og et passende Forskud udbetales.

Disse Love er paa flere Omraader ændret gentagne Gange i Aarenes Løb.

Ved Generalforsamlingen blev der valgt 11 Medlemmer til Repræsentantskabet, et Antal, der senere flere Gange er forøget, saa det nu (1950) er 19. Til Bestyrelse valgte Repræsentantskabet følgende: Gaardejer *P. Mortensen*, Hellebjerggaard

Repræsentantskabets Medlemmer.

Forreste Række: Møller J. K. Rasmussen, Merløse, Branddirektør P. Andersen, Toksværd, Gaardejer Jørg. Matthiesen, Nødebo, Gaardejer H. P. Olsen, Karlshøjgaard. Bageste Række: Gaardejer Harald Hansen, Egeslevlille, Gaardejer Peter Madsen, Nordrup, Gaardejer K. Folkmann, Aagaard, Gaardejer H. P. Hansen, Korsgaard, Gaardejer Laur. Nielsen, Kæderup, Sandemand Ewald Elleby, Ellebygaard, Gaardejer Otto Mortensen, Sdr. Taastrup, Forstander Oluf Jensen, Lundegaard, Gaardejer Gunner Thorsen, Ventegodtgaard, Gaardejer Jørg. Rasmussen, Hejninge, Gaardejer Axel Sjølund, Bovang, Gaardejer G. Kofoed, Knarregaard, Gaardejer Adolf Hansen, Palmegaard, Direktør J. Henrichsen, København, Forpagter Eilert Jensen, Skippinge, Gaardejer Th. Jensen, Baarse. Fraværende: Gaardejer Niels Nielsen, Lillevangsgaard, og Proprietær H. Henriksen, Nordgaarden.

(Formand), Landstingsmand *Niels Johansen*, Ollerup (Næstformand), Gaardejer, Landbrugskandidat *Jakob Hansen*, Forsinge (Sekretær), Gaardejer *Jens Svendsen*, Sundbylille, og Gaardejer *Laurits Larsen*, Dalby.

Desuden besluttede man som juridisk Konsulent at antage Højesteretssagfører *Svend Høgsgbro*, der i Forvejen havde Tilknytning til Andelsbevægelsen. Til Direktør valgte man Grosse-
rer *H. Gjessing*, København, der var Indehaver af Firmaet O. Møller Holsts Eftfl. Han havde i en Aarrække beskæftiget sig med Foderstofhandel og iøvrigt taget Del i Selskabets forberedende Arbejder.

For at fremskaffe den fornødne Driftskapital søgte man Forbindelse med *Københavns Handelsbank*, der i følgende Skrivelse paatog sig at aabne en Kassekredit for Selskabet imod Garanti fra Lokalforeningerne.

Københavns Handelsbank

København, d. 17. Juni 1901

Telegram-Adresse:

Handelsbank

København.

Øernes Andelsselskab for Indkjøb af Foderstoffer
Raadhuspladsen 75.

Da De har givet os Sikkerhed i 32 (Tretito) Stk. Kautionsbeviser til samlet Paalydende Kr. 30.176,— er Tretitusinde Ethundrede Syvtisex Kroner, meddele vi Dem herved, at De indtil videre vil kunne disponere hos os over et kontant Beløb af Kr. 60.000,— er Sextitusinde Kroner.

For Benyttelsen af denne Kredit beregne vi Dem indtil videre i Renter af vort Forskud 1 % (een Procent) over den til enhver Tid her noterede laveste Bankdiskonto, franco Provision.

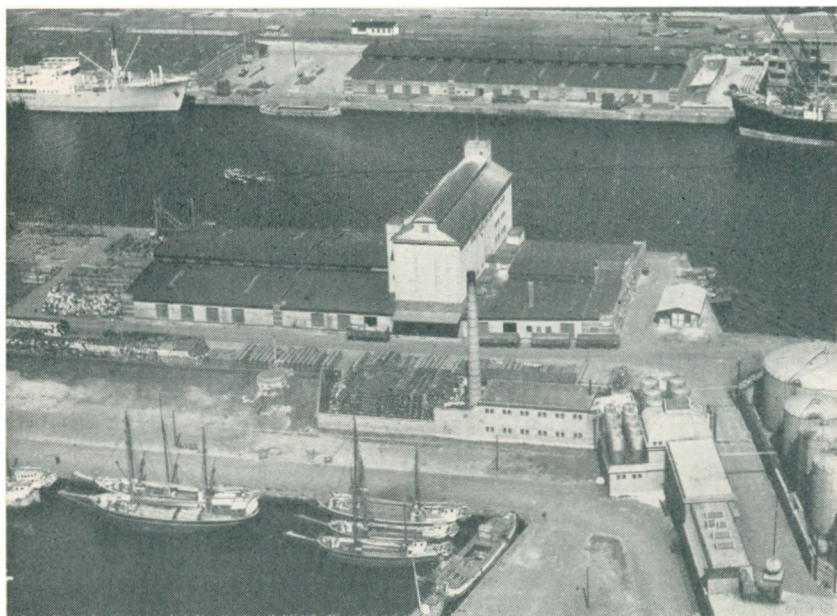
Med Højagtelse
Aktieselskabet
Københavns Handelsbank
Døcker

/ Cohn

Personalet paa Hovedkontoret.

Forreste Række: I. Mogensen, C. Gervin, E. Olsen, Lis Nielsen, U. Thomsen. Bageste Række: V. Olsen, K. Ohrt, E. Nyeberg, U. Høegh-Mortensen, Jul. Henriksen, J. Skousen, K. Plaugman, R. Larsen, Aa. Press, A. Nielsen, K. H. Christensen, W. Jørgensen, J. Henriksen, V. Christensen. Fru E. Block fraværende.

Silopakhuset i Frihavnen.

Øernes Andelsselskab har stadig Københavns Handelsbank som sin Bankforbindelse; efter Andelsbankens Oprettelse dog i Forbindelse med denne.

For at man kunde være i Stand til at sælge ogsaa til Ikke-Medlemmer, løste Selskabet straks Borgerskab, hvilket dog senere er ophævet.

Den 24. Maj 1901 afholdt man et Repræsentantskabsmøde, hvor det oplystes, at der hidtil var indmeldt 31 Lokalforeninger, nemlig 23 paa Sjælland, 1 paa Møn, 5 paa Bornholm og 2 paa Fyn. Skønt Tilslutningen ikke helt svarede til Forventningerne, tog man dog den Beslutning, at Virksomheden skulde paabegyndes snarest, men saadan, at man ikke slog større Brød op, end man kunde bage.

Til Revisorer valgte man Kontorchef *J. Carlsen*, København, og Direktør *O. J. Olesen*, Slagelse Andelsslagteri. Ved samme Repræsentantskabsmøde ansatte man den første Funktionær, idet

Pakhusarbejderne i Frihavnen.

Redaktør af *Vort Landbrug* J. H. Bagge blev valgt til Bogholder og Kasserer, et Hverv, han med Omhu bestred til kort før sin Død 1914.

Til Lokaler lejede Selskabet et Kontor hos Grosserer Gjessing, Raadhuspladsen 73, og en mindre Lagerplads i det nærliggende Lavendelstræde. Kontoret blev om Efteraaret udvidet med en Lejlighed ved Siden af i Nr. 75.

Hermed var Forberedelserne i Orden, og i Juni 1901 udsendte man Meddelelse til alle Lokalforeningerne og anmodede dem om at indsende deres Bestillinger paa Foderstoffer. I Løbet af Juni Maaned foretog Direktionen de første Indkøb, og Fordelingerne til Kunderne begyndte. Ved et Bestyrelsesmøde den 9. August blev der gjort Rede herfor, og siden har Direktørens Meddelelse om Køb og Salg været et Hovedpunkt paa Bestyrelsens Dagsorden.

Det for Selskabets Virksomhed saa betydningsfulde Analyse-

DE FØRSTE FEM OG TYVE AAR

spørgsmaal blev efter Forhandling med *Steins Laboratorium* ordnet saaledes, at dette paatog sig Selskabets Analyser paa nærmere aftalte Betingelser.

Hermed var alle de grundlæggende Foranstaltninger bragt i Orden. *Øernes Andelsselskab for Indkøb af Foderstoffer* var

Personalet i Frihavnen.

Fra venstre: J. A. Christiansen, O. Kristensen, N. Andersen, N. Vedel.

traadt ud i Livet, Andelsbevægelsens Træ var blevet en Gren rigere.

Man var i Gang, og det første Aar gik godt. Omsætningen blev paa 12,9 Mill. kg til et Beløb af 1,37 Mill. Kroner. Heraf var kun en lille Del afsat til Ikke-Medlemmer. Der var god Tilgang. Juni 1902 var *Øernes Andelsselskab* vokset til 54 Lokalforeninger med henimod 17.000 Køer.

I de følgende Aar gik det lidt op og ned, idet Priserne paa Foderstoffer var ustabile. Her er det at bemærke, at naar Foderstofpriserne gaar op, er det til Gavn for Sælgeren, men til Ugunst for Køberen. Gaar de ned, betyder det en Fordel for Køberen — men det modsatte for Sælgeren — her *Øernes Andelsselskab*.

Selv om altsaa Aarene ikke alle var lige gode, hvad Fortjeneste og Overskud angik, var Virksomheden dog under støt Fremgang, hvad der gav sig Udtryk paa forskellig Vis.

DE FØRSTE FEM OG TYVE AAR

I Efteraaret 1903 lejede man et Pakhus i Frihavnen paa 10 Aar og opsgade det hidtil benyttede Lagerrum i Lavendelstræde.

Da den første Femaarsplan, for hvilken Tegningen i 1901 var bindende, sluttede, skete der nogen Forskydning inden for Sel-

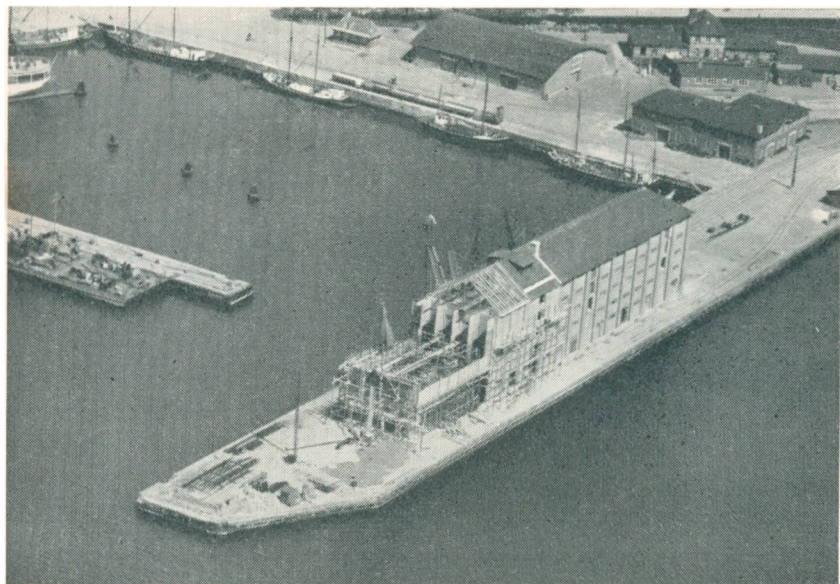

Personalet i Rønne.

Wm. Petersen, Chr. Petersen, K. Ibsen, H. Christoffersen,
E. Rønne Hansen, Vald. Olsen.

skabet. Nogle Lokalforeninger meldte sig ud, saaledes de fynske, der sluttede sig til det Selskab, der var oprettet paa Fyn. Forskellige Kredse blev omlagt, og den anden Femaarsplan begyndte med 59 Lokalforeninger og 21.026 Køer.

I 1905-06 var Omsætningen 21,4 Mill. kg til et Beløb af 2,4 Mill. Kroner. Især var Majssalget vokset stærkt, idet dette var paa 7 Mill. kg imod 4 Mill. kg Aaret før.

Filialen i Rønne.

1906 bragte en Ændring i Selskabets Ledelse, idet Direktør *H. Gjessing* fratraadte og erstattedes af *M. Henriksen*, som ledede Selskabet til sin Død 1943.

I 1907-08 var Erhvervene her og andetsteds ude for en Krise, men Landbruget fastholdt sin Produktionslinie: Større Omsætning og som Følge deraf mere omfattende Forbrug af Foderstoffer. Øernes Andelsselskab voksede derfor stadig, selv om man i September 1908 ligesom maatte standse og tage sig til Hovedet: Alberti, Landets Justitsminister og sjællandske Bønders Talsmand, havde meldt sig for Bedrageri og Falsk til store Beløb.

Øernes Andelsselskab var ikke direkte berørt af Katastrofen. Man arbejdede videre og deltog ogsaa i forskellige Hjelpeforanstaltninger over for de haardtramte Virksomheder.

Et Udtryk for Fremgang var Oprettelsen af en Filial paa Bornholm. I April 1909 var der fremsat Ønske om, at Selskabet erhvervede et Pakhus i Rønne.

I August samme Aar gik Sagen i Orden. Der var indmeldt 9

Pakhusarbejderne i Rønne.

Kredse paa Øen med ca. 5000 Køer. Man købte en Ejendom i Rønne med Lagerplads, og i December 1909 traadte Filialen i Virksomhed.

I Februar 1911 udløb den anden Femaarsperiode. 3. Periode begyndte med 80 Lokalforeninger og 31636 Køer.

I disse Aar var der blandt Landmændene opstaaet Interesse for *Foderblandinger*. Man besluttede at oprette et Anlæg til Fremstilling heraf, og i Oktober 1913 begyndte man at levere to forskellige Foderblandinger. Omsætningen steg betydelig — alene

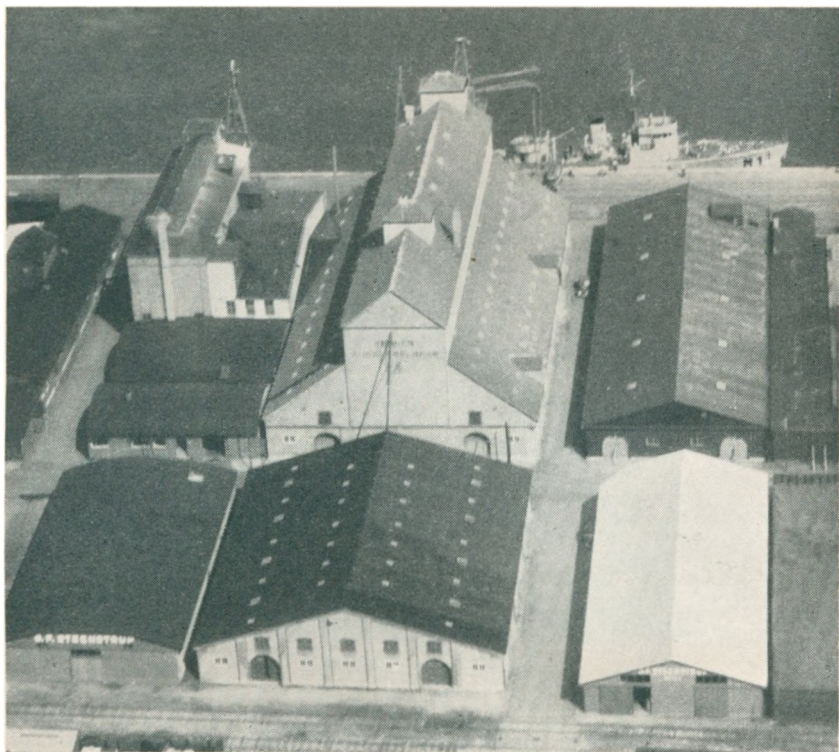

Filialen i Korsør
(i Forgrunden til venstre).

Salget af Foderblandinger androg i 1913-14 1,4 Mill. kg og i Sommeren 1914 vedtog man at oprette et Foderblandingsanlæg i Frihavnen.

Men pludselig stod Danmark over for den store Fare. Den 31. Juli 1914 udbrød den første Verdenskrig, og Usikkerheden lagde sin tætte Taage over vort Land. Ingen anede, hvad der kunde ske i Morgen. Men man var hurtig klar over, at det danske Landbrug burde fortsætte sin Virksomhed saa regelmæssigt, som det i det hele taget var muligt.

Andelsselskaberne kom til at spille en særlig Rolle, og Importen af Korn — navnlig Majs — og andre Foderstoffer steg enormt. I Krigens første Halvaar havde »Øerne« en Tilgang af 39 Lokalforeninger med 50.000 indtegnede Køer. Omsætningen i 1914-15 var paa 75 Mill. kg til et Beløb af 13 Mill. Kroner imod 45 Mill. kg og 5 Mill. Kr. Aaret før.

Filialen i Holbæk

(de to midterste Pakhuse og Bygningen i bageste Række til højre).

Den stærkt stigende Omsætning krævede større Rammer. Man fremskyndede Opførelsen af det nævnte Foderblandingsanlæg, saa det stod færdig i Forsommeren 1915.

Samme Aar besluttede man at oprette *en Filial i Korsør*. Man lejede en Grund og opførte et Pakhus og et moderne Anlæg med Knuseværk. Det hele stod færdig i Løbet af Sommeren 1916.

Filialen i Rønne var under alt dette kommet til at lide af Pladsmangel. Man lejede i Efteraaret 1916 et Areal, hvor der skulde opføres et moderne Pakhus og en Kontorbygning, mens den hidtil benyttede Ejendom skulde sælges.

En Vare, der stadig vakte større Efterspørgsel, var Foderblandinger. Desuden blev det mere og mere almindeligt, at Landmæn-

DE FØRSTE FEM OG TYVE AAR

dene forlangte Foderkager leveret i knust Tilstand. Begge disse to Ting gav meget Arbejde og forandrede Virksomhedens Karakter, saaledes at den nu var af baade industriel og handelsmæssig Art.

Personalet i Korsør.

Forreste Række: Lilli Jensen, H. Krogh, V. Kjærsgaard.
Bageste Række: Kaj P. Jensen, Ib Johansen, K. M. Jensen.

For at bringe Foderblandingerne under saa sagkyndig en Ledelse som muligt antog man fra Foraaret 1916 en særlig fodringskyndig Konsulent til at bistaa ved Blandingens Sammensætning. Valget faldt paa Gaardejer, Landbrugskandidat *Jakob Hansen*, Forsinge, der 1920 afløstes af Forstander *J. K. Jensen*, Haslev.

Som Følge af Indførelsen af den uindskrænkede Undervandsbaadskrig omkring 1. Februar 1917 svigtede Tilførselen af Foderstoffer fra de oversøiske Lande stærkt. Omsætningen 1917-18 blev kun en Brøkdel af det foregaaende Aars og 1918-19 endnu mindre.

Pakhusene stod tomme, og hvad skulde man faa at bestille? Man forsøgte sig med andre Fodringsmidler — saaledes f. Eks. ogsaa med Kaalrabi! — men det blev ikke til noget videre.

DE FØRSTE FEM OG TYVE AAR

Det var et Par drøje Aar, men Øernes Andelsselskab tabte ikke Modet. Engang maatte vel Taagen lette og Solen paany lyse over Landet.

Efter at Foderstofhandelen, der i de vanskelige Aar havde væ-

Personalet i Holbæk.

Forreste Række: G. Christiansen, W. Steensen, V. Sørensen.

Bageste Række: Johs. Olsen, R. Jensen.

ret statskontrolleret, atter var givet fri, bedredes Forholdene, men saa kom der nye Vanskeligheder, idet der i 1920 opstod et Prisdald saa voldsomt, at det ramte alle, der beskæftigede sig med Foderstofhandel. Som Eksempel kan nævnes, at Prisen paa Bomuldsfrøkager, der i November 1920 var paa 60 Kr. pr. 100 kg, nogle faa Maaneder efter var faldet til Halvdelen, 30 Kr. pr. 100 kg. Det gik ud over »Øernes« Reservefond, som dog var stor nok til at tage Stødet af, og Rygraden holdt.

Det skal her bemærkes, at der 1919 var sket en Ændring i Andelsselskabets Ledelse, idet P. Mortensen var gaaet af som Formand og erstattet med Gaardejer J. P. Larsen, Lyksager.

I 1919-20 øgedes Omsætningen betydeligt, men det var dog først i Efteraaret 1920, at der atter kom rigtig Gang i Virksom-

heden. Et Udtryk for Selskabet har man i Filialernes Vækst. I Rønne opførte man Sommeren 1920 endnu et Pakhus, og Aaret efter blev der sat en Etage mere paa det førstopførte. I Korsør byggede man et nyt og større Pakhus i 1920.

Men alt dette slog ikke til. Begge Steder er der senere foretaget yderligere Udvidelser, og for at betjene det vestlige Sjælland bedre lejede man Plads til et Pakhus og et Filialanlæg i *Holbæk*. Denne Filial, der traadte i Virksomhed Oktober 1922, naaede hurtigt en betydelig Omsætning. Man besluttede sig derfor ogsaa til at opføre et Silopakhus. Det stod færdig i Begyndelsen af 1925.

Ogsaa i *Masnedsund* oprettedes en Filial. Den traadte i Virksomhed Efteraaret 1924.

Den næste Filial kom til at ligge i *Køge*, og her begyndte man Udlevering af Foderstoffer i April 1926.

Nu — 25 Aar efter Øernes Andelsselskabs Start — havde man foruden Hovedsædet i København fem Filialer. Bornholm blev betjent fra *Rønne*, Sjælland var ompsændt af *Korsør*, *Holbæk*, *Masnedsund* og *Køge*. Øernes Andelsselskab for Indkøb af Foderstoffer var blevet en Storvirksomhed.

Uden Vanskeligheder havde de senere Aar ikke været. Kronens skiftende Leje krævede Forudseenhed og Smidighed hos Ledelsen, og da Kronen i 1925 praktisk talt var naaet op til Pari, medførte dette store Prisfald paa Foderstoffer. Ved klog Forudseenhed med Hensyn til Dispositionerne undgik man dog at lide Tab herved, men Kroneomsætningen 1925-26 blev ca. 40 % lavere end i 1924-25.

Vi anfører Omsætningen i Jubilæumsaaret, 1925-26, fra de forskellige Afdelinger.

København	50.145.777 kg
Korsør	28.334.629 „
Holbæk	25.748.301 „
Rønne	22.025.147 „
Masnedsund	7.108.320 „
Køge (ca. 1 Md.)	1.112.209 „
	134.474.383 kg

DE FØRSTE FEM OG TYVE AAR

Pakhusarbejderne i Korsør.

Ialt var Omsætningen altsaa 134 Mill. kg til et Beløb af 27,7 Mill. Kroner. Efter 25 Aars Virksomhed staar Selskabet med 275 Kredse og 21.674 Medlemmer. Koantallet var 116.607, og den tegnede Garantikapital udgjorde 255.701 Kr. Den store Omsætning, man var naaet til, skyldtes ikke alene det stigende Medlemstal, men ogsaa et øget Forbrug af de enkelte Medlemmer. Mens det i de første Aar undertiden kneb for alle Medlemmerne at naa op til at aftage de vedtægtsmæssige 300 kg pr. Ko, var Omsætningen i Jubilæumsaaret 1100 kg pr. Ko.

For at man kan faa et Indtryk af Selskabets økonomiske Stilling, anfører vi et Par Tal fra Regnskabet for 1925-26:

Overskud 390.562,17 Kr.

Ejendommenes samlede Værdi	1.508.206,15 Kr.
Heraf afskrevet	916.984,06 „
Den bogførte Værdi	591.222,09 Kr.
Reservefonden andrager nu	2.791.208,41 Kr.

Pakhusarbejderne i Holbæk.

Det kan nok siges at være et smukt Resultat.

Anføres bør det ogsaa, at Øernes Andelsselskab ikke alene tænkte paa sin egen direkte Fordel. Af megen Betydning var det, at man i 1920 naaede dertil at faa oprettet en *Pensionsforsikring*

Filialen i Masnedsund
(Pakhusene ses i Forgrunden).

for Personalet i den gensidige Andels-Pensionsforening. Ogsaa ved forskellige Lejligheder ydede man Tilskud til andre Formaal.

Efter Generalforsamlingen den 12. Juli 1926 i Studenterforeningens Lokale i København samledes man til en Festmiddag i Paladsteaterets store Sal, hvor der var dækket til 600-700 Mennesker. Det blev en rigtig Jubilæumsfest. Der blev talt af Formanden, Gaardejer *J. P. Larsen*, Lyksager. Han udtalte bl. a.: Naar man ser tilbage paa et Tidsrum af 25 Aar, er man tilbøjelig til at synes, at det i Grunden ikke er ret lang Tid, og dog viser det sig ved nærmere Eftertanke, at meget dengang var helt anderledes end nu. Dette gælder i særlig Grad Udviklingen inden for den danske Andelsbevægelse.

Jeg tænker for det første paa, hvor nær Udviklingen inden for det danske Landbrug er knyttet til Andelsbevægelsen. Det var gennem den, Overgangen til den forædlede Produktion ret slog igennem, saaledes at denne Gren af Landbruget i Løbet af ganske

faa Aar traadte i Stedet for en tidligere Driftsform, der ikke havde kunnet bære i det lange Løb. Det var gennem Andelsbevægelsen, at Udgangen fra Kriseaarene i Firserne og Halvfemserne fandt Sted paa en saadan Maade, at de Linjer, som man dengang slog ind paa, faktisk siden da har været de eneraadende inden for Landbruget og ogsaa vil være det i Fremtiden. Og naar vi i Dag fejrer Jubilæum i et Foderstofselskab, er der Grund til at tænke paa, i hvor høj Grad netop denne vor Virksomhed er Udtryk for den Omvæltning inden for Landbruget, som fandt Sted for 40-50 Aar siden. Derfor vil vi i Dag med Glæde tænke tilbage paa, hvad vi rent erhvervsmæssigt har vundet gennem den danske Andelsbevægelse.

Men dernæst vil jeg minde om, hvorledes Øernes Andelsselskab paa et andet Omraade er et Udslag af en Udviklingsperiode for os danske Landmænd. For 25 Aar siden var det sædvanligt, at Landmændene selv tog sig af Produktionen og saa ellers lod andre om Afsætningen af de vigtigste Produkter og Indkøbet af de betydningsfuldeste Raastoffer. I saa Henseende betød Tiden i Begyndelsen af Aarhundredet en Ændring. Landmændene tog i stadig højere Grad disse Anliggender op i deres egne Sammenlutninger. Det var noget uprøvet og sikkert mere risikabelt, end vi nu er tilbøjelige til at mene. Og fordi vort Selskab er et Led i denne Bevægelse, vil vi her ved denne Lejlighed fejre vort Jubilæum.

Der blev ved Festen talt af Andelsselskabets Leder gennem tyve Aar Direktør *M. Henriksen*, som blev stærkt hyldet, og mange andre. Man sang til et Tivoliorkesters ildnende Akkompagnement en Række Sange, og Stemningen var den bedste.

Efter 25 Aars ihærdigt Arbejde under Medgang og Modgang, men dog stort set under en meget stærk Fremgang, standsede man ved en Milepæl og saa sig tilbage. Man glædede sig over alt det, der i Fællesskab var naaet, og man fornøjede sig ved det festlige Samvær med Landsmænd.

AARENE 1926-1950

Vi vil nu i al Korthed følge Øernes Andelsselskab fra 1926 og fremover. I 1926-27 voksede Lokalforeningernes Antal fra 276 til 284. Omsætningen pr. indtegnet Ko var 1120 kg imod 1100 Aaret forud.

Ogsaa i 1927-28 var der øget Tilslutning, idet der nu var 292 Foreninger. Omsætningen, beregnet pr. Ko, var 1329 kg, det største Tal, man nogen Sinde havde naaet. Aarsagerne hertil var den forholdsvis daarlige Høst i 1927 og det meget store Svinehold, idet navnlig Majssalget havde været stærkt stigende.

1928-29 bragte atter Fremgang i Medlemstallet. Der var nu 304 Foreninger. En Tilbygning til Filialen i Holbæk blev taget i Brug. I Masnedsund var der Udsigt til stigende Omsætning, idet 5 Foreninger fra Møn havde indmeldt sig og tager deres Varer hjem paa Bil fra Masnedsund. Men regnskabsmæssigt hørte Aaret til de daarlige, hvad der ikke var uden Forbindelse med, at der 1928 stod »en lovende Høst paa Markerne som ingen Sinde før«. Landmændene behøvede altsaa ikke at købe saa meget Korn, som naar Høsten var mindre.

Men nu kom der for Alvor vanskelige Tider. Korn og Foderstoffer var Genstand for store Prisfald. Foderkager havde i Løbet af et Aar Nedgange fra 5-9,50 Kr. pr. 100 kg, og Rug, der i Efteraaret 1929 kostede 16 Kr. pr. 100 kg, var i Maj 1930 nede paa 8 Kr. Regnskabsaaret 1929-30 var det daarligste, Øernes Andelsselskab nogen Sinde havde oplevet. Ved var Prisfaldet 1920-21 langt voldsommere, og Regnskabsaaret sluttede med et Under-

skud paa 260.000 Kr., men for 1929-30 var Underskudet 682.935 Kr. At det blev saa stort, beroede paa, at Selskabets Omsætning

Pakhusarbejderne i Masnedsund.

var mere end fordoblet, og at Lagrene var væsentlig større. Men Øernes Andelsselskab havde stadig en saadan Modstandskraft, at det ikke lod sig rokke, og det gik ud af Aaret med en Reservefond paa 3.380.959 Kr. Iøvrigt var Medlemstallet ogsaa i det Aar vokset, idet Antallet af Foreninger var øget med 5.

Det følgende Aar hørte til de gode, idet »Øerne« kunde møde med et Overskud paa 919.347 Kr.

Aaret 1931-32 var endnu bedre. Regnskabet udviste en Omsætning paa 216.000 Tons, hvad der var — og den Dag i Dag er — den største i Selskabets Historie. Gennemsnitskøbet var 1495 kg pr. Ko; det pligtige Indkøb var, som man vil erindre, 300 kg, og Overskudet rundede Millionen, idet det beløb sig til 1.055.917 Kroner.

I Anledning af dette bemærkelsesværdige Aar kan der være Grund til at anføre Salget fra Hovedsædet og de 6 Filialer.

Af disse 6 Filialer var Kalundborg den yngste, idet den aabnedes 1931 og første Gang optræder paa Regnskabet 1931-32.

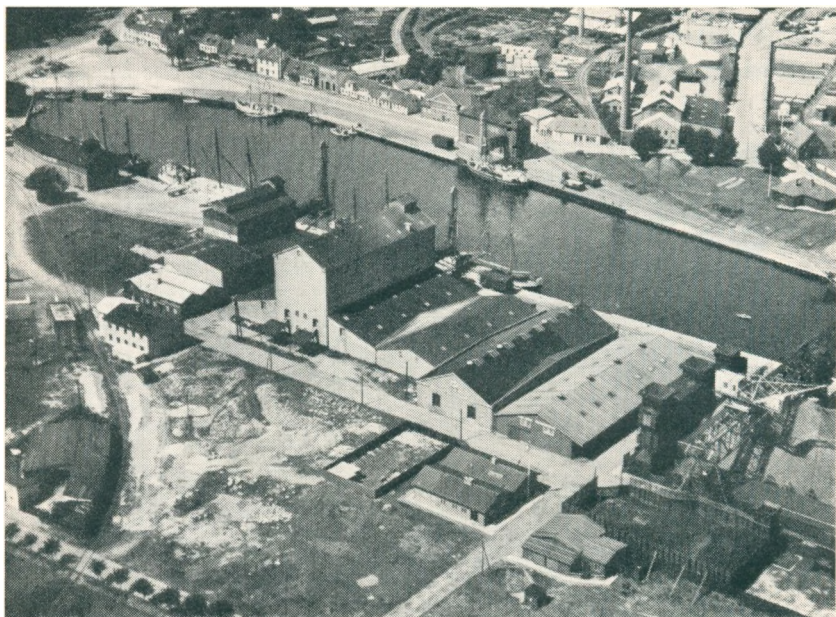

Personalet i Masnedsund.

P. Hansen, Knud Sørensen, W. Pedersen, P. E. Hansen.

København	68.058.976 kg
Køge	33.893.432 „
Holbæk	32.887.257 „
Korsør	30.966.452 „
Rønne	28.823.263 „
Masnedsund	16.855.565 „
Kalundborg	4.577.637 „

Men Landbruget var, især paa Grund af meget lave Smørpriser, kommet ind i en Krise, som gjorde, at man maatte holde igen paa Indkøbene. 1932-33 faldt Omsætningen pr. indtegnet Ko fra 1495 kg Aaret før og til 1054 kg, og den samlede Omsætning gik ned fra 216.000 Tons til 159.000 Tons. For 1933-34 dalede Omsætningen yderligere til 830 kg pr. Ko imod 1495 to Aar før. Disse to Tal siger en hel Del om Landbrugets store Vanskeligheder. Men Tilliden til Øernes Andelsselskab var urokket. Antallet

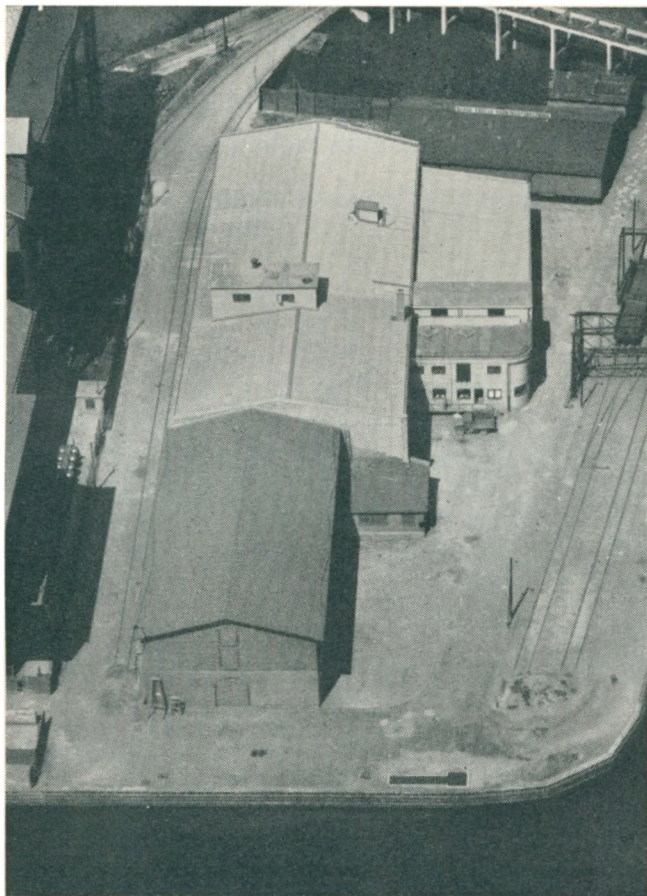
Filialen i Køge
(de fire Bygninger i Midten).

af Foreninger var vokset til 337, en Stigning for det forløbne Aar paa 13.

Den samlede Nedgang i Omsætningen i disse Kriseaar afspejler sig i følgende Tal:

1931-32	omsattes	216.062	Tons
1932-33	„	159.283	„
1933-34	„	129.726	„
1934-35	„	119.245	„
1935-36	„	112.148	„

Man var nu nede paa godt Halvdelen af Rekordsalget fra 4 Aar siden. For sidstnævnte Regnskabsaar — Slutningen paa den 7. Femaarsperiode — havde der iøvrigt været en stor Stigning i Salget af Foderblandinger samt af Høns- og Kyllingefoder. Sel-

Filialen i Kalundborg.

skabet havde ladet Konsulent *Oluf Nielsen* udarbejde en Pjece om Fodring af Høns og Kyllinger, den blev uddelt gratis.

Regnskabsaaret 1936-37 bød paa den Opmuntring, at Om-sætningen atter begyndte at stige. For dette Aar var den 148.362 Tons. Aaret var Rekordaar, hvad Fortjeneste angaar, idet Netto-avancen havde været 1.459.522 Kr. Man var herved i Stand til at give Medlemmerne en Dividende paa 4 % af deres Køb. I Forbi-gaaende bemærkes, at Øernes Andelsselskabs Kontorlokaler 1936

flyttede ind paa Axelborg, der nogle Aar før var købt af Andelsselskaberne.

Ildsvaade har Øernes Andelsselskab flere Gange været ude for. I Begyndelsen af 1930 nedbrændte Selskabets Pakhus i Holbæk,

Personalet i Køge.

Forreste Række: H. Langhoff, Erik Larsen, K. Mogensen.

Bageste Række: I. Christiansen, J. Aagesen.

hvorefter et nyt blev opført. 1937 brændte Virksomhedens Silopakhus i Masnedsund. Af en derværende Kornhandler købte man imidlertid to andre Pakhuse og opnaaede samtidig den Fordel, at han ophørte med at drive Kornhandel. Dette Køb viste sig at være meget fordelagtigt.

Antallet af Foreninger voksede støt, nævnte Aar med 7, og var nu oppe paa 348.

Øernes Andelsselskab tog stadig nye Opgaver op. Man var blevet interesseret i Tørring af Lucerne, hvis store Vitaminindhold havde vakt Interesse hos adskillige. Efter en Række Forhandlinger blev Resultatet, at nogle Beboere paa Stevns opførte et Tørringsanlæg, og at Øernes Andelsselskab derfra købte den Mængde Lucernemel, man havde Anvendelse for.

Ogsaa i 1937-38 øgedes Medlemstallet, idet 7 nye Foreninger indmeldte sig, hvoraf to paa Island. Der var nu 355 Lokalforeninger. Men Gennemsnitsomsætningen pr. Ko holdt sig stadig paa det jævne, idet den var 878 kg mod 934 kg Aaret før.

Personalet i Kalundborg

samt vor Rejsende, Erling Petersen.

Fra venstre: A. Demuth, Laur. Hansen, Aage Olsen, Erling Petersen.

Det noteres med Tilfredshed, at Øernes Andelsselskab det Aar har kunnet modtage alt det Korn, som man har faaet tilbudt fra Medlemmerne, undtagen i Kalundborg, hvor Filialen paa et vist Tidspunkt var overfyldt. For at raade Bod herpaa vedtog man at opføre 11-12 Siloer i den Halvdel af det store Pakhus, hvor Pladsen ikke allerede var udnyttet. Disse Siloer vilde kunne tage 7000-8000 Tdr. Korn.

Sommeren 1938 gav en stor Høst, og meget Korn blev solgt. Øernes Andelsselskab kan med berettiget Stolthed fastslaa, at man har betalt Medlemmerne den højeste Pris, der har været tilbudt, uanset om der var Udsigt til Fortjeneste eller ikke. Paa den Maade har man søgt at røgte den Opgave, der ved Oprettelsen var tiltænkt Selskabet, at medvirke til Regulering, hvor Misbrug

kunde finde Sted, i dette Tilfælde ved for store samtidige Udbud af en Vare.

I 1939 udbrød den anden Verdenskrig. I mange Lande bragte den »Blod, Sved og Taarer« i rigt Maal. Ogsaa Danmark fik ved Besættelsen den 9. April 1940 en Følelse af, hvad Krig betyder.

Pakhusarbejderne ved Filialen i Kalundborg.

For Næringslivet som Helhed og Landets enkelte Borgere bød Vareknaphed, Kornlove og andre Restriktioner paa en Række Vanskeligheder. Saaledes saa »Øerne« sig nødsaget til at nægte nye Foreninger Adgang, idet man ikke kunde forsvare at optage nye Medlemmer til at dele de i Forvejen smaa Partier Foderstoffer, der var til Raadighed, med Selskabets andre Medlemmer.

Øernes Andelsselskab har ikke ofte skiftet Formand. I de 50 Aar, der er gaaet, har man kun haft fire, men 1940 skete der et Skifte, idet J. P. Larsen, Lyksager, efter 21 Aars Funktion ikke mere saa sig i Stand til at fortsætte. I hans Sted valgtes Forstander Oluf Jensen.

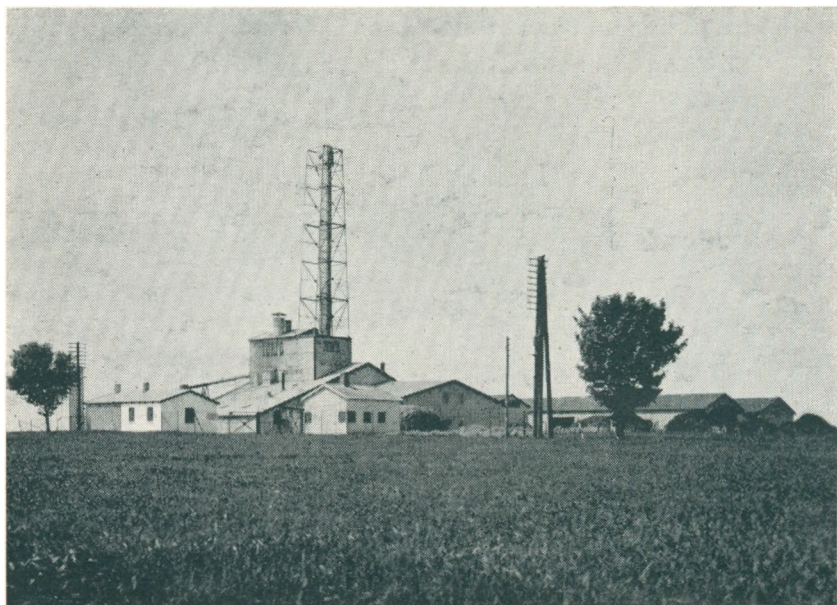
I Aaret 1941 oplevede Øernes Andelsselskab midt under Krigslarmen sit 40 Aars Jubilæum. »Andelsbladet« bragte en stor

Pakhusarbejderne ved Filialen i Køge.

Spidsartikel, hvori man gengav Virksomhedens Historie i Hovedtræk. Man omtalte Stifterne og de forskellige Formænd, der havde gjort deres gode Gerning for den fælles Opgaves Løsning. Og man dvælede ved Direktør M. Henrichsens Betydning for Selskabet. Faa Maaneder efter Virksomhedens Begyndelse fik han Ansættelse i Selskabet, og han erhvervede sig ved sin Dygtighed og solide Fremtræden den Tillid og Anseelse, som gjorde ham selvskreven til med kort Varsel i 1906 at overtage Ledelsen af Virksomheden. Det var ikke mindst Direktør Henrichsens Evner og Virke, der var Aarsag til, at Øernes Andelsselskab stod saa godt, som det gjorde.

Yderligere fremhævede »Andelsbladet«, at det, der betegnede det stærke Fremstød ved Oprettelsen af de store Foderstofselskaber for dansk Landbrug, var den direkte Føling med Verdensmarkedet og Tilvejebringelsen af den nære Forbindelse mellem dette og Aftagerne af Foderstoffer.

Lucernetørrestationen »Tørfo« i Store Hedinge.

Ved »Øernes« 40. Generalforsamling den 19. Juli 1941 var der mødt ikke mindre end 700 Delegerede. Man følte Trang til at fæstne Fællesskabet i de mørke Tider, vort Land oplevede, og det gav sig Udtryk i Sangen »Jeg elsker de grønne Lunde«.

Formanden, Forstander Oluf Jensen, gav en Oversigt over de forløbne fyrretyve Aar. Den samlede Omsætning havde været 3,4 Milliarder kg. Tænker man sig dette enorme Kvantum fordelt i Jernbanevogne à 10 Tons, vil det udgøre et Tog saa langt som fra København og et godt Stykke ned i Afrika.

Siden 1901 har Selskabet udbetalt 9,6 Mill. Kroner i Overskud. Paa Pakhuse og Inventar er afskrevet 4,3 Mill. Kroner. Yderligere er der til Reservefonden og andre Fonds ialt henlagt 4,7 Mill. Kroner. Øernes Andelsselskab staar saaledes vel rustet til at møde kommende Vanskeligheder, f. Eks. Prisfald som efter forrige Krig. Men ogsaa paa andre Omraader end det økonomiske staar Andelsselskabet stærkt, idet Sammenholdet mellem Medlemmerne og Hovedselskabet er godt.

Forvalter Johs. Bojsen (længst til venstre) samt Arbejderne paa
Lucernemølsfabrikken »Tørfo«, Store Hedinge.

Foreningstallet er 390. Der er 28.200 Medlemmer med 166.300 Køer. Det vil sige, at 50 % af de sjællandske Køer er tilsluttet Selskabet. For Bornholms Vedkommende er Tilslutningen endda betydelig større, idet den er 90 % af det samlede Koantal. Ogsaa paa Falster har Selskabet et Antal Medlemmer.

For det forløbne Aars Vedkommende har Andelsselskabets Arbejde ialt væsentligt været Oplagring af Korn paa Statslagre, som er oprettet i Henhold til Kornordningen af 1940. Selskabet har for egen Regning modtaget og ekspederet 130.210 Tdr. Korn. I Tilknytning til Statslagrene har det været nødvendigt i Korsør at anskaffe et Tørreri til Tørring af Korn, og man er i Gang med Oprettelsen af Tørrerier i Rønne, Holbæk og Masnedsund.

I Samarbejde med de sjællandske Landboforeninger og Danske Landboforeningers Frøforsyning har Selskabet optaget Kontrakt-avl af Sædkorn, saa man har kunnet tilbyde Medlemmerne virkelig god Sæd til en rimelig Pris.

Formanden sluttede med at meddele, at Repræsentantskabet og Bestyrelsen foreslaar, at Øernes Andelsselskab i Anledning af sit 40 Aars Jubilæum skænker 5000 Kr. til Sømandsforeningen af 1856 til Oprettelsen af et Legat, hvis Midler skal komme gamle Søfolk og Sømandsenker til Gode. Forslaget blev vedtaget under stærkt Bifald.

Generalforsamlingen sluttede med Sangen »Der er et yndigt Land«. Bagefter samledes man til Fællesspisning, hvor Taler og Sang vekslede.

Men det var onde Tider, man var inde i, baade menneskeligt og pengemæssigt. Krigen ødelagde, og Krigen spærrede. I Beretningen paa Generalforsamlingen 1942 lød det ogsaa lidt trøstesløst: De Lagre, som fandtes, er fuldstændig tomme. Nu er der ingen, der kan faa Oliekager mere.

Men forsagt var man ikke, og man bevilgede 5000 Kr. til Finlandsindsamlingen, 200 Kr. til Grænseforeningen og 10.000 Kr. til et Værelse paa det Kollegium, som man paatænker at oprette i Forbindelse med Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

I 1943 rantes Øernes Andelsselskab af et haardt Slag, idet Direktør M. Henrichsen afgik ved Døden.

Magnus Henrichsen, der var født den 8. Juni 1877 og døde den 19. Juni 1943, havde været i Øernes Andelsselskabs Tjeneste i 41 Aar, deraf de 36 Aar som dets Direktør. Hans Betydning fremgaar af hans Eftermæle. Forstander Oluf Jensen betegnede ham som en af de store Ege inden for Andelsbevægelsen.

Øernes Andelsselskab var, fortsatte Formanden, hans Hjertebarn, og han naaede at opbygge en stor og økonomisk stærk Virksomhed. Naar dette kunde lykkes, er der næppe Tvivl om, at det i høj Grad skyldtes hans redelige Karakter og hans venlige, rolige, men bestemte Færd.

M. Henrichsen var agtet og æret ikke alene inden for Andelsbevægelsen i Almindelighed, men han var ogsaa agtet og respekteret inden for den private Handel.

Dette gav sig ogsaa Udtryk fra anden Side. Af de smukke

Mindeord, der fremkom baade i »Andelsbladet«, »Kristeligt Dagblad« og »Børsen«, vil der være Grund til at anføre nogle Linier fra sidstnævnte, idet de har en særlig menneskelig Værdi, fordi de stammer fra en anden Lejr. Det hedder her: »Aldrig svigtede han de smaa inden for Branchen, aldrig gik nogen forgæves til ham med deres Bekymringer, altid forstod han med sit beherskede og rolige Væsen og sine store Evner at jævne Vejen.

Selv under hans lange Sygdom havde han stadig de betrængte i Branchen i sine Tanker, og derfor skal det ved hans Død fra en Kornagents Side siges ham en oprigtig Tak for alle gode Raad og den altid redebonne Hjælp, han udviste over for denne Del af Kornhandlerstanden.«

Ved Generalforsamlingen 1943 aflagde M. Henrichsens Søn, Disponent *Jacob Henrichsen*, Regnskabet. Det gjorde han ogsaa Aaret efter, men da var han Selskabets Direktør.

I Sommeren 1944 brændte Filialen i Rønne. Et nyt Pakhus blev opført, men ved Krigens Slutning blev det under det russiske Bombardement ramt af en Fuldtræffer og ødelagt. Man maatte derfor til at bygge igen. Nybygningen stod færdig i Efteraaret 1946.

Ved Generalforsamlingen 1945 viste Selskabet sit hjælpsomme Sind ved at bevilge 2000 Kr. til Norgeshjælpen, 10.000 Kr. til de skadelidte paa Bornholm og 5.000 Kr. til Hollandshjælpen. Desuden kom det for Dagen, at man paa et givet Tidspunkt under Krigen havde ydet 10.000 Kr. til Modstandsbevægelsen.

I Begyndelsen af Aaret 1947 brændte Pakhuset i Kalundborg. Man maatte nu atter i Gang med et stort Byggeri, men baade Pakhuset i Rønne og i Kalundborg blev opført af Beton, hvorved de blev mere modstandsdygtige over for Ildsvaade.

»Øernes« Interesse for Lucernemel er tidligere omtalt. Den medførte, at man i Begyndelsen af 1948 købte Lucernegrønmelsfabrikken »Tørfo« ved Store Hedinge for en Pris af 210.000 Kr. Aarsagen til, at man ønskede at staa som Ejer af denne Virksomhed, var, at man derved over for Forbrugerne bedre var i Stand til at garantere for det rigtige Produkt. Fabrikken hurtig-

tørrer den vitaminholdige Lucerne, der knuses til Lucernemel, hvoraf Fabrikken kan producere mellem 1400 og 1600 Tons aarlig.

Ved Generalforsamlingen 1949 var det sidste Gang Oluf Jensen aflagde Beretning. Som Følge af, at han 1948 var valgt til Formand for *Dansk Andels-Gødningsforretning*, trak han sig nu tilbage som Formand for Øernes Andelsselskab, men har stadig Sæde i Bestyrelsen. Til ny Formand valgtes Gaardejer *Gunner Thorsen*, Ventegodtgaard.

Det blev altsaa Gunner Thorsen, der aflagde Beretning for det 49. Regnskabsaar ved den sidst afholdte Generalforsamling den 7. Juli 1950. Aaret havde bragt en Fremgang paa 5 Foreninger, saa der nu var 377 Lokalforeninger med 28.764 Medlemmer, Koantallet var 168.844 og den samlede Garantikapital 372.787 Kr.

Selskabets Lucernetørreri i Store Hedinge havde i det forløbne Aar produceret 1500 Tons Lucernemel, og Driften var i alle Retninger gaaet godt. I Filialen i Rønne led man under Pladsmangel, men en Udvidelse af Pakhuset var nu i Gang.

Direktør J. Henriksen aflagde Regnskabet, der udviste en Omsætning paa 108.836 Tons og i Penge 49.957.698 Kr., det største Beløb, man hidtil havde omsat paa et Aar. Nettofortjendsten androg 1.101.220 Kr. og Reservefonden var 3.286.852 Kr.

For at vise Fremgangen i de 5 Aar siden Krigens Slutning anfører vi disse Aars Omsætning.

1945-46	37.381 Tons	14.076.179 Kr.
1946-47	50.352 „	21.144.993 „
1947-48	67.995 „	31.310.489 „
1948-49	104.939 „	45.267.268 „
1949-50	108.836 „	49.957.698 „

I 1931-32 havde man omsat 216.062 Tons, altsaa dobbelt saa meget som i 1949-50, men Omsætningen i Penge var dengang 22.604.516 Kr., altsaa noget mindre end Halvdelen af det sidste Aars Omsætning. Disse Tal viser, at Foderstofferne i de forløbne 18 Aar er blevet over fire Gange saa dyre.

Omsætningen i Tons fordeler sig for 1949-50 saaledes:

København	18.963	Tons
Køge	21.471	„
Rønne	19.028	„
Holbæk	18.929	„
Korsør	14.433	„
Masnedsund	9.001	„
Kalundborg	7.007	„

Ved at betragte de anførte Tal og ved at se paa alle de Billeder, dette Afsnit har bragt af Selskabets Virksomheder og af de mange Mennesker, det giver Brødet, vil det være klart, at det er en Storvirksomhed, man staar over for, et Mange-Millionforetagende.

Det kan da, rent kulturhistorisk set, have sin Interesse at kaste et Blik tilbage paa Selskabets første Aar, da Tiderne var helt anderledes, da Foretagendet endnu var lille, og man gik meget forsigtigt til Værks.

Vi blader i de gamle Forhandlingsprotokoller og finder her følgende. Den 11. Januar 1907 holdt Bestyrelsen Møde, og af Forhandlingerne noteres bl. a.:

»Formanden i Frihavnen faar 120 Kr. maanedlig fra 1. Januar 1907. De 2 faste Mænd i Havnen faar 24 Kr. ugentlig fra 7. dennes. Kassereren har Ret til at have indtil 200 Kr. i Kassen Natten over.«

Ved Repræsentantskabsmødet den 25. Juni 1907 tages følgende Beslutning:

»Det vedtoges, at Aage Press faar 60 Kr. maanedlig fra 1. Juni d. A. Der købes ham en Cykle til ca. 100 Kr., og afdrages 10 Kr. maanedlig af den anførte, til Cyklen er betalt.«

Bestyrelsesmødet den 14. Maj 1908:

»Det vedtoges, at der maatte ansættes en Dame paa Kontoret.«

Bestyrelsesmødet den 10. Juni 1909:

»Det vedtoges at købe et Bord til 18 Kr. med en Reparationsudgift af 12 Kr. 10 Øre, ialt 30 Kr. 10 Øre.«

Bestyrelsesmødet den 11. Marts 1915:

»Der foreligger (efter 5 Gange Rykning i 6 Uger) nu et villigt Svar fra Statsbanerne.«

Man kan nok sige, at der er en vis Forskel paa før og nu.

Vi er hermed naaet til Vejs Ende med vor Skildring, og lad saa denne tale for sig selv. *Øernes Andelsselskab for Indkøb af Foderstoffer* har nu i et halvt Aarhundrede gjort sin Gerning, danske Landmænd til Gavn og dens Ledelse til megen Ære.

ANDELSSELSKABETS FORMÆND:

Gaardejer <i>P. Mortensen</i> , Hellebjerggaard,	1901-1919
Gaardejer <i>J. P. Larsen</i> , Lyksager,	1919-1940
Forstander <i>Oluf Jensen</i> , Lundegaard,	1940-1949
Gaardejer <i>Gunner Thorsen</i> , Ventegodtgaard,	1949-

ANDELSSELSKABETS DIREKTØRER:

Direktør <i>H. Gjessing</i> ,	1901-1906
Direktør <i>M. Henrichsen</i> ,	1906-1943
Direktør <i>J. Henrichsen</i> ,	1943-

NÆSTFORMÆND:

Landstingsmand <i>Niels Johansen</i> , Ollerup,	1901-1906
Gaardejer <i>Jens Svendsen</i> , Sundbylille,	1906-1919
Proprietær <i>Jacob Tvedegaard</i> , Langemosegaard,	1919-1928
Forstander <i>Oluf Jensen</i> , Lundegaard,	1928-1940
Møller <i>J. K. Rasmussen</i> , Merløse,	1940-

SEKRETÆRER:

Landbrugskandidat <i>Jakob Hansen</i> , Forsinge,	1901-1924
Amtsraadsmlem <i>Jobs. Larsen</i> , Hyllinge,	1924-1932
Gaardejer <i>Chr. Kaas</i> , Kaasegaarden,	1932-1939

Møller <i>J. K. Rasmussen</i> , Merløse,	1939-1940
Sandemand <i>Ewald Elleby</i> , Ellebygaard,	1940-1944
Gaardejer <i>Hans H. Mathorne</i> ,	1944-1947
Gaardejer <i>Th. Jensen</i> , Baarse,	1947-

BESTYRELSENS MEDLEMMER:

Gaardejer <i>P. Mortensen</i> , Hellebjerggaard,	1901-1919
Landstingsmand <i>Niels Johansen</i> , Ollerup,	1901-1906
Landbrugskandidat <i>Jakob Hansen</i> , Forsinge,	1901-1924
Gaardejer <i>Jens Svendsen</i> , Sundbylille,	1901-1919
Gaardejer <i>Laurits Larsen</i> , Dalby,	1901-1906
Gaardejer <i>Ole Pedersen</i> , Allerslev,	1906-1918
Sognefoged <i>P. Schnack</i> , Aversie,	1906-1928
Gaardejer <i>J. P. Larsen</i> , Lyksager,	1918-1940
Proprietær <i>Jakob Tvedegaard</i> , Langemosegaard	1919-1928
Amtsraadsmedlem <i>Jobs. Larsen</i> , Hyllinge,	1919-1932
Forstander <i>Oluf Jensen</i> , Lundegaard,	1924-
Gaardejer <i>Chr. Kaas</i> , Kaasegaarden,	1928-1939
Proprietær <i>Gustav Lund</i> , Bringstrup,	1928-1940
Møller <i>J. K. Rasmussen</i> , Merløse,	1932-
Sandemand <i>Ewald Elleby</i> , Ellebygaard,	1939-
Gaardejer <i>Hans H. Mathorne</i> , Harrested,	1940-1947
Gaardejer <i>Th. Jensen</i> , Baarse,	1940-
Gaardejer <i>Gunner Thorsen</i> , Ventegodtgaard,	1947-

REPRÆSENTANTSKABETS MEDLEMMER:

Gaardejer <i>P. Mortensen</i> , Hellebjerggaard,	1901-1919
Husejer <i>Chr. Olsen</i> , St. Torøje,	1901-1926
Gaardejer <i>Mads A. Nøhr</i> , Hjærtebjerg,	1901-1908
Landbrugskandidat <i>Jakob Hansen</i> , Forsinge,	1901-1924
Gaardejer <i>Ole Pedersen</i> , Allerslev,	1901-1918
Gaardejer <i>Jens Svendsen</i> , Sundbylille,	1901-1919
Landstingsmand <i>Niels Johansen</i> , Ollerup,	1901-1906
Gaardejer <i>Laurits Larsen</i> , Dalby,	1901-1906

<i>J. L. Ipsen, Pilemøllen,</i>	1901-1910
<i>Gaardejer A. J. Kjøller, Ellesgaard, Østermarie,</i>	1901-1933
<i>Gaardejer Kr. Ipsen, Slettegaard,</i>	1901-1921
<i>Amtsraadsmedlem Jobs. Larsen, Hyllinge,</i>	1902-1932
<i>Gaardejer Lars Pedersen, Pibemosegaard,</i>	1906-1912
<i>Sognefoged P. Schnack, Aversie,</i>	1906-1928
<i>Gaardejer J. P. Larsen, Lyksager,</i>	1908-1940
<i>Gaardejer A. Juul-Dam, L. Strandbygaard,</i>	1910-1925
<i>Gaardejer A. Kure, Rosmannegaard,</i>	1910-1922
<i>Husejer Laurits Jørgensen, Søborg,</i>	1912-1935
<i>Gaardejer Hans Nielsen, Skortskærgaard,</i>	1915-1921
<i>Gaardejer Jens Larsen, Baarse,</i>	1917-1932
<i>Gaardejer L. Petersen-Børregaard, Skibby,</i>	1919-1923
<i>Proprietær Jakob Tvedegaard, Langemosegaard,</i>	1919-1926
<i>Proprietær Gustav Lund, Bringstrup,</i>	1919-1940
<i>Gaardejer Kr. Arentz, Venslev,</i>	1917-1924
<i>Gaardejer Helge Bentsen, Hørve,</i>	1921-1924, 1927-1939
<i>Gaardejer Chr. Kaas, Kaasegaarden,</i>	1921-1939
<i>Proprietær, Amtsraadsmdl. H. Henriksen, Nordgaard</i>	1921-
<i>Gaardejer Adolf Hansen, Palmegaard,</i>	1922-
<i>Forstander Oluf Jensen, Lundegaard,</i>	1923-
<i>Gaardejer Hans P. Olsen, Karlshøjgaard, Kaastrup,</i>	1924-
<i>Møller J. K. Rasmusen, Merløse,</i>	1924-
<i>Gaardejer Chr. Hansen, Birkehus,</i>	1924-1929
<i>Gaardejer August Olsen, Hollændergaard,</i>	1925-1933
<i>Gaardejer C. Bøckmann, Store Linde,</i>	1926-1932
<i>Gaardejer Rasmus Johansen, Sønderup,</i>	1928-1940
<i>Branddirektør Peter Andersen, Toksværd,</i>	1928-1950
<i>Gaardejer Hans H. Mathorne, Harrested,</i>	1929-1947
<i>Gaardejer Vilh. Bagger, Bakkebølle,</i>	1932-1938
<i>Gaardejer P. Nielsen, Taastrup,</i>	1932-1937
<i>Gaardejer Chr. Hansen, Aarslev,</i>	1932-1946
<i>Avlsbruger A. Kofoed, Klemensker,</i>	1933-1937
<i>Sandemand Ewald Elleby, Ellebygaard,</i>	1933-
<i>Gaardejer Ejnar Larsen, Stensgaard, Væggerløse,</i>	1933-1948
<i>Gaardejer Jørgen A. Mathiesen, Nødebo,</i>	1935-1950

Gaardejer <i>Jens Andersen</i> , Lundemarksgaard,	1937-1940
Amtsraadsmedlem <i>Axel Blem</i> , Solvang,	1937-1948
Gaardejer <i>Theodor Jensen</i> , Baarse,	1938-
Sognefoged <i>Erling Madsen</i> , Vallekilde,	1939-1946
Gaardejer <i>Hjalmar Munck</i> , Stavnegaard, Pedersker,	1939-1942
Gaardejer <i>Gunner Thorsen</i> , Ventegodtg., L. Skensved,	1940-
Sognefoged, Gaardejer <i>Peder Madsen</i> , Nordrup,	1940-
Gaardejer <i>Jobs. Kristensen</i> , Solhøj, Skelskør,	1940-1946
Gaardejer <i>Jens P. Pedersen</i> , Strøby,	1940-1946
Gaardejer <i>Gunner Kofoed</i> , Knarregaard,	1942-
Gaardejer <i>Harald Hansen</i> , Egeslevlille,	1946-
Gaardejer <i>Niels Nielsen</i> , Lillevangsgaard	1946-
Forpagter <i>Ejlert Jensen</i> , Skippinge,	1946-
Gaardejer <i>Aksel Sjølund</i> , Bovang,	1946-
Gaardejer <i>Jørgen Rasmussen</i> , Hejninge,	1947-
Gaardejer <i>Karl Folkmann</i> , Aagaard,	1948-
Gaardejer <i>Otto Mortensen</i> , Sdr. Taastrup,	1948-
Gaardejer <i>H. P. Hansen</i> , Korsgaard, Ørslev,	1950-
Gaardejer <i>Laur. Nielsen</i> , Kæderup,	1950-

REVISORER:

Direktør <i>O. J. Olesen</i> , Slagelse,	1901-1945
Kontorchef <i>Job. Carlsen</i> , København,	1901-1928
Statsaut. Revisor <i>E. H. Vilmar</i> , København,	1928-
Kontorbestyrer <i>J. Aagaard</i> , Taastrup,	1945-

SAMLET OMSÆTNING

Aar	1000 kg	Kroner	Aar	1000 kg	Kroner
1901-02	12.936	1.377.182,51	1925-26	134.474	27.721.279,62
1902-03	15.669	1.673.886,58	1926-27	147.994	23.435.771,44
1903-04	15.200	1.554.922,21	1927-28	205.353	36.105.293,46
1904-05	19.698	2.064.505,50	1928-29	173.781	33.352.017,43
1905-06	21.481	2.426.025,25	1929-30	152.900	24.211.073,59
1906-07	19.985	2.152.729,28	1930-31	202.590	22.128.465,48
1907-08	26.226	3.097.516,20	1931-32	216.062	22.604.516,87
1908-09	28.923	3.411.091,49	1932-33	159.283	17.847.491,94
1909-10	30.742	3.739.104,17	1933-34	129.726	14.972.321,55
1910-11	32.636	3.535.831,07	1934-35	119.245	15.056.209,53
1911-12	38.283	4.790.034,63	1935-36	112.148	14.507.451,24
1912-13	41.143	5.016.226,65	1936-37	148.362	22.137.421,97
1913-14	45.346	5.432.860,68	1937-38	147.558	23.921.710,94
1914-15	75.488	13.131.817,89	1938-39	125.533	18.932.199,62
1915-16	89.903	18.849.198,84	1939-40	104.748	20.774.059,63
1916-17	80.081	20.455.010,41	1940-41	23.383	6.834.834,38
1917-18	14.037	3.826.690,67	1941-42	19.519	6.473.721,22
1918-19	2.285	1.031.890,66	1942-43	18.023	6.304.528,45
1919-20	44.710	19.072.091,18	1943-44	27.403	9.339.744,10
1920-21	69.949	26.015.768,65	1944-45	32.551	11.625.946,30
1921-22	88.710	22.907.800,02	1945-46	37.381	14.076.179,26
1922-23	109.571	25.422.166,53	1946-47	50.352	21.144.993,29
1923-24	121.904	32.254.334,17	1947-48	67.995	31.310.489,47
1924-25	148.663	43.907.889,47	1948-49	104.939	45.267.268,99
			1949-50	108.836	49.957.698,09

BILLEDER

	Side		Side
Frederik IX	19	Helsingør, Stengade 64	54
Amalienborg	20	Helsingør, Stengade 76	55
Kongefamilien paa Altanen	21	Helsingør, Stengade 20	56
Christiansborg	22	Helsingørs gamle Færgestræde..	57
Københavns Raadhus	23	Jægerspris	58
Rosenborg	24, 25	Fredensborg	59
Frihedsstøtten	26	Frederiksborg Slot.... 60, 61,	62
Rundetaarn	27	»Hyldedysse« ved Roskilde	63
Det kgl. Teater	28	Parceliststed paa Kamstrup	
Universitetet	29	Mark	64
Nationalmuseet	30	Lindenberg Kro	65
Statens Museum for Kunst	31	Gaard i Lyndby	66
Grundtvigskirken	32, 33	Landsbygade i Ordrup	67
Den lille Havfrue	34	Gaard i Store Magleby	68
Højkrælle paa Bakkebjerg	35	Gavl i Højelse	69
Stenkammer i Lille Havelse 36,	37	Hyldehøjgaard ved Lejre	70
Langdysse ved Dæmpegaard....	38	Tune Landboskole	71
Tvillinggaard i Ferle	39	Nikolaj Kirke i Køge	72
Fisker Harald Petersens Hus		Ledøje Kirke..... 73,	74
i Gilleleje	40	Kirkestræde i Køge	75
Fisker Henrik Riffs Hus ved		Slagtergaarden i Køge	76
Hellebæk Kirke	41	Hus i Store Kirkestræde i Køge	77
Gaard i Sjælsmark	42	Dronning Margretes Sarkofag..	78
Luthersk Missionsforenings		Roskilde Domkirke	79
Højskole	43	Bernstorff Slot	80
Statshusmandssted i Selsvang..	44	Ledreborg	81
Gadegaard i Jørlunde	45	Eremitagen	82
Prædikestolen i Gørløse Kirke..	46	Langdysse i Broby Vesterskov..	83
Altertavlen i Gørløse Kirke	47	Vikingefæstningen Trelleborg ..	84
Lykkehjulet i Gørløse Kirke....	48	Genopbygget Trelleborghus	85
Kristoforus i Gørløse Kirke	49	Runddysse i Broby Vesterskov..	86
Gørløse Kirke	50	Gaard i Kirkerup	87
Karmeliterklosteret i Helsingør..	51	Skuldehuset, Valsøllille Sogn	88
Kronborg	52, 53	Husmandssted i Hejninge By..	89

	Side		Side
Hollandsk Vejrmølle i Vaarby..	90	Hus i Lille Linde	139
Gaard i Faarentofte	91	Rønnede Kro.....	140
Terslev Kro	92	Udby Præstegaard	141
Vallensved Skole	93	Landsbyhuse ved Udby Kirke..	142
Vetterslev-Høm Hovedskole....	94	Almindegaarden, Borre paa	
Fuglebjerg Missionshus	95	Møn	143, 144
Bjernede Kirke	96	Landsbygade i Pebringe	145
Fjenneslev Kirke	97, 98	Stubmølle i Glumsø	146
Kalkmaleri i Fjenneslev Kirke..	99	Brødebæk nedre Mølle	147
St. Bendts Kirke i Ringsted ..	100	Halmtækket Gavli i Baarse	148
Sorø Kirke	101	Husmandshus i Vraaby	149
Hellig Anders Kors	102	Haarbyhuset (Fattighus)	150
Gravsten over Absalon	103	De gamles Hjem i Roholte	
Sorø Akademi	104	Kommune	151
Herlufsholm	105	Prins Carls Skole i Store Torøje	152
Akcisebod i Korsør	106	Rasmus Svendsens Skole i Fakse	153
Akcisebod i Slagelse	107	Risflettet Gavli i Bønsvig	154
Holmegaard	108	Niels Rybergs Spindeskole i Køng	155
Gisselfeld	109	Herlufmagle Centralskole	156
Borreby	110	Mogenstrup Skole	157
Dyssekammer i Herrestrup	111	Tureby Kirke	158
Jættestuen »Trolldhøj«	112	Sankt Peders Kirke i Næstved..	159
Helleristningssten fra Herrestrup	113	Præstø Kirke	160
Bronzealderhøj ved Nostrup ..	114	Gjorslev	161
Bronzealderhøj ved Løserup....	115	Vallø	162
Gaard i Kongstrup	116	Gaasetaarnet ved	
Hjembæk Præstegaard	117	Vordingborg	163, 164
Udflyttergaard i Sonnerup	118	Helleristninger paa Bornholm..	165
Gaard i Nr. Vallenderød	119	Gravhøjen Korrehøj ved Nexø..	166
Tvillinggaard i Nordby	120	Bautasten i »Gryet«, Bodilsker..	167
Husmandshuse i Pillemark	121	Gamleborg, Ibsker	168
Borrebjerggaard paa Sejro	122	Runesten ved Østerlars Kirke ..	169
Ebbehøjgaard, Igelsø	123	Østre Bredegadegaard i	
Vallekilde Folkehøjskole	124	Klemensker	170
Asnæs Forsamlingshus	125	Højegaard i Aaker	171
Odden Kirke	126	Bertelegaard i Ibsker.....	172
Odden Kirkegaard	127	Østermarie Præstegaard	173
Holmstrup Kirke	128	Rabekkegaard, Ibsker	174
Tveje-Merløse Kirke	129, 130	Vestre Bredegadegaard i	
Kalundborg Kirke	131	Klemensker	175
Lerchenborg	132	Borregaardens Vandmølle i	
Dragsholm	133	Persker	176
Løvenborg	134	Brandsgaard i Aaker.....	177
Jættestue i Sandby	135	Faaregaard i Olsker	178
Gaard i Aaside	136	Fiskerhuse i Melsted	179
Skovarbejderhus ved Rakket		Risenholm i Øster Larsker	180
Skov	137	Trægavl i Listed, Ibsker	181
Gaard i Lille Linde	138	Bornholms Højskole	182

	Side		Side
Olsker (Rundkirke)	183	Pakhusarbejderne i Frihavnen ..	215
Nylars Kirke	184	Personalet i Frihavnen	216
Nyker (Rundkirke)	185	Personalet i Rønne	217
Vimmelskafte i Rønne	186	Filialen i Rønne	218
Silkegade, Rønne	187	Pakhusarbejderne i Rønne	219
Hammeren	188	Filialen i Korsør	220
Hammershus	189	Filialen i Holbæk	221
Rønne By og Havn	190	Personalet i Korsør	222
Svaneke By	191	Personalet i Holbæk	223
Aarsdale	192	Pakhusarbejderne i Korsør	225
Aakirkeby	193	Pakhusarbejderne i Holbæk	226
P. Mortensen	202	Filialen i Masnedsund	227
J. P. Larsen	202	Pakhusarbejderne i Masnedsund	230
Oluf Jensen	203	Personalet i Masnedsund	231
Gunner Thorsen	203	Filialen i Køge	232
H. Gjessing	205	Filialen i Kalundborg	233
M. Henrichsen	205	Personalet i Køge	234
J. Henrichsen	205	Personalet i Kalundborg	235
Bestyrelsens Medlemmer	207	Pakhusarbejderne i Kalundborg	236
Repræsentantskabets Medlemmer	211	Pakhusarbejderne i Køge	237
Personalet paa Hovedkontoret..	213	»Tørfo« i Store Hedinge	238
Silopakhuset i Frihavnen	214	Arbejderne paa »Tørfo«	239

Alle Gruppébilleder er fra 1950.

Billeder af Pakhuse fra et af de sidste Aar.

INDHOLD

	Side
Forord	5

I

Sjælland. Af Chr. Winther	9
Bornholms Drapa. Af Lucianus Kofod	16
København	19
Frederiksborg Amt	35
Københavns Amt	63
Sorø Amt	83
Holbæk Amt	111
Præstø Amt	135
Bornholm	165
Danmarkssangen. Af Johannes V. Jensen	194
Medarbejdere ved Billedteksterne	197
Fotografer	198

II

De første fem og tyve Aar	201
Aarene 1926-1950	229
Andelsselskabets Formænd	245
Andelsselskabets Direktører	245
Næstformænd	245
Sekretærer	245
Bestyrelsens Medlemmer	246
Repræsentantskabets Medlemmer	246
Revisorer	248
Samlet Omsætning	249
Billedfortegnelse	250

Omslag
Viggo Naac

★

Bogtryk
Rud. Pallesen, Hillerød

★

Klicheer
Københavns Klichefabrik

★

Papir
De forenede Papirfabrikker

★

Bogbinder
Petersen & Petersen